

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto

Baudžiamosios justicijos katedros

Juliaus Bankausko

Baudžiamosios justicijos studijų šakos

V kurso studento

Magistro darbas

Kontrabandos kriminologiniai ir baudžiamieji teisiniai aspektai

Criminological and criminal law issues of smuggling

Vadovas: lekt. Darius Prapiestis

Recenzentė: doc. dr. Andželika Vosyliūtė

Vilnius

2026

ANOTACIJA IR PAGRINDINIAI ŽODŽIAI

Magistro darbe analizuojami kontrabandos kriminologiniai ir baudžiamieji teisiniai aspektai Lietuvoje bei Europoje. Tiriama kontrabandos samprata, istorinė raida, pagrindinės priežastys, subjektų požymiai, mastai ir tendencijos, taip pat jos poveikis visuomenei, ekonomikai ir valstybės saugumui. Darbe nagrinėjamas kontrabandos teisinis reglamentavimas, teismų praktika, institucijų vaidmuo prevencijoje bei Lietuvos teisinio reguliavimo palyginimas su užsienio valstybių modeliais.

Pagrindiniai žodžiai: kontrabanda, kriminologiniai aspektai, tendencijos, mastai, reglamentavimas, prevencija.

This master's thesis analyzes the criminological and criminal law aspects of smuggling in Lithuania and Europe. It examines the concept of smuggling, its historical development, main causes, characteristics of perpetrators, scale, and trends, as well as its impact on society, the economy, and national security. The thesis examines the legal regulation of smuggling, judicial practice, the role of institutions in prevention, and a comparison of Lithuania's legal framework with models in other countries.

Keywords: smuggling, criminological aspects, trends, scale, regulation, prevention.

TURINYS

IŽANGA.....	2
1. KONTRABANDOS SAMPRATA IR JOS ISTORINĖ RAIDA	4
2. KONTRABANDOS KRIMINOLOGINIAI ASPEKTAI.....	8
2.1 Kriminologinės kontrabandos priežastys ir prielaidos	8
2.2 Kontrabandininko portretas.....	13
2.3 Kontrabandos mastai ir tendencijos Lietuvoje ir Europoje.....	18
2.4 Kontrabandos poveikis visuomenei, ekonomikai ir valstybės saugumui.....	22
3. KONTRABANDOS BAUDŽIAMIEJI TEISINIAI ASPEKTAI	25
3.1 Kontrabandos kriminalizavimas Lietuvos Respublikos baudžiamojoje teisėje	25
3.2 Kontrabandos rūšys	32
3.3 Baudžiamosios ir administracinės atsakomybės atribojimas	42
3.4 Teisinės atsakomybės už kontrabandą Lietuvoje ir užsienio valstybėse palyginimas ...	43
4. INSTITUCIJŲ VAIDMUO KONTRABANDOS KONTROLĖJE IR PREVENCIJOJE	50
4.1 Lietuvos institucijų vaidmuo kontrabandos prevencijoje.....	50
4.2 Tarptautinės institucijos ir jų vaidmuo kovoje su kontrabanda.....	54
IŠVADOS IR PASIŪLYMAI	59
ŠALTINIŲ SĄRAŠAS.....	61
SANTRAUKA	73
SUMMARY	74

IŽANGA

Temos aktualumas: Kontrabanda – viena iš opiausių Lietuvos problemų baudžiamosios teisės srityje, daranti reikšmingą žalą tiek valstybės ekonomikai, tiek, pastaruoju metu, ir visuomenės saugumui. Globalizacijos, atvirų sienų bei tarptautinės prekybos plėtros sąlygomis kontrabandos mastai išlieka dideli, o nusikaltimo darymo būdai įgauna vis sudėtingesnes formas, pasitelkiant organizuotas nusikalstamas grupes bei pažangias technologijas. Dėl šių priežasčių kontrabandos reiškinys tampa ne tik nacionalinio, bet ir tarptautinio lygmens problema. Temos aktualumą lemia ir tai, kad kontrabanda tiesiogiai veikia valstybės biudžeto pajamas, mažindama surenkamų mokesčių apimtis bei iškreipdama sąžiningos konkurencijos principus rinkoje. Be to, kontrabandinės prekės, ypač akcizinės, dažnai kelia papildomų rizikų tiek visuomenės, tiek ir nacionaliniam saugumui. Šis reiškinys taip pat glaudžiai susijęs su kitomis nusikalstamumo formomis, tokiomis kaip pinigų plovimas, korupcija ar organizuotas nusikalstamumas. Kriminologiniu požiūriu kontrabanda yra svarbi tyrimo sritis, nes leidžia analizuoti nusikalstamo elgesio priežastis, motyvus bei socialinius veiksnius, skatinančius šios veikos paplitimą. Tuo tarpu baudžiamosios teisės aspektu aktualu vertinti galiojančio teisinio reguliavimo efektyvumą, atsakomybės ribas bei praktinio taikymo problemas.

Darbo tikslas: Išanalizuoti kontrabandos reiškinį kriminologiniu ir baudžiamuoju teisiniu atžvilgiu, o tiksliau įvertinant kontrabandos paplitimo priežastis, mastus bei tendencijas atskleisti jo kriminologinius aspektus, taip pat išnagrinėjus galiojančio teisinio reguliavimo ir praktinio taikymo problemas bei palyginant šiuos elementus su užsienio valstybių ypatumais atskleisti ir baudžiamuosius teisinius kontrabandos aspektus.

Darbo uždaviniai:

1. Išanalizuoti kontrabandos sampratą bei apžvelgti jos istorinę raidą.
2. Išaiškinti pagrindines kontrabandos kriminologines priežastis bei prielaidas.
3. Atpažinti tipinio kontrabandos nusikalstamos veikos subjekto požymius.
4. Įvertinti kontrabandos mastus ir tendencijas Lietuvoje bei užsienyje.
5. Išnagrinėti kontrabandos teisinį reglamentavimą ir palyginti jį su Latvijoje, Vokietijoje, Lenkijoje bei JAV įtvirtintu reglamentavimu.

6. Atskleisti valstybinių bei tarptautinių institucijų vaidmenį kontrabandos prevencijoje bei jų sąveiką, bendradarbiavimą.

Darbo objektas: Šio darbo objektas yra kontrabandos nusikaltimo kriminologiniai bei baudžiamieji teisiniai aspektai.

Tyrimo metodai: Darbe plačiai naudojamas analizės metodas – mokslinės literatūros analizė atliekama nagrinėjant kontrabandos sampratą, istorinę raidą, kriminologines priežastis ir prevencijos priemones, remiantis moksline literatūra, statistinėmis ataskaitomis, institucijų dokumentais ir kitais šaltiniais. Teisės aktų analizė taikyta tiriant kontrabandos teisinį reglamentavimą Lietuvos baudžiamojoje teisėje, analizuojant Lietuvos Respublikos baudžiamąjį kodeksą, kitus nacionalinius ir tarptautinius teisės aktus. Teismų praktika analizuojama vertinant kontrabandos sudėties aiškinimą bei praktinio taikymo problemas, taip pat sudarant tipinio kontrabandininko portretą. Statistinės analizės metodas taikytas nagrinėjant kontrabandos mastus, geografinius pasiskirstymus, subjektų požymius ir tendencijas Lietuvoje bei Europoje, remiantis įvairių šaltinių duomenimis. Lyginamasis metodas naudotas lyginant kontrabandos teisinį reglamentavimą Lietuvoje ir užsienio valstybėse, taip pat analizuojant kontrabandos mastų bei tendencijų skirtumus Lietuvoje ir Europoje. Loginis metodas taikytas viso darbo metu sisteminant surinktus duomenis, darant išvadas ir formuluojant apibendrinimus. Šaltinių paieškai taip pat pasitelktas DI, o šaltinių vertimui iš užsienio kalbos naudotas DeepL vertėjas.

Darbo originalumas: Dauguma pastarojo meto mokslinių darbų, tiriančių kontrabandą, apsibrėžia baudžiamaisiais teisiniais aspektais, konkrečiau – baudžiamosios atsakomybės ir kontrabandos sudėties analize. Kriminologiniai kontrabandos nusikaltimo aspektai – retesnis mokslinių tyrimų objektas, tačiau yra darbų, tiriančių specifinius šiame darbe analizuojamus aspektus, tokius kaip kontrabandininko portreto sudarymą, kontrabandos priežastis, taip pat prevencines priemones ir institucijų veiksmingumą. Šiame darbe originalumas pasireiškia per išsamesnę kriminologinių kontrabandos aspektų analizę, apjungiant atskirus, kituose darbuose aptariamus aspektus į vieną darbą, taip atskleidžiant bendrą kontrabandos kaip kriminologinio reiškinio vaizdą, o baudžiamųjų teisinių aspektų dalis išskirtinė palyginimu su pasirinktomis užsienio valstybėmis.

Svarbiausi šaltiniai: Šio darbo dalyje apie kriminologinius aspektus remiamasi statistiniais duomenimis, moksliniais straipsniais, naujienų portalų straipsniais, o baudžiamųjų teisinių aspektų dalį sudaro įvairių nacionalinių bei tarptautinių teisės aktų analizė, teismų praktika.

1. KONTRABANDOS SAMPRATA IR JOS ISTORINĖ RAIDA

Pagal lietuvių kalbos žodyną kontrabanda – tai slaptas prekių gabenimas per sieną iš kitos valstybės, aplenkiant muitines ir slepiant prekes nuo jų patikrinimo.¹ Šis terminas yra kilęs iš itališko žodžio *contrabbando* (*contra* – prieš, *bando* – vyriausybės įsakas), kurio etimologinis aiškinimas leidžia suprasti, jog tai tam tikra veika, priešinga įstatymui ar valstybės tvarkai. Baudžiamuoju teisiniu požiūriu kontrabandos apibrėžimą galima suformuluoti pasitelkus Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – BK) 199 str., kuriame nusikalstama laikoma tokia veika, kai asmuo, per Lietuvos Respublikos valstybės sieną gabendamas privalomus pateikti muitinei daiktus jų nepateikia ar kitaip išvengia šios kontrolės, o tų daiktų vertė viršija BK numatytą sumą arba jei tai sukėlė realią grėsmę žmogaus gyvybei ar sveikatai, nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbios įmonės veiklai arba sutrikdė saugų transporto eismą, arba padarė didelę turtinę žalą.²

Šiais laikais kontrabanda dažniausiai įsivaizduojama kaip akcizinių prekių gabenimas per valstybės sieną – tabako gaminių, alkoholio, kuro ir kt. Rečiau pagalvojama apie kitų rūšių daiktus, kurių gabenimas per valstybės sieną nepateikiant muitinei taip pat uždraustas BK specialiosios dalies straipsniais – narkotinių ir psichotropinių medžiagų, šaunamųjų ginklų ar šaudmenų, branduolinių ar radioaktyviųjų medžiagų ir kt. Tačiau istoriškai kontrabandos dalyku tapdavo įvairiausi daiktai, kuriems valstybė taikydavo įvairius muitus ar kitokius mokesčius. Ankstyviausi atvejai, manoma, atsirado nuo pirmųjų muitų įvedimo. Vienu iš ankstyviausių užfiksuotų sisteminių kontrabandos reiškinių Europoje laikoma XIV a. viduryje Anglijoje plačiai vykdyta „vilnos kontrabanda“ (angl. *Owling*, nuo žodžio pelėda (angl. *owl*), greičiausiai dėl polinkio veiklą vykdyti naktimis).³ Viduramžiais vilna buvo vienintelis Anglijos žemės ūkio produktas, turintis reikšmingą tarptautinę paklausą.⁴ Nuo 1336 m. tarptautinės vilnos prekybos apmokestinimas buvo žymiai padidintas, įvedus didelius subsidijų (papildomų muitų) mokesčius, mokamus karaliui už kiekvieną eksportuojamos vilnos maišą, o tai vilnos prekybininkams sukėlė padidėjusias sandorių išlaidas, kurios žymiai sumažino

¹ Lietuvių kalbos žodynas [interaktyvus]. <http://www.lkz.lt/?zodis=kontrabanda&id=17181610000>

² Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. 2000 m. rugsėjo 26 d. Nr. VIII-1968. Valstybės žinios, 2000, 89–2741.

³ Oksfordo anglų kalbos žodynas (*Oxford English Dictionary*).

⁴ RAVEN, Matt (2022). Wool smuggling from England's eastern seaboard, c.1337–1345: an illicit economy in the late Middle Ages. *Economic History Review*, 75, 1182–213 [interaktyvus]. <https://ehs.org.uk/wool-smuggling-from-englands-eastern-seaboard-c-1337-1345-an-illicit-economy-in-the-late-middle-ages/>

prekybos pelningumą.⁵ Kontrabandos veikos kriminologinės priežastys bus aptariamoms išsamiau tolimesnėje darbo eigoje, tačiau galima pastebėti, jog nuo vieno ankščiau minėtų kontrabandos apraiškų istorijoje matomas didžiulis veiksnys kontrabandos paplitimui – valdžios sprendimai mokesčių srityje.

Lietuvos istorijoje kontrabanda taip pat aprašoma nuo senų laikų. Kontrabandos draudimo apraiškų galima pastebėti ir Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės Statutuose. 1588 m. Trečiojo Lietuvos Statuto III skyriaus XLVIII straipsnis numato draudimą iš Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės žemių slapta ar atvirai išgabenti „visokių ginklų, geležies, šautuvų, dalgių, peilių, strėlių ir visokios kitokios karo ginkluotės, dėl ko priešas galėtų sustiprėti“⁶. Toks draudimas susijęs ir su valstybės išdavimu, tačiau savo esme jis draudžia tam tikrų numatytų daiktų gabenimą į kitą valstybę, todėl turi ir kontrabandos sudėties požymių. Už tokios veikos padarymą buvo numatytas gabenamų daiktų konfiskavimas ir mirties bausmė.

Vienas iš unikaliausių reiškinių atsižvelgiant į kontrabandos dalyką – knygnešių veikla carinės Rusijos laikotarpiu. Kiekvienam lietuviui žinoma ir svarbi Lietuvos istorijos dalis, padėjusi išlaikyti lietuvių represijos ir okupacijos laikotarpiu, savo esme buvo kontrabandos vykdymas. Po 1863-1864 m. sukilimo prieš Rusijos imperiją, iki 1904 m. Rusijos valdžia uždraudė bet kokią spaudą lotyniškais rašmenimis, iš esmės – ir lietuvių kalba, tokiu būdu siekiant panaikinti lietuvišką žodį ir asimiliuoti lietuvius, prarandant identitetą. Dėl šio draudimo buvo pradėta spausdinti knygas ir kitus darbus lietuvių kalba Prūsijoje, Mažonoje Lietuvoje bei Amerikoje, o iš tų valstybių jas slapta gabenti į Lietuvą. Niekas neabejoja, jog tai buvo ir yra teigiamas reiškinys, padėjęs pasipriešinti okupantų priespaudai bei laikui bėgant atkurti nepriklausomą ir suverenią Lietuvos Respubliką. Tačiau tokį reiškinį galima sugretinti ir su šių dienų aktualijomis, pabrėžiant kaip tam tikri valdžios draudimai skatina žmones imtis nelegalių veiklų, siekiant patenkinti savo poreikius. Pavyzdžiui, šiuo metu Lietuvoje yra draudžiama disponuoti bet kokios rūšies narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis. Griežtas baudimas už tam tikrų narkotinių ar psichotropinių medžiagų vartojimą jo nesustabdo, o tik priverčia asmenis ieškoti kitų, nelegalių būdų gauti tokias medžiagas. Dažnu atveju – narkotinių medžiagų kontrabanda iš kitų šalių, kuriose draudimai nėra tokie griežti arba jie neegzistuoja, iš juodosios rinkos ar pan. Neatsižvelgiant į moralės klausimus ir pačios

⁵ RAVEN, Matt (2022). Wool smuggling from England's eastern seaboard, c.1337–1345: an illicit economy in the late Middle Ages. *Economic History Review*, 75, 1182–213 [interaktyvus]. <https://ehs.org.uk/wool-smuggling-from-englands-eastern-seaboard-c-1337-1345-an-illicit-economy-in-the-late-middle-ages/>

⁶ Trečiasis Lietuvos Statutas, vertėjai: Ričardas Jaramičius ir Jevgenij Machovenko, Kaunas: Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės institutas, 2024 [interaktyvus]. <https://www.3statutas.lt/treciasis-lietuvos-statutas>

kontrabandos reikšmę, galima brėžti paralelę su lietuviškų knygų kontrabanda – valdžios draudimai ir griežtos bausmės už draudimų pažeidimą priverčia žmones ieškoti nelegalių būdų įgyti uždraustus dalykus.

Lietuvos istorijoje kontrabandos apraiškos buvo fiksuojamos ir toliau. Tarpukario laikotarpiu kontrabandos dalyku tapdavo įvairiausi daiktai. Pavyzdžiui, istorikas Algirdas Jakubčionis pasakoja, kad kol Antano Smetonos valdymo laikais Lietuvoje aukštesnio rango žmonės mėgavosi egzotiniais vaisiais, likusieji lietuviai juos gabendavo kontrabanda per valstybės sienas⁷. Iš Vokietijos bei Lenkijos į Lietuvą kontrabanda atkeliaudavo tokie vaisiai kaip vynuogės, citrusiniai vaisiai ir bananai, o tai skatino valdžią kelti šių įsivežamų produktų maito mokesčius⁸. Taip prekės tapo sunkiai įperkamos, todėl lietuviai ieškojo įvairių būdų gabenti prekes iš užsienio per valstybės sieną – samdydavo specialius „nešikus“, įvairiais būdais apeidavo muitininkų būdus žymėti įvežamas prekes ir pan⁹. Tai dar vienas istorinis pavyzdys, jog draudimai ir mokesčių didinimai skatina žmones užsiimti kontrabanda.

Nors ankstesniuose baudžiamuosiuose statutuose, galiojusiuose Lietuvoje, buvo draudžiamos veikos, panašios į šių dienų kontrabandą, tačiau pirmą kartą atskiru straipsniu kontrabandos nusikaltimas įtvirtintas 1961 m. SSRS okupacijos laikotarpiu Lietuvoje įsigaliojusiam Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos baudžiamajame kodekse¹⁰ (toliau – LTSR BK). Šio kodekso 77 straipsnyje įtvirtintas kontrabandos draudimas – „neteisėtas prekių ar kitokių vertybių gabenimas per TSRS valstybinę sieną, jeigu tai daroma, slepiant daiktus specialiose saugyklose, arba apgaulingai panaudojant muitų ir kitokius dokumentus, arba stambiu mastu, arba jeigu tai daro grupė asmenų, susiorganizavusių verstis kontrabanda, ar pareigūnas, pasinaudodamas tarnybine padėtimi, taip pat sprogstamųjų, narkotinių, smarkiai veikiančių ir nuodingųjų medžiagų, ginklų ir karinės aprangos kontrabanda“. Šiame straipsnyje galima rasti panašumų ir su šių dienų kontrabandos samprata. Lyginant su šių dienų BK 199 straipsnio sudėtimi, LTSR BK numatyta kontrabandos sudėtis skiriasi tuo, kad joje kaip sudėties požymiai numatyti slėpimo ir kontrolės vengimo būdai, bendrininkavimo požymis, kuris dabartiniame BK yra kvalifikuojamas kaip sunkinanti aplinkybė kontrabandos nusikaltimo atveju, taip pat ir tarnybinės padėties pasinaudojimas, kuris dabar laikomas atskira

⁷ (2021-06-28). Šiandien visiems įprastas vaisius kadaise į Lietuvą buvo vežtas kontrabanda. *DELFI* [interaktyvus]. <https://www.delfi.lt/maistas/produktu-apzvalgos/siandien-visiems-iprastas-vaisius-kadaise-i-lietuva-buvo-veztas-kontrabanda-87569273>

⁸ Ibid.

⁹ Ibid.

¹⁰ Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos baudžiamasis kodeksas. 1961 m. sausio 1 d. *Výriausybės žinios*, 1961, 18-147.

nusikalstama veika. Tačiau senojo baudžiamojo kodekso kontrabandos sudėtyje yra panašių elementų su šių dienų reguliavimu, tokių kaip masto reikšmė kvalifikavime ar atskiros rūšies kontrabanda, kuri kriminalizuota atskirais BK straipsniais (sprogstamųjų, narkotinių, stipriai veikiančių ir nuodingųjų medžiagų, ginklų kontrabanda).

Ši baudžiamoji teisinė kontrabandos samprata galiojo dar ilgus metus po nepriklausomybės atstatymo, iki 2003 m. gegužės 1 d., kada įsigaliojo dabartinis Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. BK 199 straipsniu įtvirtintas iki šių dienų galiojantis kontrabandos draudimas, o vėlesniais metais jis buvo išskaidytas į daugiau straipsnių ir specifinės rūšies kontrabandos draudimai buvo įtvirtinti atskiruose BK straipsniuose.

2. KONTRABANDOS KRIMINOLOGINIAI ASPEKTAI

2.1 Kriminologinės kontrabandos priežastys ir prielaidos

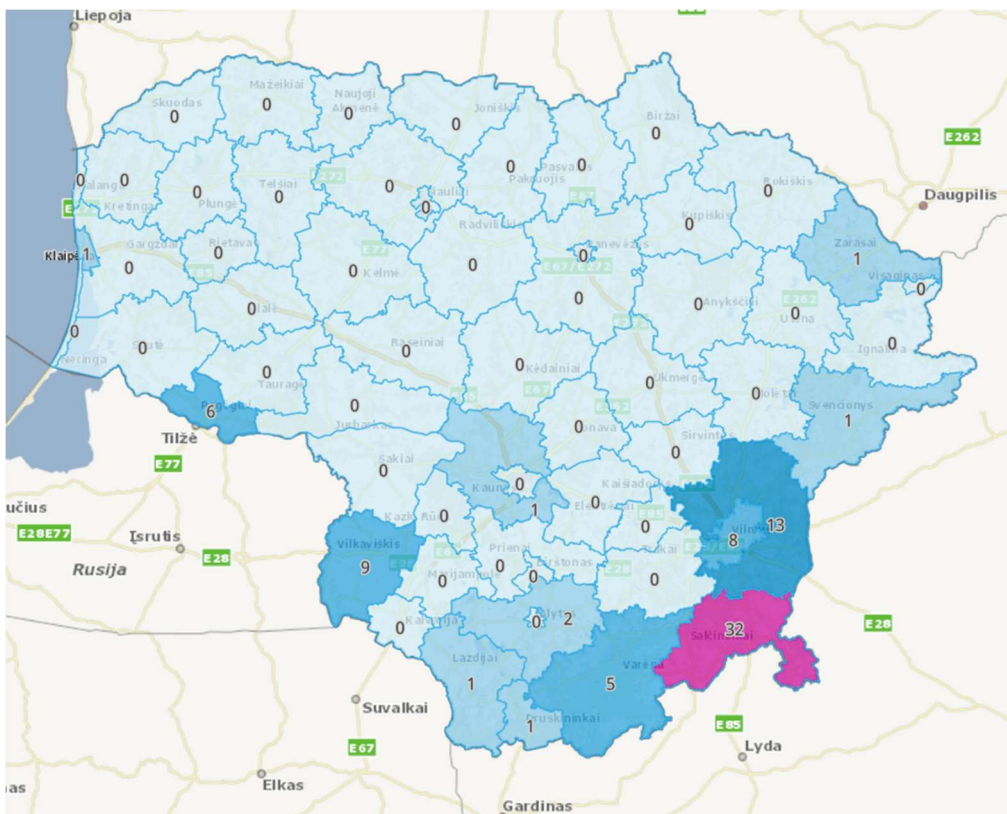
Kontrabandai vystyti Lietuva yra ypatingai palankioje geografinėje padėtyje, nes didžiausias valstybinių sienų ilgis ribojasi ne su Europos Sąjungos šalimis – Baltarusija ir Rusijos Kaliningrado sritimi.¹¹ Be geografinio faktoriaus, labai svarbus veiksnys kontrabandai klestėti gali būti išskiriamas ir akcizų didinimas, dėl ko didinamas kainų atotrūkis tarp degalų ir cigarečių kainų Lietuvoje ir kaimyninėse ne Europos Sąjungos valstybėse.

Pirmiausiai šioje dalyje bus tiriama gyvenamosios vietos sąsaja su kontrabandos rodikliais. Pasitelkus Informatikos ir ryšių departamento prie Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministerijos (toliau – IRD) duomenis, galima aiškiai matyti gyvenamosios vietos sąsają su kontrabandos nusikaltimo rodikliais (žr. 1 pav.). Imant vienerių metų laikotarpį nuo 2025 m. sausio 1 d. iki 2026 m. sausio 1 d. imtinai, Lietuvoje užregistruotas 81 BK 199 str. pažeidimo atvejis. Lygiai du trečdaliai atvejų – 54 iš jų – savivaldybėse, kurios ribojasi su Baltarusijos siena (32 – Šalčininkų r. sav., 13 – Vilniaus r. sav., 5 – Varėnos r. sav., po 1 – Švenčionių, Zarasų, Druskininkų ir Lazdijų r. sav.). Dar 15 nusikaltimų pagal BK 199 str. užregistruota savivaldybėse, besiribojančiose su Rusijos Kaliningrado srities siena (9 – Vilkaviškio r. sav. ir 5 – Pagėgių sav.). Likę 12 atvejų užregistruoti savivaldybėse, nesančiose pasienyje (8 – Vilniaus m. sav., 2 – Alytaus r. sav., po 1 – Kauno r. sav. ir Klaipėdos m. sav.). Iš šių rodiklių akivaizdu, kad didžioji dalis kontrabandos nusikaltimų (virš 85%) yra registruojami pasienyje esančiose savivaldybėse. IRD duomenimis nuo 2016 m. šis procentas, neskaitant Vilniaus miesto, įprastai kasmet svyruoja tarp 60-80%. Vilniaus miestas šio nusikaltimo geografiniame pasiskirstyme yra ypatingas, kadangi iki 2023 m. Vilniaus mieste kasmet buvo fiksuojama didžioji dalis kontrabandos nusikaltimų atvejų. Nors teoriškai Vilniaus miestas nesiriboja su jokios valstybės siena, faktiškai Vilniaus miestą nuo artimiausio pasienio kontrolės punkto skiria mažiau nei 40 km., todėl geografiškai tai išlieka palankia vieta gabenti kontrabandą, net jei ir asmenys nėra sulaikomi pačiame kontrolės punkte ar pasienio ruože. Beje, Vilniaus miestas savo gyventojų skaičiumi yra ženkliai didesnis už visas kitas savivaldybes, todėl natūralu ir didesnis nusikaltimų skaičius, tuo pačiu ir kontrabandos. Tiesa, nuo 2023 m. Vilniaus mieste fiksuojamų kontrabandos atvejų vis mažiau, paskutinius dvejus metus Vilniuje

¹¹ RAČKAUSKAS, Mantautas ir LIESIONIS, Vytautas (2011). Nelegalus akcizinių prekių importas ir jo įtaka Lietuvos biudžetui. *Vadyba Journal of management*, 2 (19), 75-86.

užfiksuoti atvejai nesudaro ženklaus procento visų atvejų Lietuvoje. Tą galima paaiškinti ir per paskutinius kelis metus paplitusiais kontrabandos gabenimo būdais – dronais bei balionais. Šiems gabenimo būdams nėra palankus didmiestis ir didelis dėmesys, dronai bei balionai leidžiasi atokiose vietovėse, netoli pasienio, kaip miškuose ar laukuose, kur užsakovai gali slaptaiti atvykti ir susirinkti kontrabandinės prekes. Autoriaus manymu, besikeičiančios tendencijos kontrabandos gabenimo būduose lemia kontrabandos atvejų Vilniaus mieste sumažėjimą pastaraisiais metais, o ankstesniais metais Vilniaus mieste fiksuoti kontrabandos atvejai priklausė nuo faktinio artumo su Baltarusijos siena. Apibendrinant galima teigti, jog gyvenamoji vieta lemia kontrabandos nusikaltimo rodiklius, kadangi iš fiksuojamų kontrabandos nusikaltimo atvejų žemėlapiu akivaizdu, jog „karštieji taškai“ kontrabandai vykdyti yra išsidėstę prie Baltarusijos bei Rusijos sienų, o atvejai savivaldybėse, esančiose atokiau nuo šių sienų, yra tik vienetiniai.

1 paveikslas. Užregistruotų BK 199 str. pažeidimo atvejų 2025 m. pasiskirstymas pagal savivaldybes.

Šaltinis: Informatikos ir ryšių departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos internetinė svetainė. Prieiga per internetą: <https://maps.ird.lt/map/>

Ne ką mažiau sviri priežastis, lemianti kontrabandos rodiklius Lietuvoje – didelis kainų skirtumas tarp akcizinių prekių Lietuvoje ir kaimyninėse valstybėse. Kiekvienais metais dažniausiai gabenama kontrabandininkų prekė – cigaretės. Remiantis 2025 m. pabaigoje atliktu „Spinter tyrimai“ bendrovės tyrimu, 74% apklaustųjų parodė, kad kontrabandinių cigarečių paplitimą Lietuvoje dažniausiai lemia dideli kainų skirtumai su Baltarusija ir Rusija, o 58% apklaustųjų nuomone, siekiant mažinti nelegalią rinką, svarbiausia nedidinti mokesčių legalioms cigaretėms.¹² 2024 m. spalio 1 d. duomenimis, Nacionalinės tabako gamintojų asociacijos vykdomojo direktoriaus Arno Neverausko teigimu vidutinė mažmeninė cigarečių kaina Baltarusijoje buvo 70 euro centų, kai Lietuvoje – apie 4 eurus.¹³ Kitaip tariant, Baltarusijoje cigaretės pigesnės daugiau nei 5 kartus, o su dabartine akcizų politika akcizai kasmet auga po 10-30% priklausomai nuo prekių, todėl šis skirtumas tik didės.¹⁴ A. Neverausko manymu, didinant akcizus didėja ir motyvas užsiimti kontrabanda.¹⁵ Su tikslu patikrinti šią teoriją palyginami Lietuvos Respublikos akcizų įstatyme numatyti akcizų dydžiai cigaretėms, jų pokyčiai kiekvienais metais ir šie skaičiai palyginami su Lietuvos Respublikos muitinės pateikiamų metinių ataskaitų duomenimis dėl sulaikomų tabako prekių kiekio. Tarp šių rodiklių neatrasta jokia koreliacija ir jos atrasti remiantis valstybinių institucijų pateikiamais skaičiais, turbūt, ir neįmanoma. Pavyzdžiui, 2021 m. Lietuvos Respublikos muitinė sulaikė beveik 450 mln. vienetų cigarečių, o sulaikytų visų tabako gaminių preliminarinė vertė siekė apie 82 mln. eurų, tuo tarpu 2022 m. sulaikytų cigarečių vienetų skaičius buvo vos virš 173 mln., o preliminarinė visų sulaikytų tabako gaminių vertė siekė virš 32 mln. eurų¹⁶. Šiuo laikotarpiu akcizai tabako gaminiams buvo didinami, tačiau sulaikytų nelegalių cigarečių skaičius krito beveik trigubai. Sulaikytų kontrabandinių prekių skaičiams įtakos turėti gali daug veiksnių, iš kurių pagrindinis – institucijos darbo efektyvumas, todėl šie skaičiai nėra patikimi tokiai analizei atlikti, o tiksliai analizei atlikti turėtų būti įtraukiami latentiniai kontrabandos nusikaltimo atvejai, kurių tiksliai apskaičiuoti nėra galimybių. Akcizų didinimų koreliaciją su kontrabandinių prekių vartojimu gali atskleisti nelegalių prekių rinkos masto palyginimas su

¹² PAŠKOVSKYTĖ, Evelina (2025-12-21). Apklausa: beveik pusė rūkančiųjų yra bent kartą bandę kontrabandines cigaretes. *LRT* [interaktyvus]. <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/2782083/apklausa-beveik-puse-rukanciju-yra-bent-karta-bande-kontrabandines-cigaretes?srsltid=AfmBOoqlmS8HvC0SP1Gge9qaXxcQpgw3psN6o7aNOF8PN1fKATLgxVMY#:~:text=Apklausa:%20beveik%20pus%C4%97%20r%C5%ABkan%C4%8Di%C5%B3j%C5%B3%20yra%20bent%20kart%C4%85%20band%C4%99%20kontrabandines%20cigaretes%20%2D%20LRT>.

¹³ ELTA (2024-10-01) Cigarečių kainų skirtumai – milžiniški: pas mus – 4 eurai, Baltarusijoje – 70 centų. *Lrytas* [interaktyvus]. https://www.lrytas.lt/verslas/rinkos-pulsas/2024/10/01/news/cigareciu-kainu-skirtumai-milziniski-pas-mus-4-eurai-baltarusijoje-70-centu-34392259#google_vignette

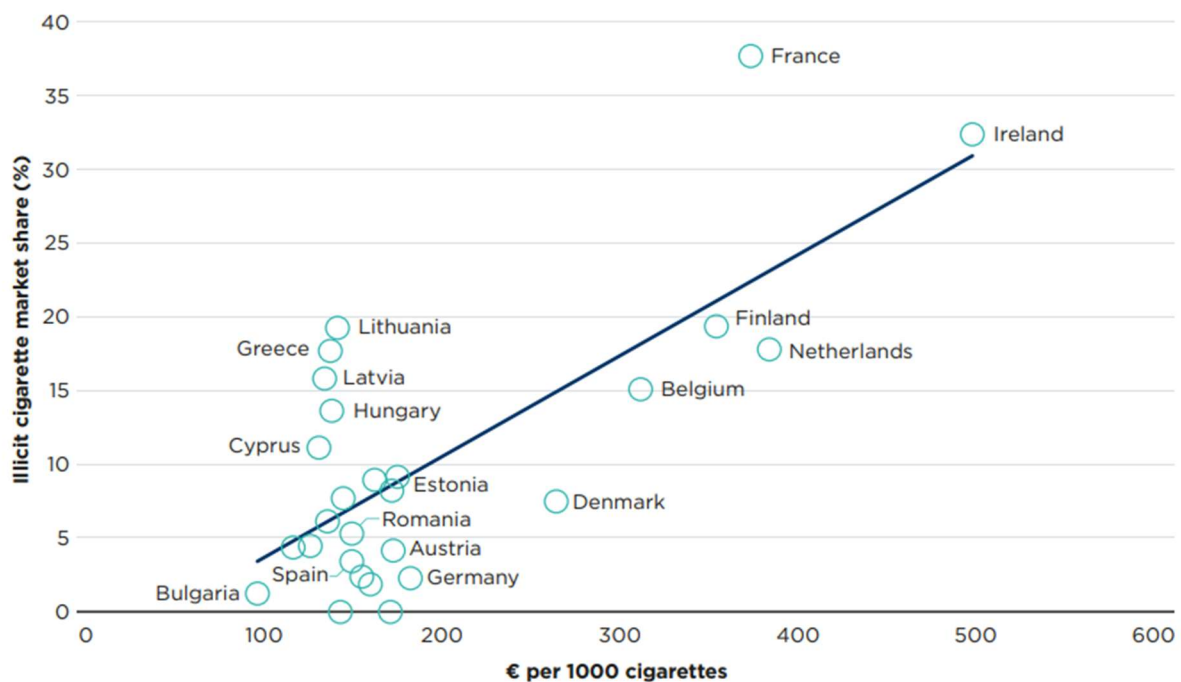
¹⁴ Ibid.

¹⁵ Ibid.

¹⁶ Lietuvos Respublikos muitinės 2021 m. ir 2022 m. metinės veiklos ataskaitos.

akcizų pokyčiais. Tokią analizę, nukreiptą į tabako gaminių vartojimo rodiklius, 2026 m. sausio mėnesį paskelbė nepriklausoma ekonomikos konsultacinė įmonė *Oxford Economics*¹⁷. Šioje ataskaitoje nagrinėjama neteisėta prekyba cigaretėmis ES, įskaitant akcizo tarifų ir neteisėtos prekybos sąsajas. Šioje ataskaitoje pabrėžiama, jog akcizo ir PVM dydis, taikomas apmokestintoms cigaretėms, yra vienas iš pagrindinių veiksnių, skatinančių neteisėtą prekybą cigaretėmis ES ir kitur. Mokesčiai taip pat skatina nusikaltėlius tiekti nelegalias cigaretes, kurioms netaikomi šalies mokesčiai, o vartotojus – pirkti pigesnį produktą. ES šalyse pastebima stipri teigiama koreliacija tarp nelegalių cigarečių dalies bendrame cigarečių suvartojime ir akcizo tarifo, taikomo apmokestintoms cigaretėms – kuo didesni akcizai, tuo didesnė nelegalių cigarečių rinkos dalis valstybėje (žr. 2 pav.).

2 paveikslas. Nelegalių cigarečių rinkos dalies ir akcizo tarifų apmokestintoms cigaretėms santykis 2024 m.

Šaltinis: Oxford Economics; Europos Komisija; KPMG

Tiesa, galima pastebėti, kad koreliacija nėra tiesioginė. Grafoje išsiskiria kelios valstybės, tokios kaip Lietuva, Latvija ar Graikija. Nors ir akcizai šiose valstybėse nėra tokie dideli, palyginti su kitomis valstybėmis, tačiau nelegalių cigarečių rinka jose yra viena iš didžiausių Europoje. Tai, manoma, atliepia pirmiau darbe minėtą faktorių kontrabandai klestėti – valstybių

¹⁷ Oxford Economics 2026 m. sausį parengta ataskaita „An economic assessment of the drivers of the illicit cigarette trade in the EU“.

geografinę padėtį, nes dėl jų artumo prie ES paribiuose gaminamų nelegalių cigarečių šaltinių į jas plūsta dideli nelegalūs nelegalių cigarečių srautai. Palyginimui, Lietuvoje ir Latvijoje nelegalių cigarečių rinkos dalis viršija 15%, o Vokietijoje, kurioje akcizai cigaretėms nėra ženkliai didesni nei šiose valstybėse, nelegalių cigarečių rinkos dalis sudaro vos 2-3% visos rinkos. Vokietija neturi sienų su trečiosiomis, ne ES, šalimis, todėl tai gali būti veiksnys, dėl kurio nelegalių cigarečių rinka Vokietijoje ženkliai mažesnė nei Lietuvoje ar Latvijoje. Tačiau grafoje matoma ir šių taisyklių neatspindinčių valstybių, pavyzdžiui, Estija ar Rumunija. Apžvelgiamoje ataskaitoje išskiriami ir papildomi veiksniai, galintys lemti nelegalių cigarečių rinką šalyje: sienų ilgis, įvažiavimo punktų skaičius, išlaidos ir teisėsaugos veiksmingumas, korupcijos lygis bei organizuoto nusikalstamumo tinklų egzistavimas. Nors prekybos srautus ES viduje lemia mokesčių skirtumai, ataskaitoje kaip pagrindinis veiksnys visgi išskiriamas ES nustatytas minimalus akcizas cigaretėms, dėl kurio susidaro dideli kainų skirtumai su kaimyninėmis ES nepriklausančiomis šalimis. Tai galiausiai lemia kontrabandininkų uždarbį, kuris šiems skirtumams didėjant tik auga, o didesnis uždarbis, be abejonės, skatina ir užsiimti nelegalia veikla su tikslu kuo daugiau pasipelnyti.

2.2 Kontrabandininko portretas

Kriminologiniais aspektais tiriant kontrabandą kaip reiškinį, svarbūs yra ir subjekto požymiai. Skirtingai nei tiriant subjektą baudžiamuoju teisiniu aspektu, kriminologijos prasme subjektas analizuojamas ne tam, kad būtų nustatytas jo pakaltinamumas ar tinkamas amžius patraukti asmenį baudžiamojon atsakomybėn, bet tam, kad galėtume suprasti, kodėl nusikaltimas apskritai daromas. Kriminologiniu požiūriu yra svarbūs kontrabandos subjekto amžius, lytis bei asmenybę charakterizuojantys požymiai: socialinė padėtis, užimtumas, ankstesnis nusikalstamumas ir kt. Šie požymiai leidžia nustatyti rizikos grupes bei kurti prevencines programas, o taip pat ir leidžia atsakyti į klausimus, kodėl užsiimama kontrabanda.

Atsižvelgiant į asmenų, atliekančių kontrabandos nusikaltimą, lytį, nestebina žymiai didesnis vyriškos lyties įtariamųjų/kaltinamųjų šio nusikaltimo padarymu skaičius. Remiantis IRD duomenimis¹⁸, laikotarpyje tarp 2021 m. sausio 1 d. ir 2025 m. gruodžio 31 d. imtinai, įtariamųjų/kaltinamųjų asmenų, padariusių BK 199 str. numatytą nusikalstamą veiką, kurie yra vyriškos lyties, buvo 720. Moteriškos lyties atstovų tame pačiame laiko tarpe buvo vos 21, arba mažiau nei 3% visų užregistruotų atvejų. Tai paaiškinama ir bendru didesniu vyrų polinkiu į nusikalstamumą. Tuo pačiu laikotarpiu pažvelgus į bendrus nusikalstamumo duomenis, matoma panaši tendencija, jog iš virš 110 tūkst. įtariamųjų/kaltinamųjų, vos kiek daugiau nei 12% buvo moteriškos lyties.¹⁹ Galima teigti, jog BK 199 str. atžvilgiu vyrai yra dar labiau linkę daryti šį nusikaltimą, nei įprastai. Todėl atvaizduojant tipinio kontrabandininko portretą, tikslinga vaizduoti jį vyriškos lyties.

Toliau, siekiant nustatyti kontrabandininko atvaizdą, tikslinga atsižvelgti į asmenų, darančių kontrabandos nusikaltimą, amžių. Pasiremiant IRD duomenimis, per paskutinius penkerius metus iš 740 registruotų įtariamųjų/kaltinamųjų dėl BK 199 str. vykdomo nusikaltimo, tik 26 iš jų buvo nepilnamečiai, o nuo 2024 m. imtinai nei vienas

¹⁸ Informatikos ir ryšių departamentas prie Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministerijos [interaktyvus]. <https://www.ird.lt/lt/tvarkomu-valdomu-registru-ir-informaciniu-sistemu-paslaugos/nusikalstamu-veiku-zinybinio-registro-nvzr-atviri-duomenys-paslaugos/nusikalstamumo-duomenu-rinkiniai/family.ASM?DT%5B%5D=2025-12&DT%5B%5D=2024-12&DT%5B%5D=2023-12&DT%5B%5D=2022-12&DT%5B%5D=2021-12&SAV%5B%5D=LR&BK%5B%5D=BK199&cols=DT>

¹⁹ Informatikos ir ryšių departamentas prie Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministerijos [interaktyvus]. <https://www.ird.lt/lt/tvarkomu-valdomu-registru-ir-informaciniu-sistemu-paslaugos/nusikalstamu-veiku-zinybinio-registro-nvzr-atviri-duomenys-paslaugos/nusikalstamumo-duomenu-rinkiniai/family.ASM?AT%5B%5D=ITAR&DT%5B%5D=2025-12&DT%5B%5D=2024-12&DT%5B%5D=2023-12&DT%5B%5D=2022-12&DT%5B%5D=2021-12&SAV%5B%5D=LR&NVR%5B%5D=NV&cols=DT>

įtariamasis/kaltinamasis nebuvo jaunesnis nei 18 metų amžiaus.²⁰ Iš šių duomenų aišku, jog kontrabandos nusikaltimą, kaip ir bendrai nusikalstamas veikas, daug dažniau atlieka asmenys, sulaukę pilnametystės. To priežastys gali būti įvairios – nepilnamečiai asmenys dažniausiai neturi jaudintis dėl savo gerovės, kadangi yra išlaikomi tėvų, giminaičių arba, jei tokių nepilnamečio gyvenime nėra – valstybės, todėl neturi užsiimti tokiomis veikomis kaip kontrabanda, kad galėtų finansiškai save išlaikyti. Taip pat būdai, kuriais yra atliekama šiame darbe analizuojama nusikalstama veika, yra nepalanki nepilnamečiams – pavyzdžiui, kontrabandos pervežimui per sieną yra reikalingas vairuotojo pažymėjimas ir pasas, dažniausiai nepilnamečiai neturi pastovių pajamų kontrabandos gabenimo įrangai įsigyti, neturi plačių ryšių su asmenimis, kurie padėtų įsitraukti į tokią veiklą ir t.t. Labiau susiaurinti amžiaus grupę yra sunku, kadangi tikslų duomenų apie įtariamųjų/kaltinamųjų, padariusių specifinę nusikalstamą veiką, amžių nėra, tačiau remiantis bendrais nusikalstamumo rodikliais, nebūtų klaidinga manyti, jog kontrabandos nusikaltimą dažniausiai vykdo 30-60 metų amžiaus asmenys.²¹

Nustatyti kontrabandos nusikaltimo subjektų išsilavinimo, užimtumo, recidyvumo rodiklius bei šeiminių statusą sunkiau, kadangi tokių tikslų statistinių duomenų specifinių nusikaltimų atžvilgiu nėra. Dėl šios priežasties, sudarant tipinį kontrabandininko portretą, analizuojami bendro nusikalstamumo rodikliai, kurie lyginami su naujausia Lietuvos Aukščiausio Teismo, Lietuvos Apeliacinio Teismo bei apylinkių teismų praktika, remiantis bylomis, kuriose pažymimi kaltinamųjų asmenybę charakterizuojantys požymiai. Analizei atrinktos 25 bylos, kuriose charakterizuojama 40 kaltinamųjų asmenybė. Pabrėžtina, kad daugumoje bylų kaltinamieji baudžiami pagal senąją kontrabandos straipsnio redakciją, kurioje atskiros kontrabandos rūšys kvalifikuojamos pagal tą patį straipsnį, todėl atsižvelgiama ne tik į pagrindinę kontrabandos BK 199 straipsnio sudėtį, bet ir į specifinės rūšies kontrabandos nusikaltimus. Taip pat, dažnu atveju kontrabanda nėra vienintelė nusikalstama veika, už kurią asmuo traukiamas baudžiamojon atsakomybėn (pvz. narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandos atveju dažniausiai baudžiama ir už disponavimą tokiomis medžiagomis, akcizinių prekių kontrabandos nusikaltimuose dažnai inkriminuojamas ir neteisėtas

²⁰ Informatikos ir ryšių departamentas prie Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministerijos [interaktyvus]. <https://www.ird.lt/lt/tvarkomu-valdomu-registru-ir-informaciniu-sistemu-paslaugos/nusikalstamu-veiku-zinybinio-registro-nvzr-atviri-duomenys-paslaugos/nusikalstamumo-duomeny-rinkiniai/family.ASM?DT%5B%5D=2025-12&DT%5B%5D=2024-12&DT%5B%5D=2023-12&DT%5B%5D=2022-12&DT%5B%5D=2021-12&SAV%5B%5D=LR&BK%5B%5D=BK199&cols=DT>

²¹ Informatikos ir ryšių departamentas prie Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministerijos [interaktyvus]. https://www.ird.lt/lt/reports/view_item_datasource?id=11493&datasource=104857

disponavimas akcizinėmis prekėmis ir pan.). Bendrųjų nusikalstamumo rodiklių ir teismų praktikoje atrinktų duomenų lyginimas neparodys ir negali parodyti tikslios statistikos numatytų asmeninių požymių atžvilgiu, tačiau padės aproksimuoti surinktus duomenis ir pabrėžti dėsningumus.

Pirmasis analizuojamas subjekto požymis yra ankstesnis teistumas. Analizuojant asmenų, dariusių kontrabandos nusikaltimus, teistumą, baudžiamuoju teisiniu aspektu verta nustatinėti tik neišnykusį teistumą, kadangi tik galiojantis teistumas turi reikšmės nustatinėjant recidyvumą. Tačiau kriminologine prasme tikslinga atsižvelgti ir į išnykusį teistumą, kadangi tai faktiškai parodo asmens polinkį nusikalsti, o ne teisinį šio bruožo vertinimą. Atrinktoje teismų praktikoje nurodytas 39 kaltinamųjų teistumas. 25 iš jų anksčiau neteisti, 1 iš jų atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės pagal laidavimą. Likę 14 asmenų prieš padarant kontrabandos nusikaltimą yra anksčiau teisti. Iš surinktų duomenų daroma prielaida, kad šiek tiek daugiau nei trečdalis - apie 36% - asmenų, kaltinamų kontrabandos vykdymu, anksčiau buvo patraukti baudžiamojon atsakomybėn.

Kitas subjektą charakterizuojantis požymis, kuris analizuojamas šiame darbe, yra asmenų, nusikaltusių pagal BK 199 straipsnį, susidūrimai su administracine atsakomybe. Iš 40 kaltinamųjų atrinktoje teismų praktikoje 28 yra anksčiau gavę nuobaudų pagal administracinių nusižengimų kodeksą. Vos 8 iš jų nebuvo anksčiau taikyta administracinė atsakomybė, o 4 asmenų administraciniai nusižengimai nežinomi, kadangi nėra pabrėžiami bylose. Taigi, 70% kaltinamųjų (jeigu laikytume, kad asmenys, kurių administracinės atsakomybės istorija nepagarsinta byloje, nėra nusižengę pagal administracinių nusižengimų kodeksą) prieš kontrabandos nusikaltimą yra turėję administracinių nuobaudų, o jei į statistiką neįtrauktume asmenų, kurių administracinių nusižengimų istorija nežinoma, šis procentas dar didesnis – virš 77%. Galima daryti prielaidą, jog tipinis kontrabandininkas, prieš tampant įtariamuoju ar kaltinamuoju dėl nusikalstamos kontrabandos vykdymo, bus turėjęs administracinių nuobaudų.

Dar vienas dažnai baudžiamosiose bylose išryškinamas asmenybės bruožas yra asmens užimtumas, todėl galima išvesti sąsajas ir su asmenų darbingumu. 35 kaltinamųjų atrinktoje teismų praktikoje užimtumas išskiriamas kaip asmenybę charakterizuojantis požymis. 25 iš jų nusikaltimo padarymo metu buvo dirbantys įvairiomis formomis – pagal darbo sutartį, individualią veiklą, ūkininkavo ir pan., o tik 10 neturėjo pastovių pajamų šaltinio ir buvo laikomi nedirbantys. Atrinktos teismų praktikos analizė rodo, jog beveik 30% kontrabandininkų neturi darbovietės darydami šį nusikaltimą. Pasitelkus Oficialios statistikos

portalo duomenis, nuo 2021 m. Lietuvoje bendras asmenų nuo 15 iki 74 metų nedarbingumas yra daugmaž 7%²². Taigi, lyginant su bendrais nedarbingumo rodikliais, kontrabandininkai yra daugiau nei keturis kartus dažniau bedarbiai, nei vidutinis Lietuvos Respublikos pilietis. Tačiau lyginant su bendro nusikalstamumo rodikliais, kontrabanda įtariamų ar kaltinamų asmenų nedarbingumo procentas yra vos keliais procentais didesnis už įtariamųjų ir kaltinamųjų apimant visas nusikalstamas veikas darbingumo procentui²³. Nedarbantis ar pastovaus pajamų šaltinio neturintis asmuo apskritai linkęs dažniau daryti nusikalstamas veikas, nei dirbantis. Asmens užimtumas kontrabandos bylose neišsiskiria nuo „įprasto“ nusikaltėlio, todėl netikslinga daryti prielaidą, kad kontrabandininko portrete turėtų būti pabrėžiamas asmens užimtumas.

Sekantis asmenybę charakterizuojantis požymis, padedantis sudaryti kontrabandininko portretą, yra vedybinis statusas. Iš 40 kaltinamųjų, tik 22 šeiminiis gyvenimas aptarinėjamas charakterizuojant asmenybę. Iš jų 11 – vedę, 6 – išsiskyrę, dar 4 – nevedę ir 1 gyvena kartu su sugyventine. Iš šių duomenų darytina prielaida, jog kas antras kontrabandininkas yra susituokęs, kiek daugiau nei kas ketvirtas – buvo vedęs, bet išsiskyręs. Vos 18% kontrabandininkų nėra buvę santuokoje. Todėl sudarinėjant kontrabandininko portretą galima pabrėžti, jog tipinis kontrabandos nusikaltimo subjektas nusikaltimo padarymo metu yra vedęs arba anksčiau buvo sudaręs santuoką.

Paskutinis asmenybės bruožas, kurį verta paminėti – asmenų išsilavinimas. Tiesa, šis charakteristikos bruožas nėra taip dažnai akcentuojamas baudžiamosiose bylose. Iš 40 atrinktų kaltinamųjų, vos 12 jų išsilavinimas žinomas iš bylos duomenų. 4 iš jų turi vidurinį išsilavinimą, 1 – pagrindinį, 3 – aukštąjį, 2 – profesinį. Dar 2 asmenų išsilavinimas neapibrėžtas, tik nurodyta, kad jie „mokosi“. Iš šių duomenų galima daryti prielaidą, jog įvairaus lygio išsilavinimo asmenys linkę vykdyti kontrabandą ir sudarinėjant kontrabandos subjekto portretą išsilavinimas neturi reikšmės.

²² Oficialiosios statistikos portalas [interaktyvus]. <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=3a95e7e1-a66b-4e1a-96da-3fee8c5420dd#/>

²³ Informatikos ir ryšių departamentas prie Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministerijos [interaktyvus]. <https://www.ird.lt/lt/tvarkomu-valdomu-registru-ir-informaciniu-sistemu-paslaugos/nusikalstamu-veiku-zinybinio-registro-nvzr-atviri-duomenys-paslaugos/nusikalstamumo-duomenurinkiniai/family.ASM?AT%5B%5D=ITAR&DT%5B%5D=2025-12&DT%5B%5D=2024-12&DT%5B%5D=2023-12&DT%5B%5D=2022-12&DT%5B%5D=2021-12&SAV%5B%5D=LR&NVR%5B%5D=N&UZM%5B%5D=ND&UZM%5B%5D=PENS&cols=DT>

Remiantis visais šiais duomenimis, tipinis kontrabandininkas atrodo štai taip: 30-60 metų vyras, anksčiau baustas administracine tvarka, dirbantis ir turintis pastovias pajamas bei vedęs arba nutraukęs santuoką.

2.3 Kontrabandos mastai ir tendencijos Lietuvoje ir Europoje

Kontrabandos mastų ir tendencijų nustatymas – sudėtinga užduotis dėl šios nusikalstamos veikos didelio latentiskumo. Didelė dalis šių nusikaltimų nepatenka į oficialią statistiką, kadangi dažniausiai nėra aptinkami ir registruojami. Šioje dalyje siekiama nustatyti ar bent nuspėti šio nusikaltimo šešėlinį mastą, palyginti su oficialiais duomenimis bei su užsienio valstybių statistika.

Aktualiausia kontrabandos rūšimi Lietuvoje galima įvardyti nelegalių cigarečių, arba tabako, kontrabandą. Remiantis turimomis muitinės veiklos ataskaitomis aiški tendencija, jog kiekvienais metais didžiausią dalį sulaikytų prekių vertės sudarė tabakas ir jo gaminiai (2021 m. – 82,3 mln. eurų vertės, 2022 m. – 33,2 mln., 2023 m. – 56,9 mln., 2024 m. – 28,8 mln., 2025 m. – 43,6 mln.)²⁴. Remiantis pasaulinio profesinių paslaugų bendrovių tinklo KPMG atliktu 2024 m. tyrimu apie nelegalią tabako gaminių rinką Europoje, kas penkta surūkyta cigaretė Lietuvoje buvo nelegali, o dėl to į valstybės biudžetą nesurinkti 95 mln. eurų – ketvirtadaliu daugiau nei 2023 m.²⁵ Lietuvoje 2024 m. suvartota virš pusės mlrd. nelegalių cigarečių, o tai sudarė 19,5% visos rinkos²⁶. Tais pačiais metais Europos Sąjungoje suvartota 10,8% daugiau nelegalių rūkalų, nei 2023 m., o Lietuvoje nelegalios tabako rinkos augimas buvo vienas iš didžiausių Europoje²⁷. Christos Harpantidis, tyrimo užsakovo „Phillip Morris International“ vyresnysis viceprezidentas, teigia, jog didesniais mokesčiais ir aukštesnėmis kainomis išsiskiriančios rinkos skęsta suklastotų, neteisėtai importuotų prekių sraute, o nepamatuoti politiniai sprendimai neigiamai veikia mokesčių surinkimą, darbo vietų kūrimą ir sąžiningą verslą, kuris yra Europos ekonomikų variklis²⁸. Kontrabandos mastus tiksliausiai gali parodyti šešėlinės rinkos tyrimai, kadangi oficialūs institucijų duomenys apie sulaikytų kontrabandinių prekių kiekius gali būti iškreipti dėl įvairių pašalinių veiksnių. Šešėlinės rinkos dalį visoje rinkoje apskaičiuoti yra sunku ir skirtingi tyrimai gali pateikti skirtingus duomenis. Anksčiau minėtoje *Oxford Economics* ataskaitoje bei KPMG tyrimu 2024 m. Lietuvos nelegalios cigarečių rinkos dalis nustatyta sudaranti maždaug penktadalį visos rinkos, arba apie 20%. Panašūs rodikliai buvo fiksuojami ir įvairių kitų tyrimų duomenimis: KPMG tyrimas 2020 m. nustatė 20,2% dalį visoje rinkoje, kita pramonės lėšomis finansuota ataskaita 2019 m.

²⁴ Lietuvos Respublikos muitinės 2022 - 2025 m. veiklos ataskaitos.

²⁵ KPMG neteisėto cigarečių vartojimo tyrimas 2025 m.

²⁶ Ibid.

²⁷ Ibid.

²⁸ Ibid.

nustatė 19% šešėlinės rinkos dalį Lietuvoje²⁹. 2019-2020 m. atliktas Lietuvos sveikatos mokslų universiteto „tuščių pakelių“ tyrimas parodė kiek kitokius skaičius – 29% visos cigarečių rinkos tyrimo laikotarpiu sudarė nelegali rinka³⁰. Nors ir atskiri tyrimai gali parodyti skirtingus duomenis, dauguma jų pateikia 20% rodiklį, kuris, pastebima, nesikeičia bent nuo 2019 m. Tai parodo, jog pasiūla jau ilgą laiką nesikeičia. Taigi, kontrabandinės prekės metai iš metų į Lietuvą gabenamos pastoviais tempais, o prevencinės priemonės nėra veiksmingos užkertant kelią nelegalių cigarečių vartojimui ir prekybai visuomenėje. KPMG tyrimai atliekami kasmet, todėl jų dėka galima aproksimuoti ir visos Europos Sąjungos nelegalių cigarečių vartojimo rodiklius ir šešėlinės cigarečių rinkos tendencijas. Šie duomenys atliepia ir cigarečių kontrabandos kiekius Europos Sąjungoje, kadangi kiekvienais metais tyrimų duomenys rodo gana stabilų statistinį rodiklį – maždaug 40% visos nelegalios cigarečių rinkos sudaro kontrabandinės cigaretės³¹. Remiantis šių tyrimų duomenimis, nelegalios cigarečių rinkos dalies visoje rinkoje mažėjimas buvo pastebimas iki 2019 m., kuomet ji pasiekė 7,9%, o šis rodiklis stabiliai mažėjo nuo 2014 m., kuomet buvo užfiksuota 10,4% nelegalių cigarečių rinkos dalis visoje rinkoje³². Tačiau nuo 2019 m. iki 2024 m. (naujausias tyrimas apžvelgia 2024 m.) nelegalios rinkos dalis išlieka stabili, apie 8% kiekvienais metais³³. Taigi, šių tyrimų duomenimis galima teigti, kad nelegalių cigarečių rinka, o tuo pačiu ir kontrabandinių cigarečių tiekimas stabiliai mažėjo iki 2019 m., tačiau pastaruosius septynerius metus pastebima stagnacija šių rodiklių mažėjime. Todėl darytina išvada, kad cigarečių kontrabanda tiek Lietuvoje, tiek visoje Europoje išlieka didžiule problema, o prevencinės priemonės nėra užtektinai veiksmingos sustabdyti ar bent pristabdyti kontrabandininkus.

Verta paminėti ir kitos rūšies – narkotikų – kontrabandos mastus. Būtent šios rūšies kontrabanda pastaruoju metu kelia nerimą. Lietuvoje narkotinių ar psichotropinių medžiagų vartojimą kasmet apžvelgia Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamentas. Jų metiniame pranešime „Psichoaktyviosios medžiagos: tendencijos ir pokyčiai 2025“³⁴ apžvelgiami ir narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandos rodikliai. Jame pateikti IRD duomenys, parodantys nusikalstamų veikų, susijusių su neteisėta narkotinių ar

²⁹ LIUTKUTĖ-GUMAROV, Vaida; GALKUS, Lukas; MIŠČIKIENĖ, Laura ir kt. (2023). *Estimating the Size of Illicit Tobacco Market in Lithuania: Results from the Discarded Pack Collection Method*. Nicotine Tob Res., 25(8), 1431-1439.

³⁰ Ibid.

³¹ Duomenys paimti iš KPMG neteisėto cigarečių vartojimo tyrimų apžvalgų 2016-2025 m.

³² Ibid.

³³ Ibid.

³⁴ Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamento metinis pranešimas „Psichoaktyviosios medžiagos: tendencijos ir pokyčiai 2025“ [interaktyvus]. <https://ntakd.lrv.lt/lt/administracine-informacija/metiniai-pranesimai/>

psichotropinių medžiagų, jų prekursorių apyvarta ar kontrabanda, skaičiaus pasiskirstymą pagal baudžiamąją teisinę klasifikaciją 2020 – 2024 m. Remiantis šiais duomenimis, narkotinių ar psichotropinių medžiagų, jų prekursorių kontrabanda kiekvienais metais tik auga – nuo 22 užfiksuotų atvejų 2020 m. iki 136 atvejų 2024 m. Tiesa, tokios augančios tendencijos gali rodyti tiek didėjančią narkotikų apyvartos mastą, tiek aktyvesnę teisėsaugos veiklą šioje srityje, todėl negalima užtikrintai daryti išvados, kad narkotikų kontrabandos mastai kiekvienais metais auga, tačiau toks stabilus narkotikų kontrabandos atvejų augimas duoda pagrindo manyti, kad šios rūšies kontrabanda kasmet tampa populiariesne. EUDA – Europos Sąjungos narkotikų agentūra – apžvelgia modernios narkotikų kontrabandos problemas savo leidinyje *European Drug Report 2025: Trends and Developments* (liet. Europos narkotikų ataskaita 2025: tendencijos ir pokyčiai)³⁵. Šioje ataskaitoje pabrėžiama internetinės narkotikų prekybos populiarėjimas. Šiuo metu narkotikų prekybai organizuoti naudojama gausybė nacionalinių ir pasaulinių interneto platformų, kurios tiek tiekėjams, tiek pirkėjams patrauklios dėl savo greitumo ir galimybės išlikti anonimiškiems³⁶. Mažmeninės prekybos lygmenyje viešai prieinamos interneto svetainės, įskaitant teisėtas elektroninės prekybos platformas ir socialinių tinklų svetaines, naudojamos naujoms psichoaktyvioms medžiagoms, neteisėtai pagamintiems vaistams ir, rečiau, įprastiems nelegaliems narkotikams parduoti, o atviros interneto svetainės taip pat naudojamos narkotikų prekursoriams ir kitoms cheminėms medžiagoms, naudojamoms narkotikų gamybai, parduoti³⁷. Dabartinė informacija rodo, kad mažmeninį narkotikų platinimą vis labiau palengvina socialinių tinklų platformos ir programėlės, kurių atvirumas svyruoja nuo viešų profilių iki privataus turinio ir forumų, skirtų iš anksto atrinktiems vartotojams. Mažmeninę prekybą taip pat palengvina „darknet“ svetainės, kurios užtikrina anonimiškumą naudojant šifravimą ir mokėjimus skaitmeninėmis kriptovaliutomis³⁸. Didelę įtaką narkotikų prekybai Europoje turėjo ir globalizacija, nes nusikaltėliai pasinaudoja didesnėmis galimybėmis prekiauti nelegaliais narkotikais, kurias suteikia glaudžiau susieti ryšių, prekybos ir transporto tinklai³⁹. Įsiskverbimas į jūrų laivybos maršrutus ir nelegalus didelių narkotikų kiekių gabenimas laivybos konteineriuose toliau skatina Europos narkotikų rinkos plėtrą, o nuolatinis komercinės prekybos infrastruktūros pažeidimas ne tik palaiko neteisėtų narkotikų

³⁵ Europos Sąjungos narkotikų agentūros kasmetinė ataskaita *European Drug Report 2025: Trends and Developments* [interaktyvus]. https://www.euda.europa.eu/publications/european-drug-report/2025_en

³⁶ Ibid.

³⁷ Ibid.

³⁸ Ibid.

³⁹ Ibid.

srautą į Europos Sąjungą ir iš jos, bet taip pat lemia glaudesnę Europos narkotikų gamintojų ir prekyautojų įsitraukimą į tarptautinius nusikalstamus tinklus⁴⁰.

Apibendrinant kontrabandos mastus ir tendencijas Lietuvoje bei Europoje išvelgiami neigiami rodikliai. Tiek Lietuvoje, tiek Europoje opia problema išlieka cigarečių kontrabanda, kurios mastai remiantis nelegalios cigarečių rinkos tyrimais stabiliai laikosi pastaruosius septynerius metus. Narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandos rodikliai rodo augimą ir naujus kylančius iššūkius jos prevencijoje. Nors narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabandos mastai daugiausiai apžvelgiami per teisėsaugos institucijų veiklos prizmę, kas gali atspindėti ne tik kontrabandos atvejų augimą, bet ir efektyvesnę šių institucijų darbą, tačiau kasmet stabiliai augantis sulaikymų skaičius ir rekordiniai narkotikų kontrabandos konfiskavimo atvejai visoje Europoje byloja apie neigiamas tendencijas.

⁴⁰ Europos Sąjungos narkotikų agentūros kasmetinė ataskaita *European Drug Report 2025: Trends and Developments* [interaktyvus]. https://www.euda.europa.eu/publications/european-drug-report/2025_en

2.4 Kontrabandos poveikis visuomenei, ekonomikai ir valstybės saugumui

Kontrabandos poveikis ekonomikai yra itin ryškus ir pasireiškia įvairiais aspektais. Ši nusikalstama veikla prisideda prie šešėlinės ekonomikos plitimo, mažina valstybės biudžeto pajamas nesumokėtais mokesčiais bei iškraipo sąžiningos konkurencijos sąlygas rinkoje. Dėl kontrabandos valstybė netenka dalies akcizų ir kitų mokesčių pajamų, o legaliai veikiantys ūkio subjektai patiria konkurencinį spaudimą iš nelegalios prekybos.

Bene didžiausias kontrabandos dalykas, kuris kelia grėsmę Lietuvos Respublikos ekonomikai, yra iš kaimyninių valstybių įvežamos cigaretės. Remiantis naujausiais duomenimis, šešėlinė cigarečių rinka Lietuvoje 2025 m. antrąjį ketvirtį sudarė net 26,7 proc., o tai yra didžiausias rodiklis lyginant su kaimyninėmis šalimis (Latvijoje – 18,6 proc., Lenkijoje – 6,7 proc.)⁴¹. Nacionalinės tabako gamintojų asociacijos vykdomojo direktoriaus Arno Neverausko teigimu, kiekvienas šešėlinės rinkos procentas valstybei kainuoja apie 3 mln. eurų nesurenkamų akcizų, todėl šiuo metu prarandama daugiau nei 70 mln. eurų kasmet vien iš nesurankamo akcizo mokesčio⁴². Tai didžiulis praradimas tokiai mažai valstybei kaip Lietuva....

2025 m. rudenį prasidėję kontrabandinių balionų antplūdžiai yra bene geriausias pavyzdys, kaip kontrabanda gali tapti grėsme ne tik ekonomikai, bet ir visuomenės bei valstybės saugumui. Praėjusių metų rugsėjo 9 d. dėl „užfiksuoto skrendančio objekto“, kuris vėliau atpažintas kaip meteorologinis balionas, buvo laikinai uždarytas Vilniaus oro uostas⁴³. Vos po mėnesio, po dar kelių laikinų stabdymų, Vilniaus oro uostas buvo pirmą kartą oficialiai dėl kontrabandinių balionų uždarytas, buvo sutrikdyta apie 30 skrydžių, o nepatogumų patyrė 6000 keleivių⁴⁴. Šis įvykis sukėlė didelį pasipiktinimą visuomenėje ir išryškino strateginio valstybės objekto nepasiruošimą kritinėms situacijoms. Žmonėms nebuvo teikiama informacija dėl atidėtų skrydžių, kai kuriems asmenims skrydžio teko laukti beveik parą, dalis jų naktį

⁴¹ NEVERAUSKAS, Arnas (2025-10-27). Kontrabanda – auganti grėsmė ne tik biudžetui, bet ir nacionaliniam saugumui. *BNS* [interaktyvus]. <https://sc.bns.lt/view/item/kontrabanda-auganti-gresme-ne-tik-biudzetui-bet-ir-nacionaliniam-saugumui-517460>

⁴² Ibid.

⁴³ DEVEIKIS, Jonas (2025-12-09). Minsko balionų istorija: kada jie pradėjo skristi į Lietuvą ir ko ėmėmės. *LRT* [interaktyvus]. <https://www.lrt.lt/naujienos/verslas/4/2770271/minsko-balionu-istorija-kada-jie-pradejo-skristi-i-lietuva-ir-ko-ememes>

⁴⁴ Ibid.

praleisti turėjo oro uoste, o į Lietuvą skridusiems lietuviams teko leisti Lenkijoje⁴⁵. Po šio oro uosto veiklos sustabdymo ateinantį mėnesį dėl kontrabandinių balionų tai buvo pakartota dar kelis kartus, o tai dar labiau kėlė Lietuvos piliečių nepasitenkinimą kovoje su tokia hibridine ataka. Tačiau oro uostų veiklos stabdymai nebuvo vieninteliai valstybės atsakymai į krizę paveikę visuomenę. Spalio mėnesio pabaigoje ministrė pirmininkė Inga Ruginienė paskelbė, kad ilgesniam laikui bus uždaryti pasienio punktai su Baltarusija, o spalio 29 d. oficialiai dėl kontrabandinių balionų pasienio punktai buvo uždaryti, turint planą palikt juos uždarytus mėnesiui⁴⁶. Tokiam sprendimui gana skambiai pritarė ir Lietuvos Respublikos prezidentas Gitanas Nausėda. Jo teigimu prie kontrabandinių balionų antplūdžio prisidėjusios ir Minsko specialiosios tarnybos, todėl būtina imtis griežtų priemonių⁴⁷. Prezidento teigimu, „yra daug priemonių, kuriomis galime padaryti taip, kad Baltarusijos režimui skaudėtų. Norisi, kad skaudėtų daugiau ir kad ši kaimyninė valstybė suprastų, jog visi prieš Lietuvą nukreipti veiksmai turės atoveiksmį“⁴⁸. Tačiau pasienio punktų uždarymas sukėlė dar daugiau problemų. Būtent šis šalies vadovų ėjimas kainavo itin brangiai, kadangi Baltarusijos valdžia, reaguodama į tokį sprendimą „įkalino“ Lietuvos vilkikus Baltarusijoje, neleidžiant jiems išvykti ir taikant 120 eurų per dieną mokestį su pažadu po 4 mėnesių transporto priemonės konfiskuoti⁴⁹. Toks Baltarusijos atsakymas ne tik sukėlė daug nepatogumų vilkikų vairuotojams bei logistikos įmonėms, tačiau ir ženkliai paveikė šių įmonių pajamas. Be to, apie sprendimą uždaryti pasienio punktus iš anksto neapsitarta su verslais, logistikos įmonių atstovais, todėl neturėjo galimybės iš anksto pasirūpinti technikos išgabenimu prieš sprendimo įgyvendinimą, kas galiausiai ir lėmė didelius nuostolius⁵⁰. Ekspertų nuomone, taikant tam tikras sankcijas ar uždariant sienas, būtinas regioninis koordinavimas, nes kitaip nukentės Lietuvos verslas, o poveikis nebus stiprus⁵¹. Tiesa, nors ir po pasienio punktų uždarymo buvo palankūs vėjai balionams skristi į valstybę, jų skaičius sumažėjo. Pasienio punktų uždarymas galbūt ir galėjo

⁴⁵ Keleiviai apie naktį paralyžiuotą Vilniaus oro uostą: jokios pagalbos, jokios informacijos. *LRT* [interaktyvus]. <https://www.lrt.lt/naujienos/verslas/4/2702183/keleiviai-apie-nakti-paralyziuota-vilniaus-oro-uosta-jokios-pagalbos-jokios-informacijos>

⁴⁶ DEVEIKIS, Jonas (2025-12-09). Minsko balionų istorija: kada jie pradėjo skristi į Lietuvą ir ko ėmėmės. *LRT* [interaktyvus]. <https://www.lrt.lt/naujienos/verslas/4/2770271/minsko-balionu-istorija-kada-jie-pradejo-skristi-i-lietuva-ir-ko-ememes>

⁴⁷ VYŠNIAUSKAITĖ, Birutė ir KUIZINAITĖ, Milda (2025-11-07). „Biurokratija ir valdininkų prigimtis“: Ukrainoje kariavęs A. Kumpis įvardijo didžiausią problemą dėl balionų. *Lrytas* [interaktyvus]. <https://www.lrytas.lt/lietuvsdiena/aktualijos/2025/11/02/news/-biurokratija-ir-valdininku-prigimtis-ukrainoje-kariaves-a-kumpis-ivardijo-didziausia-problema-del-balionu-40101916>

⁴⁸ Ibid.

⁴⁹ Ibid.

⁵⁰ ŠPOKAS, Edvardas (2025-11-09). Baudė Baltarusijos režimą, nubaudė ir savus. *LRT* [interaktyvus]. <https://www.lrt.lt/naujienos/eismas/7/2740104/baude-baltarusijos-rezima-nubaude-ir-savus?srsId=AfmBOooU5QmzPVe0hgeJZgmtRasmE7yIUomh-O1QAw5ncXOHLnIEbGAP>

⁵¹ Ibid.

būti tam tikras sprendimas suvaldyti kontrabandinių balionų skrydžius į Lietuvą, tačiau vos po 20 dienų pasienio punktai buvo vėl atidaryti, grindžiant tai sumažėjusiais skrendančių į Lietuvą balionų kiekiais bei Minsko deklaruotu siekiu bendradarbiauti⁵². Tačiau nepraėjus nė parai nuo sienos atidarymo kontrabandiniai balionai vėl sutrikdė Vilniaus oro uosto darbą, o Baltarusija neišleido Lietuvos vilkikų⁵³. Šio darbo rengimo metu Baltarusijoje dar vis konfiskuoti šimtai vilkikų ir puspriekabių, nors dalis jų ir grąžinta Lietuvai, o atskirų įmonių finansiniai nuostoliai gali siekti šimtus tūkstančių eurų, bendri sektoriaus nuostoliai vertinami milijonais eurų⁵⁴. Logistikos transporto priemonių konfiskavimas nėra tiesioginis kontrabandos poveikis, todėl negalima šio reiškinio subendrinti ir teigti, jog dėl kontrabandos Lietuvos logistikos įmonės tiesiogiai praranda pajamas, tačiau tai buvo ir yra pavyzdys, kaip pasinaudodamos šiame darbe analizuojamo nusikaltimo priedanga priešiškos šalys galima sukelti didelius padarinius tiek ekonomikai, tiek ir visuomenės ar net valstybės saugumui.

Dar prieš uždariant pasienio su Baltarusija punktus, Lietuvos oro erdvę pažeidė ne tik meteorologiniai balionai, bet ir du Rusijos kariniai orlaiviai, kurie 18 sekundžių prabuvo Lietuvos Respublikos oro erdvėje⁵⁵. Kontrabandinių balionų, o vėliau – ir karinės technikos – skrydžiai į Lietuvos teritoriją ne atsitiktiniai, o su tikslu provokuoti ir testuoti valstybės atsparumą⁵⁶. Šie veiksmai parodo kontrabandos nusikaltimo priedangoje priešišką kaimynų keliamą grėsmę Lietuvos saugumui.

⁵² ŠPOKAS, Edvardas (2025-11-24). Atidarius sieną balionai toliau skrenda: kodėl kontrabandininkai jaučiasi nebaudžiami? *LRT* [interaktyvus]. <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/2754054/atidarius-siena-balionai-toliau-skrenda-kodel-kontrabandininkai-jauciasi-nebaudziami>

⁵³ Ibid.

⁵⁴ KRAUJELYTĖ, Marta (2026-02-20). „Linava“: vilkikai lieka sulaikyti Baltarusijoje, patvirtintų grąžinimo atvejų nėra. *Delfi* [interaktyvus]. <https://www.delfi.lt/verslas/transportas/linava-vilkikai-lieka-sulaikyti-baltarusijoje-patvirtintu-grazinimo-atveju-nera-120214338>

⁵⁵ JURGUTIS, Tauras (2025-10-28). Tik testas prieš didesnį puolimą? Ką rodo balionų įsiveržimai ir kitų šalių patirtys. *TV3* [interaktyvus]. <https://www.tv3.lt/naujiena/lietuva/tik-testas-pries-didesni-puolima-ka-rodo-balionu-isiverzimai-ir-kitu-saliu-patirtys-n1464212>

⁵⁶ Ibid.

3. KONTRABANDOS BAUDŽIAMIEJI TEISINIAI ASPEKTAI

3.1 Kontrabandos kriminalizavimas Lietuvos Respublikos baudžiamojoje teisėje

Kontrabanda bendrąja prasme Lietuvos baudžiamojoje teisinėje sistemoje yra kriminalizuota BK 199 str. Kadangi ši nusikalstama veika yra priskirta XXXI skyriui, tai reiškia, kad kontrabanda yra nusikaltimas nukreiptas prieš ekonomiką ir verslo tvarką. Tačiau tai nėra vienintelis straipsnis, draudžiantis kontrabandą. Be BK 199 straipsnio yra septyni kiti specializuoti straipsniai, numatantys bausmę už specifinių daiktų kontrabandą. Šiame magistro darbo poskyryje analizuojama tik BK 199 straipsnyje numatyta bendroji kontrabandos sudėtis.

Kontrabandos pagrindinis objektas – Lietuvos Respublikos įstatymais bei kitais teisės aktais nustatyta daiktų, privalomų pateikti muitinės kontrolei, gabenimo per Lietuvos Respublikos valstybės sieną tvarka⁵⁷. Tuo pačiu pažeidžiama ūkininkavimo ir verslo tvarka, reguliuojanti vidaus rinkos plėtrą, užsienio prekybos interesus, muitų politikos įgyvendinimą. Kėsinantis į ją, pažeidžiamas valstybės įstatymais ir kitais teisės aktais nustatytas daiktų, prekių, pinigų gabenimo per valstybės sieną reglamentavimas, taip pat sąžiningo ūkininkavimo ir verslo principai bei vartotojų interesai⁵⁸. Papildomas kontrabandos objektas yra finansų sistema, kadangi kontrabandos būdu gabenant daiktus siekiama nesumokėti maito mokesčių, biudžetas negauna įplaukų ir tuo daroma žala valstybės finansų sistemai⁵⁹.

Kontrabandos dalyku pripažįstamos prekės, pinigai, meno bei kitos vertybės ar kiti privalomi pateikti muitinei daiktai⁶⁰. Analizuojant kontrabandos nusikaltimo sudėtį siekiau surasti įstatymo pagrindu nustatytą baigtinį sąrašą daiktų, kurie yra laikomi privalomais pateikti muitinei, tačiau tokio sąrašo nėra. Kontrabandos dalyku laikomi daiktai įvardyti įvairiuose skirtinguose įstatymuose, tiek nacionaliniu lygmeniu, tiek ir tarptautiniu. Pavyzdžiui, Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) 2018/1672 3 straipsnyje numatyta pareiga važiuojant per Europos Sąjungos sieną deklaruoti grynuosius pinigus, kurių vertė yra 10 000 EUR arba daugiau⁶¹. Neatlikus pareigos deklaruoti ar ją netinkamai atlikus, toks kiekis

⁵⁷ ABRAMAVIČIUS, Armanas; ALIUKONIENĖ, Rita; BARANSKAITĖ, Agnė ir kt. (2009). *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. 2, Specialioji dalis : (99-212 straipsniai)*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, p. 444.

⁵⁸ Ibid.

⁵⁹ Ibid.

⁶⁰ Ibid.

⁶¹ Europos Parlamento ir Tarybos 2018 m. spalio 23 d. reglamentas (ES) 2018/1672 dėl į Sąjungą įvežamų arba iš jos išvežamų grynųjų pinigų kontrolės, kuriuo panaikinamas Reglamentas (EB) Nr. 1889/2005. OJ L 284, 2018, p. 6–21.

grynųjų pinigų tampa kontrabandos nusikaltimo dalyku. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2025 m. vasario 12 d. nutartyje pažymima, kokia tvarka turėtų būti deklaruojami vežami pinigai⁶². LAT pabrėžia, kad pareigą pateikti nustatytos formos deklaraciją (raštu arba elektroniniu būdu) turi pinigus gabenantis asmuo. Taip pat, asmuo, norintis deklaruoti gabenamus daiktus, pats privalo apie tai informuoti muitinės pareigūną, o ši asmens pareiga išlieka tiek nesant tikrinimą atliekančio pareigūno reikalavimo, tiek ir tais atvejais, kai pareigūnai neatlieka asmens tikrinimo. Prievolė deklaruoti taipogi laikoma neįvykdyta, jeigu pateikta informacija yra neteisinga ar neišsami. Kiti labai dažnu atveju kontrabandos dalyku tampantys daiktai – akcizinės prekės. Tokių prekių nereikia deklaruoti, jei jos neviršija sumos, numatytos Lietuvos Respublikos nutarime dėl keleivių įvežamų prekių neapmokestinimo importo pridėtinės vertės mokesčiu ir akcizais taisyklių patvirtinimo, įgyvendinant Europos Tarybos direktyvą 2007/74/EB⁶³. Magistro darbo rengimo metu šiame nutarime numatyta taisyklė, jog keleivių asmeniniame bagaže gabenamos prekės neapmokestinamos importo PVM ir akcizais, kai jos įvežamos ne komerciniais tikslais ir kai jų vertė neviršija šiame nutarime patvirtintose taisyklėse nustatytų prekių vertės ar kiekio, leidžiamų keleiviams įvežti į Lietuvos Respublikos teritoriją neapmokestinant importo PVM ir akcizais⁶⁴. Taigi, akcizinėms prekėms yra taikomi du kumuliatyvūs kriterijai. Tame pačiame nutarime patvirtintų taisyklių 6 punkte numatytos tokių prekių vertės ribos, iki kurių jos nėra apmokestinamos importo PVM ir akcizais. Taip pat šiuo nutarimu patvirtintose taisyklėse yra numatyti ir konkretūs tabako gaminių ir alkoholinių gėrimų kiekiai, kurie nėra apmokestinami importo PVM ir akcizais. Šio nutarimo patvirtintose taisyklėse numatytų kiekių ar vertės viršijimas nedeklaravus akcizinių prekių užtraukia teisinę atsakomybę. Baudžiamoji atsakomybė taikoma tuo metu, kai gabenamų akcizinių prekių vertė viršija 150 MGL arba kontrolės išvengimo būdas sukėlė realią grėsmę žmogaus gyvybei ar sveikatai, nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbios įmonės veiklai arba sutrikdė saugų transporto eismą, arba buvo padaryta didelė turtinė žala. Kitu atveju, taikoma administracinė atsakomybė pagal Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodeksą⁶⁵ (toliau – ir ANK). BK 199 straipsnyje numatytas nusikaltimas dažnai inkriminuojamas kartu su BK 199-2 straipsniu – neteisėtu disponavimu akcizais neapmokestinamomis prekėmis. Taip atsitinka

⁶² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2025 m. vasario 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-13-719/2025.

⁶³ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. balandžio 16 d. nutarimas Nr. 439 „Dėl keleivių įvežamų prekių neapmokestinimo importo pridėtinės vertės mokesčiu ir akcizais taisyklių patvirtinimo“ (suvestinė redakcija nuo 2019-03-01). *Valstybės žinios*, 2004, 58-2049.

⁶⁴ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. balandžio 16 d. nutarimas Nr. 439 „Dėl keleivių įvežamų prekių neapmokestinimo importo pridėtinės vertės mokesčiu ir akcizais taisyklių patvirtinimo“ (suvestinė redakcija nuo 2019-03-01). *Valstybės žinios*, 2004, 58-2049.

⁶⁵ Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodeksas. 2015 m. liepos 10 d. Nr. XII-1869. TAR, 2015, 11216.

todėl, kad galimos tokios teisinės situacijos, kai akcizais apmokestinamos prekės, pvz. cigaretės: 1) siekiant neteisėtai pergabenti per Lietuvos Respublikos valstybės sieną į kitą valstybę, kuri laiką yra gabenamos Lietuvos Respublikos teritorija arba 2) tokios prekės neteisėtai pergabentos per Lietuvos Respublikos valstybės sieną, toliau gabenamos Lietuvos Respublikos teritorija⁶⁶. Taigi tiek vienu, tiek kitu atveju akcizais apmokestinamos prekės, kurios yra kontrabandos dalykas, dar gabenamos ir Lietuvos Respublikos teritorija. Taigi tuo atveju, kai kaltininkas, neteisėtai pergabėjęs akcizais apmokestinamas prekes per Lietuvos Respublikos sieną ir pabaigęs daryti kontrabandą, toliau jas gabena Lietuvos Respublikos teritorija, jis jau realizuoja kitos BK 199-2 straipsnyje nustatytos nusikalstamos veikos objektyvųjį požymį, t. y. neteisėtą tokių prekių gabenimą Lietuvos Respublikos teritorija. Kontrabandos sudėtis neapima šio neteisėtam disponavimui akcizais apmokestinamomis prekėmis (BK 199-2 straipsnio) priklausančio požymio, todėl tokiais atvejais kaltininko veika turėtų būti kvalifikuojama kaip kontrabandos ir neteisėto disponavimo akcizais apmokestinamomis prekėmis sutaptis. Toliau nagrinėjant BK 199 straipsnio dalyką, reikia atsižvelgti ir į šio straipsnio 3 dalyje nurodytą kvalifikuotąją sudėtį. Šioje dalyje baudžiamoji atsakomybė taikoma, kai išvengiama muitinės kontrolė, o privalomų pateikti muitinei daiktų vertė viršija 900 MGL arba neturint leidimo per Lietuvos Respublikos valstybės sieną gabenamos kilnojamiosios kultūros vertybės ar antikvariniai daiktai. Kilnojamiosios kultūros vertybės, kaip apibrėžiama Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatyme⁶⁷, yra pagal paskirtį ir prigimtį kilnojamieji žmogaus veiklos medžiaginiai kūriniai ir kiti kilnojamieji daiktai, turintys kultūrinę vertę ir įtraukti į valstybinę kilnojamųjų kultūros vertybių apskaitą. Tuo tarpu antikvariniai daiktai, pagal tą patį įstatymą, yra visi prieš 50 metų ir anksčiau sukurti kilnojamieji žmogaus veiklos medžiaginiai kūriniai ir kiti kilnojamieji daiktai ar jų dalys, nesvarbu, kokia jų kultūrinė vertė. Antikvarinių ir kilnojamųjų vertybių

Baigtinio sąrašo daiktų, galinčių būti kontrabandos dalyku, nėra ir negali būti, kadangi dalykas nustatomas ne pagal daiktą, o pagal jo vertę. Šioje poskyrio dalyje aptarti daiktai yra dažniausiai pasitaikantys arba konkrečiai nurodyti baudžiamajame įstatyme.

Sekantis kontrabandos sudėties elementas – objektyvioji pusė. Remiantis baudžiamojo kodekso komentaru, ši nusikalstama veika vykdoma tik aktyviais veiksmais, t.y.

⁶⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. kovo 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-24-654/2023.

⁶⁷ Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas. 1996 m. sausio 23 d. Nr. I-1179. *Valstybės žinios*, 1996, 14-352.

neteisetu prekių ar kitų daiktų gabenimu per Lietuvos Respublikos valstybės sieną⁶⁸. Šioje vietoje galima nesutikti su baudžiamojo kodekso komentaru, kadangi vienas iš būdų yra nepateikti muitinės kontrolei privalomų pateikti daiktų. Tai reiškia, kad fiziniai ar juridiniai asmenys, privalantys raštu ar žodžiu deklaruoti gabenamus daiktus, jų nedeklaruoja ir nepateikia muitiniam tikrinimui, t.y. nuslepia nuo muitinės kontrolės⁶⁹. Kadangi asmuo turi imtis aktyvių veiksmų, kad deklaruotų gabenamus daiktus ir tokių aktyvių veiksmų nesiėmęs išvengia muitinės kontrolės, galima teigti, kad kontrabandos nusikaltimas gali būti padaromas ir neveikimu. Gabenimo būdai gali būti įvairiausi: pervežimas, pernešimas, persiuntimas ir t.t.⁷⁰. Vienas iš tokių būdų yra daiktų gabenimas per muitinės postus. Tokiu atveju kontrabandos nusikaltimas vykdomas paprasčiausiai nepateikiant muitinei privalomų pateikti daiktų, gabenant tuos daiktus specialiai įrengtose slėptuvėse ar sunkiai aptinkamose vietose, naudojant suklastota muitinės deklaracija ar kitais suklastotais dokumentais, gabenant kitų pavadinimų prekes ar daiktus, nei nurodyta muitinės deklaracijoje ar kituose dokumentuose ir pan.⁷¹ Tačiau gabenimas per muitinės postus apgaulės būdu nuslepiant pateikti privalomus daiktus nėra vienintelis būdas išvengti kontrolės. Kontrabandos nusikaltimas – nuolat kintantis, todėl kontrolės vengimo būdai taip pat kinta, vis atsiranda naujų. Inovacijos technologijų pasaulyje bei 2022 m. įrengtas fizinis barjeras Lietuvos ir Baltarusijos pasienyje privertė kontrabandininkus rasti naujų būdų gabenti kontrabandines prekes per valstybės sieną. Tokiu tapo kontrabandos gabenimas dronais. Valstybės sienos apsaugos tarnybos duomenimis, 2021 m. Lietuvoje fiksuota 17 kontrabandos gabenimo dronais atvejų, 2022 m. – 49 atvejai, o per pirmus penkis 2023 m. mėnesius fiksuoti 43 kontrabandos gabenimo dronais atvejai⁷². Kontrabanda gabenama oru per valstybės sieną paskutinius kelis metus ne tik dronais, bet ir oro balionais. 2022 m. neužfiksuotas nei vienas kontrabandos skraidinimo balionais atvejis, 2023 m. – vos 3, o nuo 2024 m. šis kontrabandos gabenimo būdas tik populiarėja, fiksuojant

⁶⁸ ABRAMAVIČIUS, Armanas; ALIUKONIENĖ, Rita; BARANSKAITĖ, Agnė ir kt. (2009). *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. 2, Specialioji dalis : (99-212 straipsniai)*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, p. 446.

⁶⁹ ABRAMAVIČIUS, Armanas; ALIUKONIENĖ, Rita; BARANSKAITĖ, Agnė ir kt. (2009). *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. 2, Specialioji dalis : (99-212 straipsniai)*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, p. 446.

⁷⁰ Ibid.

⁷¹ Ibid.

⁷² PERMINAS, Paulius (2023-07-02). Lietuvoje auga nustatomų baltarusiškų rūkalų kontrabandos dronais atvejų. *LRT* [interaktyvus]. <https://www.lrt.lt/naujienos/verslas/4/2026426/lietuvoje-auga-nustatomu-baltarusisku-rukalu-kontrabandos-dronais-atveju?srsltid=AfmBOoQW4wJNhZF8Hx13Ik3AbfkPg24055EV4HoGkcQ95s9trHw0Su5w&utm>

šimtus atvejų per paskutinius porą metų⁷³. Paskesnis kontrabandos gabenimo būdas nuskambėjo visoje Lietuvoje 2025 m. pabaigoje, kai dėl kontrabandinių balionų antplūdžio valstybėje buvo įvesta ir ekstremalioji situacija⁷⁴. Šių balionų trukdymas Vilniaus oro uosto veiklai pripažintas keliančiu grėsmę Lietuvos nacionalinio saugumo interesams. Šie įvykiai lėmė ir baudžiamojo įstatymo pakeitimus, kai 2025 m. gruodžio 11 d. įstatymu buvo papildytas BK 199 straipsnis bei kiti specialieji kontrabandą draudžiantys straipsniai naujomis dalimis, numatančiomis kvalifikuojančius sudėties požymius – kontrolės vengimą sukeliant realią grėsmę žmogaus gyvybei ar sveikatai, nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbios įmonės veiklai arba sutrikdant saugų transporto eismą, arba padarant didelę turtinę žalą⁷⁵. Dar vienas „nuotolinis“ kontrabandos gabenimo būdas – plukdymas vandeniui, o tiksliau – Nerimi ir Nemunu, kur siena su Baltarusija eina upių viduriu. Kontrabandiniai kroviniai nuleidžiami į upę Baltarusijos krante planuojant, kad srovė juos atneš į Lietuvos pusę⁷⁶. Pasitaiko ir atvejų, kai kontrabanda siunčiama paštu arba kurjeriu, šis būdas populiarus būtent narkotikų kontrabandoje. Atsižvelgiant į paskutinių kelių metų pokyčius kontrabandos gabenimo būduose neabejotina, jog besivystančios technologijos bei įvairūs ekonominiai, geopolitiniai ir kitokie valstybės pokyčiai atneš vis naujų būdų šiam nusikaltimui įgyvendinti. Svarbu paminėti ir tai, jog 2004 m. gegužės 1 d. Lietuvos Respublikai įstojus į Europos Sąjungą, pasikeitė muitų sistemos teisinis reguliavimas⁷⁷. Pagal Europos Bendrijos steigiamąją sutartį Europos Sąjungos valstybės narės įkūrė bendrą muitų sistemą, jų teritorijos tapo viena muitų teritorija (Sąjungos muitinės kodekso 4 straipsnis)⁷⁸. Lietuvos Respublikos sienos su kitomis Europos Sąjungos valstybėmis narėmis tapo vidinėmis sienomis, tačiau kontrabandos, kaip veikos, pavojingumas visuomenei, priešingumas teisei ir baudžiamumas neišnyko, t. y. ji nebuvo dekriminalizuota, tik neliko pareigos pateikti muitinės kontrolei prekes, gabenamas per vidines Europos Sąjungos valstybių sienas (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-P-444/2005, 2K-281/2006,

⁷³ Aptarti veiksmai valdant ekstremaliąją situaciją dėl kontrabandos oro balionais. *Alfa.lt* [interaktyvus]. <https://www.alfa.lt/aktualijos/lietuva/aptarti-veiksmai-valdant-ekstremaliąją-situaciją-dėl-kontrabandos-oro-balionais/383998/>

⁷⁴ LYBERYTĖ, Augustė (2025-12-09). Dėl kontrabandinių balionų krizės Lietuvoje paskelbta ekstremalioji situacija. *LRT* [interaktyvus]. <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/2770044/del-kontrabandiniu-balionu-krizes-lietuvoje-paskelbta-ekstremalioji-situacija?srsId=AfmBOoqTbxrSPGypBzsF28KDSU0tWuSNW13NE7U-96EVPnIJI6Wj3XKk>

⁷⁵ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 199, 199-2, 253-2, 256-2, 260-1, 266-1, 267-2, 267-3, 276-4 ir 282 straipsnių pakeitimo įstatymas. 2025 m. gruodžio 11 d. Nr. XV-655. TAR, 2025, 21483.

⁷⁶ Techninėmis priemonėmis neutralizuojamos galimybės gabenti kontrabandą oro balionais (foto) (2024-10-03). VSAT internetinė svetainė [interaktyvus]. <https://vsat.lrv.lt/lt/naujienos/techninemis-priemonemis-neutralizuojamos-galimybes-gabenti-kontrabanda-oro-balionais-foto/>

⁷⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo biuletenis „Teismų praktika“ Nr. 58. Vilnius, 2023, p. 666.

⁷⁸ Ibid.

2K-122/2009)⁷⁹. Taigi, kontrabandos, nustatytos BK 199 straipsnio 1, 3 dalyse, dalykas (išskyrus kilnojamasias kultūros vertybes ar antikvarinius daiktus) gali būti tik iš trečiųjų (ne ES) šalių įvežamos ar į jas išvežamos prekės (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-237/2010, 2K-228-976/2021)⁸⁰.

Užbaigiant BK 199 str. sudėties analizę privalu aptarti ir šio nusikaltimo subjektą bei subjektyviąją pusę. Kriminologiniu aspektu subjektas kaip individas aptartas praeitoje darbo dalyje, o baudžiamuoju teisiniu atžvilgiu – tai pakaltinamas, 16 metų amžiaus sulaukęs fizinis asmuo, gabenantis kontrabandos dalyką, taip pat ir juridinis asmuo⁸¹. Subjektyviąją pusę apibūdina tiesioginė tyčia – kaltininkas suvokia, kad neteisėtai per Lietuvos Respublikos valstybės sieną gabena prekes ar kitus muitinei privalomus pateikti daiktus, bet to nori ir tą daro⁸². Kontrabandos nusikaltimo kvalifikavimui nėra būtina nustatyti asmens motyvo ir tikslo, tačiau dažniausiai kontrabandos motyvas ir tikslas būna savanaudiški – noras pasipelnyti išvengiant maito mokesčių, įvežant daiktus, kuriems nustatytos kvotos ir pan⁸³. Šio nusikaltimo sudėtis – formalioji, todėl kontrabanda laikoma baigtu nusikaltimu nuo privalomų pateikti daiktų muitinės kontrolei nepateikimo ar kitokio jos išvengimo momento, nereikalaujant padarinių atsiradimo⁸⁴. Kurioziška situacija nagrinėjama Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. kovo 30 d. nutartyje⁸⁵. Šioje baudžiamosioje byloje buvo atmesti kasatorių teiginiai, kad nuteistiesiems nepagrįstai buvo inkriminuota 200 pakelių cigarečių, kurios įstrigo medyje ir nebuvo paimtos nuteistųjų, kontrabanda. Pagal byloje nustatytas aplinkybes, nuteistieji iš anksto turėjo susitarimą perimti konkretų skaičių iš Baltarusijos perverstų cigarečių, tačiau vienas paketas su 200 pakelių cigarečių liko nuteistųjų nepastebėtas ir nepaimtas. Kadangi nusikaltimo sudėtis yra formalioji, teismas pabrėžė, kad kontrabanda laikoma baigta nuo privalomų pateikti daiktų muitinės kontrolei nepateikimo ar kitokio jos išvengimo momento, o kadangi ryšulys su 200 pakelių cigarečių buvo rastas Lietuvos Respublikos teritorijoje,

⁷⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo biuletenis „Teismų praktika“ Nr. 58. Vilnius, 2023, p. 666.

⁸⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikos baudžiamosiose bylose dėl nusikalstamų veikų ekonomikai ir verslo tvarkai (BK XXXI skyrius) apžvalga (I dalis). 2023 m. gegužės 11 d.

⁸¹ ABRAMAVIČIUS, Armanas; ALIUKONIENĖ, Rita; BARANSKAITĖ, Agnė ir kt. (2009). *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. 2, Specialioji dalis : (99-212 straipsniai)*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, p. 450.

⁸² ABRAMAVIČIUS, Armanas; ALIUKONIENĖ, Rita; BARANSKAITĖ, Agnė ir kt. (2009). *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. 2, Specialioji dalis : (99-212 straipsniai)*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, p. 449.

⁸³ Ibid., p. 450.

⁸⁴ Ibid.

⁸⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo biuletenis „Teismų praktika“ Nr. 58. Vilnius, 2023, p. 666.

kontrabandos nusikaltimas buvo baigtas vien cigaretėms neteisėtai patekus į Lietuvos Respublikos teritoriją, nepriklausomai nuo to, ar jis buvo kontrabandininkų paimtas, ar ne.

3.2 Kontrabandos rūšys

Bendrosios kontrabandos sudėties analizė praeitame poskyryje atskleidžia kontrabandos kaip nusikaltimo pagrindinius požymius ir baudžiamumo kriterijus. Be BK 199 straipsnio, egzistuoja dar septyni baudžiamojo įstatymo straipsniai, numatantys baudžiamąją atsakomybę už specifinės rūšies, arba kitaip tariant – specifinio nusikaltimo dalyko – kontrabandą. Dalis šių specifinės rūšies kontrabandos sudėčių iki 2023 m. birželio 1 d. buvo įtrauktos į BK 199 straipsnį, kaip kvalifikuotos sudėtytys. BK 199 straipsnio 4 dalyje buvo numatyta baudžiamoji atsakomybė už šaunamųjų ginklų, šaudmenų, sprogmenų, sprogstamųjų, radioaktyviųjų medžiagų ar kitų strateginių prekių, nuodingųjų, stipriai veikiančių, narkotinių, psichotropinių medžiagų arba narkotinių ar psichotropinių medžiagų pirmtakų (prekursorių) kontrabandą⁸⁶. Šio darbo rengimo metu baudžiamoji atsakomybė už šių daiktų kontrabandą atitinkamai yra numatyta BK 253-2, 256-2, 260-1, 266-1, 267-2 straipsniuose. Be šių straipsnių, specifinės rūšies kontrabanda uždrausta ir BK 267-3 (biologinių medžiagų, mikroorganizmų ar toksinų kontrabanda) bei BK 276-4 (Lietuvos Respublikos tam tikrų dopingo medžiagų kontrolės įstatyme nurodytų medžiagų kontrabanda) straipsniuose. Šioje magistro darbo dalyje bus aptariamos šių straipsnių sudėtytys, didžiausią akcentą skiriant nusikaltimų sudėčių dalykams.

BK 253-2 straipsnyje numatyta baudžiamoji atsakomybė už šaunamųjų ginklų, šaudmenų, sprogmenų, sprogstamųjų medžiagų ar strateginių prekių kontrabandą. Straipsnio 1 dalyje numatyta paprastoji šios rūšies kontrabandos sudėtis, numatanti baudžiamąją atsakomybę asmeniui, kuris nepateikdamas muitinės kontrolei ar kitaip jos išvengdamas arba neturėdamas leidimo per Lietuvos Respublikos valstybės sieną gabeno ar siuntė šaunamąjį ginklą, šaudmenis, sprogmenis, sprogstamąsias medžiagas ar strategines prekes. Lyginant šio nusikaltimo sudėtį su BK 199 straipsniu, kaip papildomas požymis pridedamas leidimo neturėjimas gabenti šios rūšies daiktus. 2 dalyje numatyta kvalifikuota šio nusikaltimo sudėtis, priklausoma nuo įvardytų rūšinių daiktų kiekio. Kvalifikuota sudėtis taikoma asmeniui, kuris per Lietuvos Respublikos valstybės sieną gabeno ar siuntė ne mažiau kaip tris šaunamuosius ginklus, didelės sprogstamosios galios arba didelį kiekį sprogstamųjų medžiagų, taip pat didelį kiekį šaudmenų ar sprogmenų. Pačiame BK nėra numatyto atskiro straipsnio sąvokų paaiškinimui. „Didelis kiekis“, jei neapibrėžtas įstatyme, dažnu atveju būna nustatytas kituose

⁸⁶ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas (2023-04-15 - 2023-05-31). 2000 m. rugsėjo 26 d. Nr. VIII-1968. Valstybės žinios, 2000, 89–2741.

įstatymuose ar poįstatyminiuose aktuose (pvz. dėl narkotinių ir psichotropinių medžiagų nedidelio, didelio ir labai didelio kiekio priimtas specialus Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro įsakymas). Šioje dalyje aptariamo nusikaltimo atveju nėra specialaus teisės akto, numatančio didelio kiekio ribą, todėl tai paliekama teismams vertinti. Lygiai taip pat teismų vertinimui yra paliekamas ir didelės sprogstamosios galios kriterijus. BK 253-2 straipsnis įsigaliojo tik 2023 m. birželio 1 d., o iki tol šios rūšies kontrabanda buvo įtraukta į BK 199 straipsnio sudėtį, kurioje nebuvo numatyta griežtesnė baudžiamoji atsakomybė už didelio kiekio šaudmenų, sprogmenų, sprogstamųjų medžiagų ar strateginių prekių kontrabandą. Dėl šios priežasties teismų praktikos, kur asmuo kaltinamas padaręs BK 253-2 straipsnio 2 dalyje numatytą nusikaltimą, nėra, todėl spręsti apie kiekio apibrėžimus pravartu atsižvelgti į teismų praktiką BK 253 straipsnio 2 dalies atžvilgiu, kadangi jame nusikaltimo dalyku įvardyti tie patys daiktai, kaip ir BK 253-2 straipsnio 2 dalyje. Iš teismų praktikos BK 253 straipsnio atžvilgiu pastebima, kad nustatinėjant kiekį galima nukrypti ir nuo sudėtyje numatytų ribų.

Be BK 253-2 straipsnyje išvardytų nusikaltimo dalykų kiekio tikslinga apžvelgti ir apibrėžti šių dalykų sąvokas. Šiam tikslui visų pirma turi būti atsižvelgiama į Lietuvos Respublikos ginklų ir šaudmenų kontrolės įstatymą⁸⁷. Jame apibrėžtos šaunamųjų ginklų ir šaudmenų sąvokos. Pagal šį įstatymą, šaunamuoju ginklu laikomas ginklas, iš kurio sprogstamųjų medžiagų degimo produktų slėgio jėga per vamzdį paleidžiamos kulkos, sviediniai arba kenksmingosios, dirginančiosios ar kitos dujinės veikliosios medžiagos mechanškai, termiškai, chemiškai ar kitaip taikiniui per atstumą paveikti arba duodamas garso ar šviesos signalas. Šaunamaisiais ginklais šiame įstatyme laikomos ir pagrindinės šaunamųjų ginklų dalys. Tai svarbus kriterijus, dėl kurio teismų praktikoje ginčijamasi ir kuris gali nulemti nusikaltimo kvalifikavimą. Šaudmens sąvoka šiame įstatyme apibrėžiama kaip tai, kuo šaudoma iš šaunamųjų ginklų. Sprogmenų ir sprogstamųjų medžiagų apibrėžimai numatyti Lietuvos Respublikos sprogmenų apyvartos kontrolės įstatyme⁸⁸. Sprogmuo - sprogstamosios medžiagos ir sprogdinimo priemonės, kurios sprogmėmis laikomos Jungtinių Tautų rekomendacijose dėl pavojingų prekių, priskiriamų tų rekomendacijų ST/SG/AC.10/1 pirmajai klasei, pervežimo, taip pat įtaisas su sprogstamąja medžiaga (ar iš sprogstamosios medžiagos), specialiai pagamintas sprogdinti ar tam tikromis sąlygomis sprogti, tuo tarpu sprogstamoji

⁸⁷ Lietuvos Respublikos ginklų ir šaudmenų kontrolės įstatymas. 2002 m. sausio 15 d. Nr. IX-705. *Valstybės žinios*, 2002, 13-467.

⁸⁸ Lietuvos Respublikos sprogmenų apyvartos kontrolės įstatymas. 2003 m. sausio 28 d. Nr. IX-1315. *Valstybės žinios*, 2003, 17-701.

medžiaga - sprogimui atlikti skirtas cheminis junginys ar jų mišiniai, kurie, paveikti išorinio poveikio (trinties, šilumos, smūgio, kibirkšties ir kita), gali staigiai išskirti didelį energijos kiekį. Paskutinis apibrėžimas, kurį tikslinga apžvelgti, yra strateginės prekės. Jų sąvoka apibrėžta Lietuvos Respublikos strateginių prekių kontrolės įstatyme⁸⁹. Remiantis šiuo įstatymu strateginės prekės – tai dvejojo naudojimo prekės ir (ar) karinė įranga, įskaitant paslaugas, susijusias su šiomis prekėmis. Iš šios sąvokos kyla dar vienas klausimas – kas yra dvejojo naudojimo prekės? Atsakyti į šį klausimą padeda tas pats įstatymas, kuriame daroma nuoroda į Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (ES) 2021/821, nustatantį Sąjungos dvejojo naudojimo prekių eksporto, persiuntimo, susijusių tarpininkavimo paslaugų, techninės pagalbos ir tranzito kontrolės režimą. Reglamento 2 straipsnio 1 dalyje numatytas dvejojo naudojimo prekių sąvoka – tai prekės, įskaitant programinę įrangą ir technologijas, kurios gali būti naudojamos ir civiliniams, ir kariniams tikslams, taip pat prekės, kurios gali būti naudojamos branduoliniams, cheminiams ar biologiniams ginklams ar jų siuntimo į taikinių sistemoms projektuoti, kurti, gaminti ar naudoti, įskaitant visas prekes, kurios gali būti ir neskirtos sprogdinti, ir gali koku nors būdu būti susijusios su branduolinių ginklų ar kitokių branduolinių sprogstamųjų įtaisų gamyba. Taigi, nacionaliniai įstatymai ir Europos Sąjungos teisė apibrėžia visų dalykų, numatytų BK 253-2 straipsnyje, sąvokas, jas žymiai praplėsdama nei paviršutiniškai atrodo.

Kadangi BK 253-2 straipsnis yra reliatyviai naujas, teismų praktikos jo atžvilgiu beveik nėra. Siekiant atkleisti kiekių ribas, tikslinga nagrinėti BK 253 straipsnio teismų praktiką, kadangi jame numatytos tos pačios dalyko kiekio ribos, o ankstesnėje BK 199 straipsnio redakcijos sudėtyje šių dalykų kontrabandos nusikaltime kiekis reikšmės kvalifikavimui, bent jau pagal straipsnio sudėtį, neturėjo. Nagrinėjant teismų praktiką BK 253 straipsnio atžvilgiu galima pastebėti, jog teismai gali nukrypti ir nuo įstatyme numatytų kiekių ribų. Pavyzdžiui, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2025 m. gruodžio 10 d. nutartyje Nr. 2K-594/2025⁹⁰. Šioje byloje skundžiamas teismo nutarimas, kuriuo asmuo pripažintas kaltu padaręs BK 253 straipsnio 1 dalyje numatytą nusikaltimą. Prokuroras, teikdamas kasacinį skundą, prašė Lietuvos Aukščiausiojo Teismo perkvalifikuoti veiką į BK 253 straipsnio 2 dalį, kadangi kaltinamasis neturėdamas leidimo laikė vieną tinkamą šaudyti savadarbį šaunamąjį ginklą ir penkias netinkamų šaudyti ginklų tinkamas naudoti pagrindines dalis. LAT netenkino tokio

⁸⁹ Lietuvos Respublikos strateginių prekių kontrolės įstatymas. 1995 m. liepos 5 d. Nr. I-1022. *Valstybės žinios*, 1995, 61-1533.

⁹⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2025 m. gruodžio 10 d. nutartis Nr. 2K-168-594/2025.

prokuroro prašymo, pažymėdamas, kad kaltinamasis laikė tik vieną tinkamą naudoti šaunamąjį ginklą, o kiti nusikaltimo dalykai buvo tik netinkamų šaudyti B kategorijos skirtingų šaunamųjų ginklų pagrindinės dalys, tinkamos panaudoti. Iš nustatytų aplinkybių teismas nusprendė, kad vien tik dalių nepakanka surinkti dar bent du tinkamus naudoti šaunamuosius ginklus. Pagal anksčiau aptartą Ginklų ir šaudmenų kontrolės įstatymą, šaunamuoju ginklu laikoma ne tik pats šaunamasis ginklas, bet ir jo pagrindinės dalys. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas šioje byloje nustatė, jog kaltinamasis turėjo pagrindinių šaunamojo ginklo dalių, tačiau iš jų negalima surinkti šaunamojo ginklo, nors tai, remiantis įstatymu, neturėtų būti rodiklis, kadangi vien tik pagrindinės ginklo dalys laikomos šaunamuoju ginklu. LAT sutiko su prokuroru, jog kaltinamojo laikytas šaunamųjų ginklų kiekis formaliai atitinka BK 253 straipsnio 2 dalies sudėtyje numatytą dalyką, tačiau teisėjų kolegija, išanalizavusi bylos medžiagą ir patikrinusi žemesnės instancijos teismų sprendimus konstatavo, kad teismai tinkamai įvertino tiek laikytą šaunamųjų ginklų kiekį, tiek kitas byloje nustatytas reikšmingas kaltinamojo veiksmų kvalifikavimui aplinkybes. Dėl to ir pagrįstai konstatavo, jog kaltinamojo neteisėti veiksmai nesiekia nusikalstamos veikos, nurodytos BK 253 straipsnio 2 dalyje, pavojingumo. Specialisto išvadoje patvirtinta, jog šaunamojo ginklo dalis galima panaudoti kituose šaunamuosiuose ginkluose, jos yra tinkamos. Todėl galima teigti, jog pagrindinės ginklo dalys nėra laikomos šaunamuoju ginklu, kaip tai numatyta Ginklų ir šaudmenų kontrolės įstatyme, o tam, kad būtų laikomos tokiomis, turi būti ir galimybė tas dalis surinkti į veikiančią šaunamąjį ginklą. Tai patvirtina ir kita Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. balandžio 11 d. nutartis⁹¹. Joje teigiama, kad šaunamojo ginklo ir jo pagrindinių dalių tinkamumas naudoti pagal tiesioginę paskirtį – taip pat šaudyti – yra būtinas nusikaltimo, įtvirtinto BK 253 straipsnyje, sudėties požymis. Taigi, galima argumentuoti, kad tai taip pat yra būtinas BK 253-2 straipsnyje numatyto nusikaltimo požymis. Vis dėlto, autoriaus nuomone, galimybė surinkti šaunamąjį ginklą iš turimų dalių neturėtų turėti reikšmės kvalifikuojant nusikaltimą pagal BK 253 arba 253-2 straipsnius.

BK 256-2 straipsnyje numatyta baudžiamoji atsakomybė už branduolinių ar radioaktyviųjų medžiagų arba kitų jonizuojančios spinduliuotės šaltinių kontrabandą. Šiame straipsnyje nenumatyta kvalifikuojanti sudėtis kiekio atžvilgiu, todėl šių dalykų kiekiai nėra aktualūs kvalifikavimui. Šiame straipsnyje numatytos medžiagos apibrėžiamos chemijos mokslo pagrindu. Lietuvos Respublikos branduolinės saugos įstatyme branduolinė medžiaga apibūdinama kaip plutonis, uranas (gamtinis, įsodrintas urano 235 ar urano 233 izotopais arba

⁹¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. balandžio 11 d. nutartis Nr. 2K-108-387/2023.

nuskurdintas) ir toris, esantys metalų lydiniuose, cheminiuose junginiuose ar koncentratuose arba kitų medžiagų mišiniuose⁹². Tuo tarpu radioaktyviųjų medžiagų arba jonizuojančių spinduliuotės šaltinių sąvokas galima rasti Lietuvos Respublikos radiacinės saugos įstatyme⁹³. Jame numatyta, jog radioaktyvioji medžiaga - medžiaga, kurios sudėtyje yra vienas ar daugiau radionuklidų, į kurių aktyvumą ar aktyvumo koncentraciją būtina atsižvelgti radiacinės saugos požiūriu. Tuo tarpu jonizuojančios spinduliuotės šaltinis – jonizuojančią spinduliuotę skleidžiantis ar radioaktyvias medžiagas išmetantis objektas, galintis sukelti apšvitą. Nesigilinant daugiau į mokslinius terminus, tai, pavyzdžiui, gali būti įvairūs medicininiai prietaisai, kaip rentgeno aparatai arba kompiuterinės tomografijos įrenginiai, branduolinis kuras ir pan. Reikšmingos teismų praktikos šio straipsnio atžvilgiu nėra, dėl retos galimybės disponuoti tokiais medžiagomis bei įstatymo palyginamo naujumo.

Sekanti kontrabandos rūšis, draudžiama baudžiamuoju kodeksu, įtvirtinta BK 260-1 straipsnyje – narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabanda. Atsižvelgiant į nusikaltimo dalyką, konkrečiai narkotinių ir psichotropinių medžiagų apibūdinimą, reikia remtis BK 269 straipsniu, kuriame nurodyti sąvokų išaiškinimai. Šiame straipsnyje nurodyta, jog narkotinėmis ir psichotropinėmis medžiagomis yra laikomos medžiagos, įtrauktos į Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijos patvirtintus narkotinių ir psichotropinių medžiagų sąrašus. Jie sudarinėjami Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro remiantis dvejų tarptautinių susitarimų reikalavimais – 1961 m. Jungtinių Tautų Organizacijos Bendrąja narkotinių medžiagų konvencija ir 1971 m. Jungtinių Tautų Organizacijos Psichotropinių medžiagų konvencija⁹⁴. Medžiagos klasifikuojamos pagal jų žalingą poveikį žmogaus sveikatai, kai jomis piktnaudžiaujama, ir jų panaudojimą medicinos tikslams, o sąrašais apibūdinamas medžiagoms taikomas kontrolės lygis⁹⁵. Pagal klasifikaciją yra keturi sąrašai, o juose esančių įvardytų narkotinių ir psichotropinių medžiagų skaičius yra milžiniškas. Tokio sąrašo sudarymas taip pat yra tikslingas ir dėl nuolat naujai atsirandančių tokių medžiagų. Kiekvienais metais sąrašas yra keičiamas po mažiausiai vieną, dažniausiai – po kelis kartus. Tačiau sąrašo sudarinėjimui kyla ir ryški problema, kadangi jis ne visada „spėja“ paskui dinamišką naujų narkotinių ir psichotropinių medžiagų gamybą. Tam, kad teisiniu pagrindu asmuo būtų traukiamas

⁹² Lietuvos Respublikos branduolinės saugos įstatymas. 2011 m. birželio 28 d. Nr. XI-1539. *Valstybės žinios*, 2011, 91-4316.

⁹³ Lietuvos Respublikos radiacinės saugos įstatymas. 1999 m. sausio 12 d. Nr. VIII-1019. *Valstybės žinios*, 1999, 11-239.

⁹⁴ Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2000 m. sausio 6 d. įsakymas Nr. 5 „Dėl narkotinių ir psichotropinių medžiagų sąrašų patvirtinimo“. *Valstybės žinios*, 2000, 4-113.

⁹⁵ Valstybinės vaistų kontrolės tarnybos prie Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijos internetinė svetainė.

baudžiamojon atsakomybėn už nusikaltimus, susijusius su šiomis medžiagomis, jos visų pirma turi būti įtrauktos į numatytą sąrašą. Taigi, tam tikrais momentais egzistuoja laiko tarpas, kai asmuo gali disponuoti tomis medžiagomis ir vykdyti jų kontrabandą legaliai, nors disponuojamos ar kontrabandos dalyku esančios medžiagos faktiškai ir turi narkotinių ar psichotropinių savybių, bet paprasčiausiai dar nėra oficialiai įtrauktos į narkotinių ar psichotropinių medžiagų sąrašą. Reikšmingos teismų praktikos, kaip ir su visais naujais kontrabandos straipsniais, nėra, todėl tikslinga analizuoti teismų praktiką BK 259 bei 260 straipsnių atžvilgiu.

Narkotinių ar psichotropinių medžiagų kontrabanda išsiskiria nuo pirmai aptartų kontrabandos rūšių tuo, kad šiame straipsnyje numatyta daugiau sudėčių, kurių kvalifikavimui turi reikšmės ne tik kiekiai, bet ir tikslo aplinkybė. Taip pat yra ir privilegijuota sudėtis bei atsakomybę šalinanti sąlyga. Visų pirma, BK 260-1 straipsnyje nurodyta tikslo aplinkybė turi reikšmės, kai nusikaltimo dalykas nesiekia didelio kiekio ribos. Straipsnio 1 dalyje numatyta švelniausia sankcija iš visų sudėčių ir ji taikoma tuo atveju, kai gabenamas ar siunčiamas nedidelis kiekis narkotinių ar psichotropinių medžiagų neturint tikslo jų parduoti ar kitaip platinti. 2 dalyje baudžiamoji atsakomybė numatyta asmenims, kurie kontrabandą vykdo neturėdami tikslo platinti narkotines ar psichotropines medžiagas, kai kiekis nesiekia didelio kiekio ribos, tačiau viršija nedidelio kiekio ribą. 3 dalyje tuose pačiuose kiekio režimuose įtvirtinta griežtesnė baudžiamoji atsakomybė asmenims, vykdantiems kontrabandą su tikslu medžiagas parduoti ar kitaip platinti. Sekančiose dalyse baudžiamoji atsakomybė dar labiau griežtinama bei reikšmę praranda ir tikslo aplinkybė. 4 dalyje baudžiamoji atsakomybė numatyta didelio kiekio narkotinių ar psichotropinių medžiagų, o 6 dalyje – griežčiausia sankcija – už labai didelio kiekio tokių medžiagų kontrabandą. 5 dalyje kvalifikuota nusikaltimo sudėtis taikoma anksčiau darbe aptartu atveju, kai kontrabandos vykdymo būdas sukelia realią grėsmę žmogaus gyvybei ar sveikatai, nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbios įmonės veiklai arba sutrikdo saugų transporto eismą, arba padaro didelę turinę žalą. BK 269 straipsnyje daroma nuoroda į Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijos patvirtintas rekomendacijas, kuriose yra tvirtinami visų narkotinių ir psichotropinių medžiagų sąrašuose esančių medžiagų kiekiai. Remiantis jomis, teisėsaugos institucijos nustato gabenamų ar siunčiamų medžiagų kiekius ir atitinkamai – kvalifikaciją. BK 260-1 straipsnis ypatingas ir tuo aspektu, jog jame numatyta ir baudžiamąją atsakomybę šalinanti aplinkybė. Remiantis 8 straipsnio dalimi asmuo yra atleidžiamas nuo baudžiamosios atsakomybės pagal BK 260-1 straipsnį, jei savo noru kreipėsi į sveikatos priežiūros įstaigą dėl medicinos pagalbos

ar į valstybės instituciją norėdamas atiduoti neteisėtai gabeną ar siųstą be tikslo platinti nedidelį kiekį narkotinių ar psichotropinių medžiagų. Taigi, analizuojant šią aplinkybę, atleidimui nuo baudžiamosios atsakomybės yra privalomi trys kriterijai – savanoriškas kreipimasis, nedidelis kiekis ir medžiagų atidavimas.

Kaip ir su akcizinių prekių kontrabanda, prieš kontrabandos rūšių išskaidymą į atskirus straipsnius dažnu atveju BK 199 straipsnis būdavo inkriminuojamas kartu su BK 259 arba 260 straipsniais atitinkamai. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. lapkričio 15 d. nutartimi teisėjų kolegija atkreipia dėmesį ir tai, kad jei asmuo, be kontrabandos, padaro ir kitų nusikaltimų, visos veikos kvalifikuojamos pagal padarytų nusikaltimų sutaptį kaltam asmeniui inkriminuojant kelis BK specialiosios dalies straipsnius, jeigu šios veikos nėra būtinas kontrabandos ar ją kvalifikuojantis požymis⁹⁶. Teismų praktikoje taip pat pažymima, kad kai asmuo narkotines ar psichotropines medžiagas neteisėtai gamina, įgyja, laiko, gabena ir pan., taip pat šias medžiagas neteisėtai gabena per Lietuvos Respublikos valstybės sieną, tokia veika buvo kvalifikuojama pagal BK 199 straipsnio 4 dalį ir 259 ar 260 straipsnį. Nėra pagrindo manyti, jog šiuo metu pagal naujas baudžiamojo kodekso redakcijas tokios pačios veikos nebūtų inkriminuojamos lygiai taip pat, tik pakeičiant BK 199 straipsnio 4 dalį BK 260-1 straipsniu. Šioje byloje taip pat nusikaltimas padarytas siuntimosi būdu, t.y. kaltinamasis siuntėsi nelegalias narkotines medžiagas paštu. Toks būdas įsigyti narkotinių ar psichotropinių medžiagų yra vienas iš populiariausių ir sudaro BK 260-1 straipsnio ir BK 259 ar 260 straipsnio idealiąją sutaptį.

BK 266-1 straipsniu kriminalizuota panašaus pobūdžio kontrabandos rūšis – pirmos kategorijos narkotinių ar psichotropinių medžiagų pirmtakų (prekursorių) kontrabanda. Apibrėžti šio nusikaltimo dalykui reikia atsižvelgti į tą patį BK 269 straipsnį. Iš šio straipsnio 3 dalies matyti, jog pirmos kategorijos narkotinių ir psichotropinių medžiagų pirmtakų (prekursorių) kiekių ribos nustatomos remiantis Lietuvos Respublikos Vyriausybės įgalios įstaigos, atsakingos už veiklos, susijusios su pirmos kategorijos narkotinių ir psichotropinių medžiagų pirmtakais (prekursoriais) licencijavimą, patvirtintomis rekomendacijomis. Tokios rekomendacijos įtvirtintos Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamento direktoriaus įsakymu dėl pirmos kategorijos narkotinių ir psichotropinių medžiagų pirmtakų (prekursorių) didelio ir labai didelio kiekio nustatymo rekomendacijų patvirtinimo⁹⁷. Jame, skirtingai nei su

⁹⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. lapkričio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-237-594/2022.

⁹⁷ Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamento direktoriaus 2011 m. gegužės 3 d. įsakymas Nr. TI-68 „Dėl pirmos kategorijos narkotinių ir psichotropinių medžiagų pirmtakų (prekursorių) didelio ir labai didelio kiekio nustatymo rekomendacijų patvirtinimo“. *Valstybės žinios*, 2011, 58-2812.

narkotinėmis ir psichotropinėmis medžiagomis, nėra nedidelio kiekio atribojimo, tik didelis ir labai didelis kiekis. Šiame sąraše darbo rengimo metu įtraukti 37 pirmtakai (prekursoriai). Jų įtraukimą į sąrašą taipogi lemia Europos Sąjungos teisė, konkrečiai – Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 273/2004 dėl narkotinių medžiagų pirmtakų (prekursorių)⁹⁸.

Sekanti kontrabandos rūšis – stipriai veikiančių, nuodingųjų ar cheminių medžiagų kontrabanda. Ji kriminalizuota BK 267-2 straipsniu. Šios nusikaltimo sudėties analizei tikslinga vėl atsižvelgti tik į nusikaltimo dalyką, kadangi kiti sudėties elementai atitinka bendrąją, BK 199 straipsnyje numatytą, kontrabandos sudėtį. BK 267-2 straipsnio 1 dalyje nurodytas nusikaltimo dalykas – stipriai veikiančios ar nuodingosios medžiagos. Kaip ir būdinga rūšinėms kontrabandos sudėtimis, šioms sąvokoms apsibrėžti turime atsižvelgti į kitus teisės aktus. Tai šiek tiek problematiška, kadangi vienintelė nuoroda baudžiamajame kodekse į tokių medžiagų nustatymą yra BK 267 straipsnyje, kuris nukreipia į Lietuvos Respublikos cheminio ginklo uždraudimo įstatymą⁹⁹. Šio įstatymo 2 straipsnio 2 dalyje nurodytas nuodingosios cheminės medžiagos apibrėžimas – tai cheminė medžiaga, kuri savo poveikiu gali sukelti mirtį, ligą arba kitaip pakenkti žmonių ar gyvūnų sveikatai. Šioms medžiagoms priskiriamos visos tokiu poveikiu pasižyminčios cheminės medžiagos, nepaisant jų kilmės bei gamybos metodų ir to, ar jos gaminamos, susidaro šaudmenyse ar kur kitur. Tačiau nuodingoji cheminė medžiaga, kaip apibrėžta šiame įstatyme, nėra tapati sąvoka nuodingajai medžiagai ar cheminei medžiagai. Analizuojant šį straipsnį lingvistiškai kyla neaiškumų. Tenka vadovautis teisės aktais, į kuriuos nuorodos nedaro baudžiamasis kodeksas. Nors tai ne vienintelis toks straipsnis, tačiau tai sukelia aiškumo ir konkretumo problemų. Cheminės medžiagos apibrėžimas pateiktas Europos Parlamento ir Tarybos Reglamento (EB) Nr. 1907/2006 3 straipsnio 1 punkte ir Europos Parlamento ir Tarybos Reglamento (EB) Nr. 1272/2008 2 straipsnio 7 punkte. Tuo tarpu nuodingosios medžiagos apibrėžtos Lietuvos Respublikos nuodingųjų medžiagų kontrolės įstatymo 2 straipsnio 1 punkte – tai Cheminių medžiagų ir preparatų įstatyme apibrėžtos labai toksiškos, toksiškos, kancerogeninės, mutageninės, toksiškos reprodukcijai cheminės medžiagos ir (ar) preparatai¹⁰⁰. Įstatymų „labirintais“ galima būtų eiti ir toliau, siekiant surasti tikslūs kiekvienos sąvokos apibrėžimus, tačiau šiam darbui tai nebūtų tikslinga. Manau, jog šio baudžiamojo įstatymo straipsnio atžvilgiu turėtų būti labiau

⁹⁸ Europos Parlamento ir Tarybos 2004 m. vasario 11 d. reglamentas (EB) Nr. 273/2004 dėl narkotinių medžiagų pirmtakų (prekursorių). OJ L 47, 2004, p. 1–10.

⁹⁹ Lietuvos Respublikos cheminio ginklo uždraudimo įstatymas. 1998 m. rugsėjo 24 d. Nr. VIII-864. *Valstybės žinios*, 1998, 90-2480.

¹⁰⁰ Lietuvos Respublikos nuodingųjų medžiagų kontrolės įstatymas. 2001 m. liepos 12 d. Nr. IX-456. *Valstybės žinios*, 2001, 64-2330.

konsoliduoti įvairiuose nacionaliniuose bei tarptautiniuose įstatymuose numatyti apibrėžimai bei medžiagų sąrašai.

BK 267-3 straipsnyje numatyta baudžiamoji atsakomybė už biologinių medžiagų, mikroorganizmų ar toksinų kontrabandą. Pagal šį straipsnį atsako asmuo, kuri vykdo biologinio ginklo arba jo gamybai naudojamų biologinių medžiagų ar mikroorganizmų arba kitų biologinių medžiagų ar toksinų kontrabandą. Kaip ir su ankstesniu BK straipsniu, pačiame BK nėra apibrėžiamos šios sąvokos bei nėra nuorodų į įstatymus, pateikiančius šiuos apibrėžimus, o tokių įstatymų apskritai nėra. Ieškant šiame straipsnyje įvardytų sąvokų apibrėžimų kilo daugiausiai sunkumų. Biologinio ginklo sąvoką galima apibrėžti remiantis 1972 m. Konvencija dėl bakteriologinių ir toksinių ginklų kūrimo, gamybos ir saugojimo uždraudimo bei jų sunaikinimo¹⁰¹. Šios konvencijos 1 straipsnyje numatyta, kad Konvencijos Šalys pasizada niekada netobulinti, negaminti, nekaupiti ir kaip nors kitaip neįsigyti ir neturėti mikrobinių ar kitų biologinių medžiagų ar toksinų, nepaisant jų kilmės ar gamybos metodo, tokių tipų ir tokiais kiekiais, kurie negali būti pateisinami profilaktiniais, apsauginiais ar kitais tikslingais tikslais, bei ginklų, įrengimų ar pristatymo priemonių, skirtų tokių medžiagų ar toksinų panaudojimui priešiškiems tikslams arba per ginkluotą konfliktą. Taigi, turbūt galima teigti, kad šiuos kriterijus atitinkančios biologinės medžiagos ir sudaro biologinio ginklo sąvoką. Kaip dalykas šiame BK straipsnyje išskiriamos ir „kitos biologinės medžiagos ar toksinai“. Sunku suprasti, ar kalbama apie kitas biologines medžiagas ar toksinus, skirtus biologiniam ginklui, ar šios sąvokos neturi nieko bendro su biologiniais ginklais. Šis straipsnis painus, sąvokos plačios ir nėra niekur apibrėžtos. Teismų praktikos nei šio, nei BK 267-1 straipsnio atžvilgiu nėra, todėl sunku ir pasakyti, kaip teismai interpretuoja nusikaltimus pagal šiuos straipsnius. Lieka tik spėlioti.

Paskutinis baudžiamojo kodekso straipsnis, draudžiantis specifinės rūšies kontrabandą, yra BK 276-4 straipsnis. Šis straipsnis draudžia Lietuvos Respublikos tam tikrų dopingo medžiagų kontrolės įstatyme nurodytų medžiagų kontrabandą. Jis yra išskirtinis keliais aspektais. Visų pirma, pačiame straipsnio pavadinime yra daroma nuoroda į nusikaltimo dalyko apibrėžimą įtvirtinantį teisės aktą – Lietuvos Respublikos tam tikrų dopingo medžiagų kontrolės įstatymą¹⁰². Jo 2 straipsnio 1 dalyje nurodyta, jog tam tikros dopingo medžiagos – organizmo fizinę ir psichinę veiklą skatinančios ar slopinančios medžiagos, o toliau

¹⁰¹ 1972 metų Konvencija dėl bakteriologinių ir toksinių ginklų kūrimo, gamybos ir saugojimo uždraudimo bei jų sunaikinimo. 1972 m. sausio 1 d. Valstybės žinios, 1997, 59-1370.

¹⁰² Lietuvos Respublikos tam tikrų dopingo medžiagų kontrolės įstatymas. 2015 m. gegužės 7 d. Nr. XII-1672. TAR, 2015, 7406.

pateikiamos kelios konkrečios medžiagos bei nuorodos į kitus teisės aktus, plačiau apibrėžiančius tokias medžiagas. Be nuorodos į kitą teisės aktą straipsnio pavadinime, ši sudėtis išskirtinė ir tuo, jog baudžiamoji atsakomybė numatoma tik tuo atveju, kai asmuo, darantis šį nusikaltimą, turi tikslą įvardytas medžiagas parduoti ar kitaip platinti. Tai reiškia, jog kiekvienu atveju privaloma įrodyti egzistuojant tikslo aplinkybę, norint inkriminuoti BK 276-4 straipsnį. Todėl tam, kad tokių medžiagų gabenimas ar siuntimas per Lietuvos Respublikos valstybės sieną asmeniniam naudojimui būtų pripažintas kontrabanda pagal baudžiamąjį kodeksą, jis turi atitikti BK 199 straipsnyje numatytus požymius. Reikšmingos teismų praktikos dopingo kontrabandos klausimu rasti nepavyko. Pastebima, kad dopingo kontrabanda taip pat daroma panašiais būdais kaip ir narkotikų ar psichotropinių medžiagų kontrabandos atveju – dažnai siuntimu paštu (pvz. LAT 2021 m. spalio 5 d. nutartis). Tai galima būtų paaiškinti tuo, kad Tam tikrų dopingo medžiagų kontrolės įstatyme nurodytos medžiagos turi panašių savybių į narkotines ar psichotropines medžiagas – jos dažnai vartojamos kaip vaistai ar narkotinės ar psichotropinės medžiagos; kitose valstybėse jos gali būti legalios; veiksmingi kiekiai dažnai nebūna reliatyviai dideli; medžiagos gali būti įsigyjamos juodojoje rinkoje, todėl parduodantys medžiagas asmenys nori išlaikyti anonimiškumą ir t.t.

3.3 Baudžiamosios ir administracinės atsakomybės atribojimas

Kontrabanda kaip veika teisinę atsakomybę užtraukia ne vien tik baudžiamosios teisės reguliavimo srityje, bet ir administracinės teisės pagrindu. Atsiribojant nuo baudžiamosios justicijos ir pažvelgus į bendrąją kontrabandos reiškinių vaizdą akivaizdu, jog administracinė atsakomybė asmenims taikoma žymiai dažniau, nei baudžiamoji. Dėl šios priežasties pravartu apžvelgti administracinės atsakomybės taikymą kontrabandininkams bei analizuoti ribas tarp šių dviejų atsakomybės rūšių kontrabandos, kadangi jos ne visada yra konkrečiai apibrėžtos.

Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekse atsakomybė už kontrabandą numatyta 208 straipsnyje. Iš esmės administracinės atsakomybės už kontrabandos objektyvieji požymiai atitinka baudžiamajame kodekse numatytus požymius. Tiek ANK, tiek BK numatytos kontrabandos sudėtys apima tą pačią veiką, o skirtumas tarp administracinės ir baudžiamosios atsakomybės – veikos pavojingumas. ANK 208 straipsnis taip pat papildomai atskiria visus specifinės rūšies kontrabandos dalykus, kaip neįeinančius į ANK straipsnio sudėtį. Toks atskyrimas dar labiau paryškina kontrabandos pagal ANK ir kontrabandos pagal BK pavojingumo vertinimą. Į dalyko apibrėžimą įtraukiamos prekės, pinigai ar kiti privalomi pateikti muitinei daiktai. Apie tai jau trumpai paminėjau ir ankstesnėje darbo dalyje. Tam, kad asmeniui grėstų administracinė atsakomybė, jo gabenami privalomi pateikti muitinei daiktai turi viršyti leistiną kiekį, numatytą Lietuvos Respublikos nutarime dėl keleivių įvežamų prekių neapmokestinimo importo pridėtinės vertės mokesčiu ir akcizais taisyklių patvirtinimo, tačiau neviršyti 150 bazinių bausmių ir nuobaudų dydžio, nes tai maksimali privalomų pateikti muitinei daiktų vertė, už kurią numatyta administracinė atsakomybė. Lyginant ANK 208 straipsnio ir BK 199 straipsnio sudėtis ir atsižvelgiant į 2025 m. gruodžio 11 d. BK pakeitimo įstatymą, kontrabandos dalyko vertė nėra vienintelis matas, atskiriantis šias atsakomybės rūšis. Nuo įstatymo įsigaliojimo dienos, net jei ir kontrabanda gabenami daiktai neviršija minimalios BK sudėtyje numatytos vertės, asmeniui vis tiek gali grėsti baudžiamoji atsakomybė, jei asmuo nepateikė privalomų pateikti daiktų muitinės kontrolei ar kitaip šios kontrolės išvengė, jeigu tai sukėlė realią grėsmę žmogaus gyvybei ar sveikatai, nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbios įmonės veiklai arba sutrikdė saugų transporto eismą, arba padarė didelę turtinę žalą. Taigi, net ir mažos vertės kontrabandos dalykas gali užtraukti baudžiamąją atsakomybę pagal BK 199 straipsnį priklausomai nuo kontrolės išvengimo būdo ir jo sukeltų padarinių.

3.4 Teisinės atsakomybės už kontrabandą Lietuvoje ir užsienio valstybėse palyginimas

2003 m. gegužės 1 d. Lietuvos baudžiamasis kodeksas buvo rengiamas remiantis Vokietijos baudžiamuoju kodeksu, todėl tikslinga palyginti šių valstybių kontrabandos kriminalizavimą. Lyginant Lietuvoje ir Vokietijoje numatytą teisinę atsakomybę už kontrabandą atsiskleidžia ryškus skirtumas. Vokietijos baudžiamajame kodekse (vok. *Strafgesetzbuch – StGB*) nėra numatyta baudžiamoji atsakomybė už kontrabandą. Vokietijos administracinių nusižengimų kodekso atitikmuo – administracinių pažeidimų įstatymas (vok. *Gesetz über Ordnungswidrigkeiten – OWiG*) – taip pat nenumato administracinės atsakomybės už kontrabandą. Teisinė atsakomybė asmenims, vykdantiems kontrabandą, Vokietijoje, skirtingai nei Lietuvoje, yra numatyta viename įstatyme – Vokietijos mokesčių kodekse (vok. *Abgabenordnung*)¹⁰³ (toliau – ir VMK). Vokietijos mokesčių kodekso 373 skirsnis yra vienas iš pagrindinių, draudžiančių kontrabandą. Jame numatyta atsakomybė už profesionalią, smurtinę arba organizuotą kontrabandą. VMK 373 skirsnio 1 dalis įtvirtina, kad „kiekvienas, kuris komerciniais tikslais vengia mokėti importo ar eksporto muitus arba neteisėtai importuoja, eksportuoja ar gabena prekes komerciniais tikslais, pažeisdamas monopolijos taisyklės, baudžiamas laisvės atėmimu nuo šešių mėnesių iki dešimties metų. Mažiau sunkiais atvejais skiriama laisvės atėmimo bausmė iki penkerių metų arba piniginė bauda.“ Šio skirsnio 2 dalyje taip pat numatyti papildomi požymiai, kurie užtraukia teisinę atsakomybę. Pagal VMK 373 skirsnio 2 dalį, bausmė taip pat skiriama asmeniui, kuris vykdo kontrabandą turėdamas šaunamąjį ginklą, taip pat jei turi ginklą ar kitą įrankį ar priemonę, skirtą kito asmens pasipriešinimui užkirsti kelią ar jį įveikti naudojant smurtą ar grasinant smurtu, arba veikdamas kaip grupės, susikūrusios siekiant nuolat vengti importo ar eksporto muitų arba neteisėtai importuoti, eksportuoti ar gabenti prekes, narys. Tai ne vienintelis skirsnis, draudžiantis kontrabandą. Be 373 skirsnio, kontrabandos veika baudžiama ir 372 skirsniu – „Neteisėtas prekių importas, eksportas ar tranzitas“. Jame numatyta, kad „kiekvienas, kuris importuoja, eksportuoja ar gabena prekes pažeisdamas draudimą, laikomas neteisėtai importavusiu, eksportavusiu ar gabenusiu prekes“, o „Pažeidėjas baudžiamas pagal 370 skirsnio 1 ir 2 dalis, jeigu už šį veiksma pagal kitas nuostatas netaikoma bausmė ar piniginė bauda už importo, eksporto ar tranzito draudimų pažeidimą“. VMK 370 skirsnis numato teisinę atsakomybę už mokesčių vengimą. Šių trijų VMK skirsnių sistema ir sudaro teisinės atsakomybės pagrindą už

¹⁰³ Vokietijos mokesčių kodeksas (*Abgabenordnung*). 1977 m. sausio 1 d. [interaktyvus]. https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_ao/index.html

kontrabandos veikas Vokietijoje. VMK 372 skirsnio sudėtis, lyginant su Lietuvos BK 199 straipsnio sudėtimi, yra itin siaura, kadangi atsakomybė numatoma asmenims, kurie pažeidžia importo, eksporto ar prekių gabenimo taisykles, o atsakomybė taikoma darant nuorodą į kitą neteisėtą veiką – mokesčių vengimą. VMK 373 skirsnis labiau laikomas „kvalifikuota kontrabanda“. Jame konkrečiai naudojama kontrabandos sąvoka, numatyti papildomi požymiai, pagal kuriuos veika kvalifikuojama pagal šį skirsnį, ir tik nesant tų požymių, kontrabanda laikoma neteisėta pagal VMK 372 skirsnį. Lietuvos BK kontrabanda pagrįdė kvalifikuojama pagal dalyko vertę, tačiau Vokietijos įstatymuose tokio atskyrimo nėra. Taip pat skiriasi ir už šias veikas taikomos sankcijos. Pagal Lietuvos BK asmuo už kontrabandą gali būti baudžiamas bauta arba laisvės atėmimu iki 8 metų, priklausomai nuo kvalifikuojamos straipsnio dalies, o VMK 373 skirsniu numatyta laisvės atėmimo bausmė nuo 6 mėnesių iki 10 metų (mažiau sunkiais atvejais – bauta arba laisvės atėmimas iki 5 metų), tokie patys bausmių režiai numatyti ir 370 skirsnyje, kurio pagrindu teisinė atsakomybė taikoma už 372 skirsnyje numatytas veikas. Taigi, iš šio Lietuvos BK ir Vokietijos mokesčių kodekso palyginimo pastebima, kad Lietuvos BK 199 konstruoja kontrabandos nusikaltimą kaip muitinei privalomų pateikti daiktų gabenimą per valstybės sieną, išvengiant muitinės kontrolės, ir diferencijuoja atsakomybę daugiausia pagal kontrabandos dalyko vertę, o Vokietijos mokesčių kodekso 373 ir 372 skirsniai kontrabandą reglamentuoja fragmentiškiau – pagal draudimų pažeidimą, muitų išvengimą ir specialius požymius, tokius kaip komercinis pobūdis, šaunamojo ginklo turėjimas ar veikimas organizuotoje grupėje. Be kita ko, veikos, kurią įvardijame kaip kontrabandą, draudimas Vokietijoje numatytas tik viename įstatyme, skirtingai nei Lietuvoje atskirta administracinė ir baudžiamoji atsakomybė.

Vokietijoje kontrabandos nusikaltimas neturi tokios ekonominės ir visuomeninės įtakos, kaip Lietuvoje, kadangi Lietuvoje yra itin palanki terpė šiam nusikaltimui klestėti, ypačiai dėl geografinės padėties – esame Europos Sąjungos sienos pakraštyje. Lietuvos BK reglamentuojamos kontrabandos sudėties lyginimui su užsienio valstybėmis pravartu atsižvelgti ir į mūsų padėčiai artimesnių valstybių praktiką. Latvija ir Lietuva, kaip kaimyninės šalys, susiduria su ta pačia geografinės padėties problema, kuri lemia kontrabandos klestėjimą. Latvijoje kontrabandos draudimo sistema panašesnė į mūsų nei Vokietijoje, kadangi teisinė atsakomybė už šios veikos padarymą yra numatyta dviejuose atskiruose teisės aktuose: Latvijos baudžiamajame kodekse (lat. *Krimināllikums*)¹⁰⁴ (toliau – ir Latvijos BK) bei Latvijos

¹⁰⁴ Latvijos baudžiamasis kodeksas. 1998 m. spalio 17 d. [interaktyvus]. <https://m.likumi.lv/ta/id/88966-kriminallikums>

muitų įstatyme (lat. *Muitas likums*)¹⁰⁵ (toliau – ir LMI). Latvijos BK kontrabandos nusikaltimas kriminalizuotas 190 straipsniu. Šio straipsnio sudėtis ganėtinai panaši į Lietuvos BK 199 straipsnio sudėtį. Objektyviai veika padaroma, kai asmuo įveža prekes ar kitus vertingus daiktus į Latvijos Respublikos muitų teritoriją arba juos išveža iš jos, vengdamas muitinės kontrolės, slėpdamas tokias prekes ar kitus vertingus daiktus nuo tokios kontrolės, nedeklaruodamas tokių prekių ar kitų vertingų daiktų, naudodamas suklastotus muitinės ar kitus dokumentus arba bet koku kitu neteisėtu būdu (kontrabanda). Iš esmės veika pagal Latvijos BK padaroma tokiu pačiu būdu: nepateikiant muitinės kontrolei privalomų pateikti daiktų ar kitaip išvengiant šios kontrolės. Nors Latvijos BK 190 straipsnyje numatyta daugiau požymių kaip kontrolės gali būti išvengiama, tačiau formuluotė „arba bet koku kitu neteisėtu būdu“ leidžia suprasti, kad sąrašas nėra baigtinis, o sudėtyje tik išskiriami dažniausiai pasitaikantys kontrolės vengimo būdai. Tačiau Latvijos BK reglamentuojama kontrabandos sudėtis turi didelių skirtumų nuo Lietuvos BK kontrabandos sudėties, ji panašesnė į Vokietijos mokesčių kodekse įtvirtintą kontrabandos draudimą. Nusikaltimas atitinka Latvijos BK 190 straipsnio 1 dalies sudėtį tik tuo atveju, jei veika padaroma „reikšmingu mastu“. Šios sąvokos apibrėžimas pateikiamas Latvijos *Saeima* priimtame įstatyme „Dėl Baudžiamojo kodekso įsigaliojimo ir taikymo tvarkos“¹⁰⁶, kurio 23 straipsnio 1 dalyje numatyta, jog „Atsakomybė už Baudžiamajame kodekse numatytą nusikalstamą veiką, padarytą reikšmingu mastu, atsiranda, jeigu nusikalstamos veikos objekto bendra vertė nusikaltimo padarymo metu buvo ne mažesnė kaip dešimt kartų didesnė už tuo metu Latvijos Respublikoje nustatytą minimalaus mėnesinio darbo užmokesčio sumą. Nusikalstamos veikos objekto vertė nustatoma pagal rinkos kainas arba joms lygiavertes kainas nusikalstamos veikos padarymo metu.“. Remiantis tuo, kad nuo 2026 m. sausio 1 d. minimali mėnesinė alga Latvijoje yra 780 eurų¹⁰⁷, darytina išvada, kad „reikšmingo masto“ kontrabanda pagal Latvijos BK 190 straipsnį šiuo metu yra tokia, kurios dalyko vertė ne mažesnė kaip 7,8 tūkst. eurų. Lietuvoje baudžiamoji atsakomybė už kontrabandą gali būti taikoma, kai kontrabandos dalyko vertė siekia 7,5 tūkst. eurų (arba 150 MGL). Taigi, Latvijoje baudžiamoji atsakomybė už kontrabandos nusikaltimą pagal vertę labai panaši kaip ir Lietuvoje. Latvijos BK 190 straipsnio 2 ir 3 dalyse taip pat išskiriami kvalifikuojantys veikos požymiai. 2 dalyje numatyta griežtesnė bausmė asmeniui, jeigu kontrabandos nusikaltimas buvo padarytas asmenų grupės pagal išankstinį susitarimą, o 3

¹⁰⁵ Latvijos muitų įstatymas. 2016 m. birželio 16 d. [interaktyvus]. <https://likumi.lv/ta/id/283024-muitas-likums>

¹⁰⁶ Latvijos *Saeima* įstatymas „Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību“ [interaktyvus]. <https://likumi.lv/ta/id/50539-par-kriminallikuma-speka-stasanas-un-piemerosanas-kartibu>

¹⁰⁷ <https://www.lm.gov.lv/en/minimum-monthly-wage>

dalyje - jei kontrabanda buvo padaryta organizuotos grupės, arba už kontrabandą, jei ji buvo padaryta „dideliu mastu“. Atsiskleidžia dar viena vertės nustatymo sąvoka – „didelis mastas“. Pagal to pačio įstatymo „Dėl Baudžiamojo kodekso įsigaliojimo ir taikymo tvarkos“ 20 straipsnyje nurodyta ir „didelio masto“ sąvoka, kuri iš esmės suformuluota taip pat, kaip ir „reikšmingo masto“ sąvoka, tik numatyta riba – ne mažesnė kaip penkiasdešimt kartų didesnė už tuo metu Latvijos Respublikoje nustatytą minimalaus mėnesinio darbo užmokesčio sumą, o tai darbo rengimo metu atitinka 39 tūkst. eurų. Taip pat be „didelio masto“ požymio yra pažymimas nusikaltimo organizuotumas, kuris užtraukia didesnę bausmę. Toks atskyrimas yra panašesnis į Vokietijos mokesčių kodekse draudžiamą kontrabandos veiką, kuriame taip pat nurodomas organizuotos kontrabandos baudimas. Lyginant šių trijų valstybių kontrabandos veikos sudėtis, kyla mintis, kodėl Lietuvoje nenumatyta kvalifikuota kontrabandos sudėtis dėl organizuotos kontrabandos. Šis nusikaltimas būtent išskiria savo organizuotumu, nes dideliais mastais vykdyti kontrabandą vienam asmeniui yra, turbūt, neįmanoma. Lietuvoje organizuotas nusikalstamumas laikomas atsakomybę sunkinančia aplinkybe, kuri, kaip ir visoms nusikalstamoms veikoms, kurių sudėtyse nėra išskirtas bendrininkavimo požymis, užtraukia didesnę bausmę kaltininkui nei įprastai. Tačiau tai nekeičia fakto, kad maksimali bausmė, numatyta nusikaltimo sankcijoje, negali būti peržengta (jei asmuo baudžiamas tik už kontrabandos nusikaltimą ir nėra paskiriama subendrinta bausmė už kelis skirtingus nusikaltimus). Taip pat, Lietuvos BK yra nemažai nusikaltimų, kurių sudėtyse kvalifikuojančiu požymiu yra išskirtas organizuotumas (pvz. prekyba žmonėmis, vagystė, plėšimas ir t.t.). Lietuvoje kontrabandos nusikaltimo sudėtis taip pat galėtų būti papildyta kvalifikuojančiu požymiu, užtraukiančiu griežtesnę atsakomybę už organizuotą kontrabandą.

Latvijoje, kaip ir Lietuvoje, kontrabandos objektyviesiems požymiams pilnai neatitinkant baudžiamojo kodekso sudėties, taikoma švelnesnė teisinė atsakomybė. Skirtingai nei Lietuvoje, tokia teisinė atsakomybė Latvijoje numatyta ne administracinių nusižengimų kodekse, o Latvijos muitų įstatymo 29 straipsnio 13 dalyje, kurioje atsakomybė numatoma už prekių, kurioms taikomas muitinis įforminimas, importą į Latvijos Respublikos muitų teritoriją iš trečiosios šalies arba eksportą iš Latvijos Respublikos muitų teritorijos į trečiąją šalį, nepateikus šių prekių muitinės institucijoms pagal Latvijoje galiojančius reglamentus arba jų nepateikiant muitinės institucijai, arba bet koku kitu neteisėtu būdu. Iš esmės tai atitinka Lietuvos ANK numatytą kontrabandos sudėtį, išskyrus tai, kad ANK reglamentuojama atsakomybė už kontrabandą priklauso ir nuo dalyko vertės, o Latvijoje tokio atskyrimo nėra.

Lenkijoje kontrabanda, kaip ir Vokietijoje, draudžiama Lenkijos mokesčių baudžiamuoju kodeksu (*lenk. Kodeks karny skarbowy*)¹⁰⁸. Šio kodekso 86 straipsnyje numatyta atsakomybė už muitinės pareigų pažeidimą. Asmenys baudžiami, jei įveža iš užsienio arba išveža į užsienį prekes jų nepateikdami muitinės institucijai arba nepateikdami muitinės deklaracijos, dėl ko kyla pavojus, kad bus prarasti muitai. Taip pat jeigu muitų kontrabanda susijusi su prekėmis, kurių prekyba su užsieniu reglamentuojama ne tarifiniais reikalavimais. Šio straipsnio 3 ir 4 dalyje numatyta švelnesnė atsakomybė už nedidelės vertės kontrabandos gabenimą arba už tokią kontrabandą, kurios dalykas neviršija įstatyme numatytos ribos. Nedidelė vertė pagal tą patį kodeksą yra tuo atveju, kai gabenamų prekių vertė neviršija 200 kartų minimalaus mėnesinio atlyginimo, ir už tokios vertės kontrabandinių prekių gabenimą Lenkijos baudžiamajame mokesčių kodekse numatyta tik piniginė bauda. Jei gabenamų prekių vertė viršija šią sumą, tačiau neviršija didelės vertės, gali būti skiriama tiek piniginė bauda, tiek laisvės atėmimas, kuris remiantis šio kodekso taisyklėmis gali būti nuo 5 parų iki 5 metų. Jei kontrabandinių prekių vertė viršija kodekse numatytą didelę vertę (virš 500 kartų minimalaus darbo užmokesčio dydžio), gali būti skiriamas dvigubai ilgesnis laisvės atėmimas t.y. iki 10 metų. Taigi, Lenkijos teisinė sistema kontrabandos atžvilgiu panaši į Vokietijos, reglamentuojanti kontrabandos draudimą viename teisės akte, neatskirdama atsakomybės už lengvesnės ir sunkesnės formos kontrabandą, kaip daroma Lietuvoje ar Latvijoje. Tiesa, kituose Lenkijos teisės aktuose yra numatyta kitų rūšių atsakomybė už kai kurių atskirų rūšių kontrabandą, pavyzdžiui, Lenkijos narkomanijos prevencijos įstatymas (*lenk. Ustawa o przeciwdziałaniu narkomanii*)¹⁰⁹ numato atsakomybę už narkotinių medžiagų kontrabandą.

Galiausiai pravartu pasižiūrėti į valstybę, kuri taip pat turi opių problemų su kontrabanda, tačiau kurios teisinė sistema skiriasi nuo mums pažįstamos kontinentinės teisės. Tokia valstybė yra Jungtinės Amerikos Valstijos. JAV didžiausias „karštasis taškas“ kontrabandai jau daugelį metų ir iki šiol tebėra JAV-Meksikos siena. Kol Lietuvoje metai iš metų vyksta kova su kontrabandinėmis cigaretėmis, JAV susiduria su rimtesniais iššūkiais – kartelių gabenamomis narkotinėmis ir psichotropinėmis medžiagomis. Meksikos transnacionalinės nusikalstamos organizacijos pasižymi itin žiauriais veikimo metodais bei painiais narkotikų gabenimo per sieną būdais – naudojami požeminiai tuneliai, kurjerių

¹⁰⁸ Lenkijos mokesčių baudžiamasis kodeksas (*Kodeks karny skarbowy*) [interaktyvus].

<https://arslege.pl/kodeks-karny-skarbowy/k12/>

¹⁰⁹ Lenkijos narkomanijos prevencijos įstatymas (*Ustawa o przeciwdziałaniu narkomanii*).

tinklais, slaptais sandėliais ir pan¹¹⁰. JAV federaciniu lygmeniu draudžia kontrabandą Jungtinių Valstijų kodekso 18 skyriuje – Nusikaltimai ir baudžiamasis procesas (angl. *U.S. Code: Title 18 – CRIMES AND CRIMINAL PROCEDURE*)¹¹¹. Šio skyriaus 545 straipsnyje numatyta teisinė atsakomybė kiekvienam, “kuris sąmoningai ir tyčia, siekdamas apgauti Jungtines Valstijas, kontrabanda gabena, slapta įveža arba bando kontrabanda gabenti ar slapta įvežti į Jungtines Valstijas bet kokias prekes, dėl kurių turėjo būti išrašyta sąskaita faktūra, arba išrašo, pateikia muitinei ar bando pateikti jai bet kokią melagingą, suklastotą ar apgaulingą sąskaitą faktūrą, kitą dokumentą ar popierių; arba kas apgaulingai arba sąmoningai importuoja arba įveža į Jungtines Valstijas bet kokias prekes, pažeidžiančias įstatymus, arba priima, slepia, perka, parduoda arba bet koku būdu palengvina tokių prekių gabenimą, slėpimą arba pardavimą po importo, žinodamas, kad jos buvo importuotos arba įvežtos į Jungtines Valstijas pažeidžiant įstatymus“. Iškart pasimato ryškus skirtumas tarp kontrabandos sampratos JAV ir Lietuvoje. Lietuvos BK kontrabanda laikomas pats muitinės kontrolės išvengimas ar nepateikimas būtinų pateikti daiktų, o disponavimas tais daiktais sudaro atskiros nusikalstamos veikos sudėtį, tuo tarpu JAV kontrabanda laikoma ne tik tokių daiktų gabenimas per valstybės sieną, bet ir pats disponavimas tais daiktais – priėmimas, slėpimas, pirkimas, pardavimas ar bet koks šių veiksmų palengvinimas po kontrolės išvengimo fakto. Tame pačiame skyriuje nurodyta, jog „įrodymas, kad atsakovas turėjo tokias prekes, jei jis nebus paaiškintas taip, kad įtikintų prisiekusiųjų kolegiją, laikomas pakankamu įrodymu, leidžiančiu pripažinti kaltinamąjį kaltu dėl šio straipsnio pažeidimo“. Tai reiškia, kad JAV užtenka tik įrodyti kontrabandinių daiktų valdymą, kad asmuo būtų patrauktas baudžiamojon atsakomybėn už kontrabandą. Be šio straipsnio teisinė atsakomybė už kontrabandą JAV numatyta ir to pačio Jungtinių Valstijų kodekso 19 skyriuje – Muitai (angl. *U.S. Code: Title 19 – CUSTOM DUTIES*)¹¹². Šio skyriaus 1592 straipsnyje numatyta atsakomybė asmenims, kurie pasinaudodami sukčiavimu, dideliu neatsargumu ar neatsargumu įveža ar bando įvežti bet kokias prekes į JAV pasinaudodami klastotais dokumentais ar duomenimis, melagingais rašytiniais ar žodiniais pareiškimais ar veiksmais, arba bet koku esminiu neveikimu, taip pat ir asmenims, padėjusiems tokioje veikoje. Įstatymiškai palyginti JAV ir Lietuvos kontrabandos sampratas galima, tačiau faktinis šių įstatymų taikymas dėl teisės tradicijų skirtumų nėra tapatus. JAV remiasi ne tik įstatymais, teismų sprendimus ženkliai įtakoja precedentai bei prisiekusiųjų kolegijos institutas. Dėl šių

¹¹⁰ JAV Narkotikų kontrolės tarnybos (*Drug Enforcement Administration*) atliktas 2025 m. nacionalinis narkotikų keliamos grėsmės vertinimas (*National drug threat assessment*).

¹¹¹ U.S. Code: Title 18 — CRIMES AND CRIMINAL PROCEDURE [interaktyvus].

<https://www.law.cornell.edu/uscode/text/18>

¹¹² U.S. Code: Title 19 – CUSTOM DUTIES [interaktyvus]. <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/19>

priežasčių JAV ir Lietuvos teisinių sistemų kovoje su kontrabanda palyginimas sunkus, tačiau galima išvelgti įstatymiškų panašumų ir skirtumų. Kaip ir kontinentinės teisės tradicijos valstybėse, JAV atskiria baudžiamąją atsakomybę nuo kitų rūšių atsakomybės. Tačiau išvelgiamas ir skirtumas, jog nusikalstamos kontrabandos samprata JAV iš esmės yra griežtesnė, apjungianti sienos kirtimą nepateikiant privalomų pateikti daiktų ar kitaip apgaunant muitinės kontrolę ir disponavimą kontrabandos dalyku. Taip pat griežtumas pasireiškia ir bausmių režiuose (maksimali bausmė už nusikalstamą kontrabandą – laisvės atėmimas iki 20 metų) bei reikiamų įrodymų patraukti asmenį baudžiamojon atsakomybės platumu (užtenka įrodyti disponavimą kontrabandinėmis prekėmis).

4. INSTITUCIJŲ VAIDMUO KONTRABANDOS KONTROLĖJE IR PREVENCIJOJE

4.1 Lietuvos institucijų vaidmuo kontrabandos prevencijoje

Kontrabandos Lietuvoje prevencija – kompleksinis procesas, kadangi kontrabandos padariniai neapsiriboja tik neteisėtų prekių patekimu į valstybę per sieną. Šis nusikaltimas, kaip jau aptarta šiame darbe, turi ryškias pasekmes ekonomikai, valstybės saugumui bei visuomenei, todėl jo prevencijoje dalyvauja ne viena valstybės institucija, kurios veikia tiek nacionaliniu, tiek tarptautiniu lygmeniu.

Galima teigti, kad svarbiausią vaidmenį kovoje su kontrabanda atlieka Lietuvos Respublikos muitinė. Ši institucija prižiūri tarptautinę prekybą. Viena iš sudedamųjų muitinės dalių, itin reikšmingų kovoje su kontrabanda, yra Muitinės kriminalinė tarnyba. Ši Lietuvos Respublikos muitinės specialioji įstaiga įsteigta 2002 m. sausio 1 d., Lietuvos Respublikos vyriausybei nusprendus kovos su kontrabanda funkciją iš Policijos departamento perduoti Lietuvos muitinei¹¹³. Šios institucijos pagrindinis uždavinys – vykdyti nusikaltimų ir kitų teisės pažeidimų, susijusių su muitinės veikla, išaiškinimą ir tyrimą, taip pat vykdyti tarptautinį, tarpžinybinį bendradarbiavimą tiriant kontrabandą, organizuoti ir vykdyti teisės aktų, už kurių įgyvendinimą atsakinga muitinė, pažeidimų prevenciją¹¹⁴. Remiantis Lietuvos Respublikos muitinės internetinio puslapio pateikiama informacija, ši specialioji įstaiga per metus pradeda maždaug tarp 100 ir 200 ikiteisminių tyrimų dėl kontrabandos, neteisėto disponavimo akcizais apmokestinamomis prekėmis, tarptautinių sankcijų pažeidimų, šaunamųjų ginklų, sprogmenų ar strateginių prekių kontrabandos, narkotikų kontrabandos ir kt.¹¹⁵. Praeitais 2025 metais tendencijos rodo, jog didžioji dalis Muitinės kriminalinės tarnybos inicijuojamų ikiteisminių tyrimų yra dėl narkotinių ir psichotropinių medžiagų kontrabandos (110 iš 195), o iš jų beveik visi pradėti dėl kvaišalų, rastų pašto siuntose¹¹⁶. Taigi, ši Lietuvos Respublikos muitinės specialioji įstaiga turi didelę svarbą kovoje su jau keliolika metų vyraujančia tendencija siųsti smulkias narkotikų siuntas paštu¹¹⁷. Vien 2025 m. Muitinės kriminalinė tarnyba sulaikė arti 900 kg narkotinių ir psichotropinių medžiagų, o per visą veikimo laikotarpį sulaikyta beveik 8

¹¹³ Lietuvos Respublikos muitinės internetinė svetainė [interaktyvus]. <https://muitine.lrv.lt/lt/muitines-kriminaline-tarnyba/veiklaMKT/>

¹¹⁴ Ibid.

¹¹⁵ Ibid.

¹¹⁶ Ibid.

¹¹⁷ Ibid.

tonos narkotikų¹¹⁸. Taip pat ženklus kontrabandos prevencijos rezultatas ir tabako gaminių kontrabandoje, kadangi per visus veiklos metus Muitinės kriminalinės tarnybos pareigūnai sulaikė virš 160 mln. pakelių kontrabandinių cigarečių, taip užkardydami daugiau nei 400 mln. eurų vertės žalą valstybei¹¹⁹.

Lietuvos Respublikos valstybės sienos apsaugos tarnyba (toliau – ir VSAT) atsakinga už Lietuvos sausumos ir jūrų sienų apsaugą, atvykstančiųjų į šalį ir išvykstančiųjų iš jos asmenų pasienio tikrinimą oro, jūrų, upių uostų ir sausumos pasienio kontrolės punktuose¹²⁰. VSAT nustato neteisėto sienos kirtimo atvejus bei tiria ir išaiškina kitas neteisėtas veiklas prie valstybės sienos, tuo pačiu ir kontrabandos atvejus. Ši institucija pagal savo kompetenciją užtikrina nusikalstamų veikų ir kitų teisės pažeidimų prevenciją, atskleidimą ir tyrimą, taip prisidėdami prie kontrabandos prevencijos. Kiekvienais metais pasieniečiai sulaiko milijonus pakelių kontrabandinių cigarečių, o 2025 metai buvo rekordiniai šio rodiklio atžvilgiu, kadangi buvo sulaikyta 4,4 mln. nelegalių cigarečių pakelių – daugiausiai per visą VSAT veiklos istoriją¹²¹. Tais pačiais metais sulaikyta ir apie pora šimtų asmenų, įtariamų turinčių sąsajų su oro keliu gabenta kontrabanda, taip pat perimti 635 oro balionais iš Baltarusijos į Lietuvą skraidinti rūkalų kroviniai¹²². Tai rodo, jog VSAT turi didelę įtaką kovoje su naujų kontrabandos gabenimo būdų grėsmėmis. Nemaža dalimi VSAT prisideda prie kontrabandos prevencijos tobulindamasi įvairiomis technologinėmis priemonėmis bei stiprindama fizinės sienos apsaugą. 2025 m. VSAT, Europos Sąjungos finansavimo dėka, įsigijo 103 bepiločių orlaivių aptikimo ir neutralizavimo komponentų komplektus, 3 bepiločių orlaivių aptikimo komponentus ir 20 mobilių foto daviklių komplektų, tokiu būdu žymiai palengvino mažų skraidančių bepiločių orlaivių aptikimą ir neutralizavimą, kurie paskutiniaisiais metais yra plačiai naudojami kontrabandos gabenimui bei kitam organizuotam nusikalstamumui per valstybės sieną¹²³. 2026 m. Europos Komisija atrinko Lietuvos teiktą paraišką finansavimui dėl pažangių technologijų diegimo, o projekto lėšos bus skirtos įrangai ir pakrančių apsaugos agentūros operaciniam pajėgumams didinti, taip siekiant dar efektyviau užtikrinti valstybės sienos

¹¹⁸ Lietuvos Respublikos muitinės internetinė svetainė [interaktyvus]. <https://muitine.lrv.lt/lt/muitines-kriminaline-tarnyba/veiklaMKT/>

¹¹⁹ Ibid.

¹²⁰ Lietuvos Respublikos valstybės sienos apsaugos tarnybos internetinis tinklapis [interaktyvus]. <https://vsat.lrv.lt/lt/>

¹²¹ Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministerijos 2025 metų veiklos ataskaita.

¹²² Ibid.

¹²³ <https://vsat.lrv.lt/lt/vsat/vykdomi-projektai/sienu-valdymo-ir-vizu-politikos-finansines-paramos-priemones-itrauktos-i-integruoto-sienu-valdymo-fonda-2021-2027-m-programos-projektai/projektas-nr-svvp20231102-sienos-stebejimo-ir-kontroles-techniniu-priemoniu-isigijimas>

apsaugą¹²⁴. Kylant vis naujoms grėsmėms iš kaimyninių šalių ir plintant naujiems būdams gabenti kontrabandą, visuomenėje neretai kyla pasipiktinimas, jog Lietuvos institucijos nespėja susidoroti su naujais iššūkiais dėl nekompetencijos ir lėtos reakcijos, tačiau matoma, jog Valstybės sienos apsaugos tarnyba aktyviai tobulinasi ir stiprina valstybės sienos apsaugą. Galbūt ir galima kelti klausimą, ar ne per vėlai imamasi veiksmų, kadangi projektas planuojamas įgyvendinti iki 2029 m. III ketvirčio, tačiau naujos technologijos be abejonės padės sustiprinti žvalgybą pasienio ruožuose ir sumažinti kontrabandininkų sėkmę „praslysti“, net jei tai ir nėra pagrindinis šių technologijų įgalinimo tikslas.

Kontrabandos nusikaltimas pagal BK sudėtį yra pats muitinės kontrolės išvengimas gabenant privalomus muitinei pateikti daiktus per Lietuvos Respublikos valstybės sieną, tačiau savo specifika kontrabandos kaip reiškinių padariniai nesibaigia vien sienos kirtimu. Išvengus muitinės kontrolės į valstybę nelegaliai patenka daiktai, kurie vėliau nelegaliai suvartojami, sunaudojami ar parduodami. Kontrabandininkų tikslas yra nelegaliai pasipelnėti iš kontrabanda atgabentų daiktų. Todėl galima teigti, kad kontrabandos prevencijos priemonės naudojamos ne tik pasienyje, bet ir šalies viduje, po pavykusio nelegalaus pergabenimo per valstybės sieną. Prie tokios prevencijos prisideda Lietuvos policija, Lietuvos kriminalinės policijos biuras, bei Karo policija. Šios institucijos yra itin svarbios kovoje su kontrabanda, kadangi šis nusikaltimas dažnai turi organizuoto nusikalstamumo požymių. Būtent 2025 m. spalio 29 d. Vidaus reikalų ministro įsakymu buvo įkurta jungtinė tyrimo grupė, apjungusi Lietuvos policiją, VSAT, Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybos (toliau – ir FNTT), Muitinės kriminalinės tarnybos bei Karo policijos pajėgumus kovai su kontrabanda, gabenama oro balionais¹²⁵. Lietuvos kriminalinės policijos biuro atliktas intensyvus ir kryptingas kriminalinės žvalgybos ir vėlesnėje stadijoje ikiteisminis tyrimai 2025 m. gruodžio mėnesį davė vaisių, kai buvo atlikta speciali operacija, kurios metu buvo sulaikytas 21 asmuo, įtariamai nusikalstamo susivienijimo vykdyta kontrabanda tam pritaikytais balionais ir padėjimu kitai valstybei veikti prieš Lietuvą¹²⁶. Su antiteroristinių operacijų rinktinės „Aras“ bei Vilniaus apskrities vyriausiojo policijos komisariato pareigūnų pagalba buvo sulaikyti įtariamieji ir atliktos kratos¹²⁷. Tai viena iš skambiausių teisėsaugos operacijų pastaruoju metu, išryškinanti šioje pastraipoje aptariamų institucijų reikšmę kontrabandos nusikaltimo prevencijoje. Didelės

¹²⁴ <https://vrm.lrv.lt/lt/naujienos/vsat-stiprins-es-isores-sienu-apsauga-diegdama-pazangias-technologijas-dfgj>

¹²⁵ Lietuvos policijos internetinis tinklapis [interaktyvus]. <https://policija.lrv.lt/lt/naujienos/smugis-balionu-kontrabandos-organizatoriams-ODFN>

¹²⁶ Ibid.

¹²⁷ Ibid.

operacijos reikalauja daug pajėgų, todėl teisėsaugos institucijų bendradarbiavimas yra kritinis, siekiant užkirsti kelią didelio masto kontrabandos nusikaltimams.

Kontrabandos nusikaltimo prevencijoje savo vaidmenį turi ir jau paminėta Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnyba. Organizuota didelio masto kontrabanda dažnai kontrabandininkams atneša dideles, milijonines pajamas, o tokių sumų neįmanoma išleisti nepastebėtam. Todėl kontrabandininkai, siekdami įgalinti didžiulį pelną, kartu daro ir nusikaltimus susijusius su pinigų plovimu. Būtent šio nusikaltimo atskleidimas padeda stabdyti organizuotą kontrabandą, kadangi nelegalių pinigų įteisinimas yra paskutinė nusikaltėlių veiksmų fazė, po kurios jau įgyvendinami visi nusikaltimo padarymo tikslai. FNTT vykdo pinigų plovimo prevencijos priemones, kuriomis siekiama kurti efektyvią nacionalinę pinigų plovimo prevencijos sistemą ir užtikrinti jos tinkamą funkcionavimą, be to ir atlieka ikiteisminius tyrimus dėl nusikalstamu būdu gauto turto legalizavimo¹²⁸. Nors turto legalizavimas nėra šio darbo tema ir neturėtų būti plačiai aptariama, tačiau tai svarbi kontrabandos nusikaltimo galutinės naudos gavimo dalis, kurios užkardymas padeda stabdyti organizuotą kontrabandą.

¹²⁸ Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybos internetinis tinklapis [interaktyvus]. <https://fntt.lrv.lt/>

4.2 Tarptautinės institucijos ir jų vaidmuo kovoje su kontrabanda

Lietuvai esant Europos Sąjungos dalimi ir priskyrus sienas su kitomis ES valstybėmis vidinėms sienoms, didelę reikšmę kovoje su kontrabanda turi ne tik Lietuvos, bet ir tarptautinės, pagrinde Europos Sąjungos, institucijos. Kontrabanda pasižymi organizuotumu bei dažniais tarptautiniais kontrabandininkų ryšiais. Dėl šios priežasties įvairios tarptautinės institucijos, leidžiančios valstybėms bendradarbiauti tarpusavyje, padeda efektyviau kovoti su kontrabanda, atrasti ją vykdančius asmenis bei skatinti jos prevenciją.

Viena pagrindinių institucijų Europos Sąjungoje, padedančių užkirsti kelią kontrabandai, yra OLAF (pranc. *Office Européen de Lutte Anti-Fraude*, liet. *Kovos su sukčiavimu tarnyba*). OLAF tiria ES biudžetui kenkiančio sukčiavimo, korupcijos ir sunkių pažeidimų ES institucijose atvejus ir formuoja Europos Komisijos kovos su sukčiavimu politiką¹²⁹. Pačios OLAF teigimu, ES biudžetas daugiausiai finansuojamas iš trijų pajamų šaltinių, vadinamų „nuosavais ištekliais“. Vienas iš tokių šaltinių yra muitai už importą iš šalių, nepriklausančių ES. OLAF atlieka svarbų vaidmenį ES vardu, kovodama su viena iš labiausiai paplitusių sukčiavimo rūšių – muitų sukčiavimu. Be kita ko, pagal OLAF muitų sukčiavimas apima ir prekių kontrabandą (t.y. importą/eksportą be muitinės deklaracijos)¹³⁰. Ypatingas dėmesys nacionalinių institucijų bendradarbiavime išskiriamas keitimasis informacija: apie įtartinus asmenis ir jų judėjimą, vietas, kuriose saugomos prekės, prekių judėjimą, transporto priemonės¹³¹. Su OLAF bendradarbiavimas pasireiškia kai byla turi ES mastą arba vykdant bendras muitinės operacijas tarp nacionalinių institucijų ir OLAF, atliekant specialius patikrinimus, siekiant kovoti su sukčiavimu tam tikrose didelės rizikos srityse¹³². Pavyzdžiui, viena tokių operacijų – NOXIA II – buvo įvykdyta 2025 m¹³³. Jos metu buvo apjungta 40 valstybių muitinės administracijos Azijoje ir Europoje, tarp jų ir Lietuvos. Ši operacija buvo nukreipta į siuntas, įtariamąs turinčiomis neteisėtų cigarečių, atliekų, narkotikų prekursorių ir pesticidų. Per šią operaciją dalyvavusios muitinės institucijos koordinuotai konfiskavo, be kita

¹²⁹ Europos Kovos su sukčiavimu tarnybos internetinis tinklapis [interaktyvus]. https://anti-fraud.ec.europa.eu/index_lt

¹³⁰ Europos Kovos su sukčiavimu tarnybos internetinis tinklapis [interaktyvus]. https://anti-fraud.ec.europa.eu/policy/policies-prevent-and-deter-fraud/customs-fraud_en

¹³¹ Ibid.

¹³² Ibid.

¹³³ Europos Kovos su sukčiavimu tarnybos internetinis tinklapis [interaktyvus]. https://anti-fraud.ec.europa.eu/media-corner/news/olaf-led-joint-customs-operation-noxia-ii-delivers-major-results-against-illicit-trade-dangerous-2025-10-30_en

ko, beveik 150 mln. cigarečių. Vienas iš pagrindinių operacijos tikslų – užtikrinti nuolatinę keitimąsi informacija tarp panašiai mažančių ekspertų tyrėjų tinklo, kurį koordinuoja OLAF. Be didelių tarptautinių operacijų yra ir bendradarbiavimo pavyzdžių tarp OLAF ir Lietuvos institucijų. 2025 m. balandžio 10 d. OLAF tyrėjai kartu su Lietuvos muitinės kriminalinės tarnybos pareigūnais sėkmingai surengė reidą įmonėje, įtariamoje ES sankcijų pažeidimu, kurio metu konfiskuota 1,5 mln. eurų vertės prekių¹³⁴. OLAF prisidėjo prie tyrimo teikdami įvairią žvalgybinę informaciją, pažangias analitines priemones ir kitus reikiamus duomenis¹³⁵. OLAF pati nėra teisėsaugos institucija, ji neskiria baudų ir nekelia kaltinimų teisme, tačiau ši institucija atlieka įvairius tyrimus: renka informaciją, analizuoja dokumentus ir finansinius srautus, koordinuoja tarpvalstybinį bendradarbiavimą, o po tyrimų teikia rekomendacijas. Taigi, pagrindinis OLAF „ginklas“ – tarptautinis reikšmingos informacijos dalinimasis ir jo koordinavimas.

Dar viena organizacija, padedanti kovoje su kontrabanda – Europos policijos biuras, arba EUROPOL (toliau – ir Europolas). Europolas yra Europos Sąjungos teisėsaugos agentūra, kurios užduotis – padėti užtikrinti ir stiprinti Europos saugumą teikiant pagalbą Europos Sąjungos valstybių narių teisėsaugos institucijoms¹³⁶. Ši organizacija taip pat yra ir informacijos tiekimo apie Europoje vykdomas nusikalstamas veikas bei teisėsaugos ekspertinių žinių centras¹³⁷. Informacijos analizė yra pagrindinė Europolo veikla. Kaip viena iš pagrindinių šios organizacijos operatyvinės veiklos sričių yra numatyta ir cigarečių kontrabanda. Lietuvos policija pradėjo bendradarbiauti su šia agentūra 1996 m., tačiau iš pradžių šių įstaigų bendradarbiavimas apėmė tik kelias sritis. 2004 m. Lietuvai ratifikavus Europolo konvenciją ir jos papildomus protokolus šalis tapo pilnateise organizacijos nare. Kiekvienoje šalyje narėje veikia nacionalinis padalinys, užtikrinantis sklandų agentūros ir šalies narės teisėsaugos įstaigų bendradarbiavimą. Lietuvos atveju šią užduotį atlieka Lietuvos kriminalinės policijos biuro Europolo ir Interpolo nacionalinis skyrius¹³⁸. Kovoje su kontrabanda svarbų vaidmenį užima ir Europolo koordinuojama iniciatyva EMPACT (Europos kovos su nusikalstamumo grėsmėmis daugiadalykė platforma)¹³⁹. Ši platforma skirta suburti

¹³⁴ Europos Kovos su sukčiavimu tarnybos internetinis tinklapis [interaktyvus]. https://anti-fraud.ec.europa.eu/media-corner/news/olaf-intelligence-supports-lithuanian-customs-major-sanctions-evasion-probe-2025-04-24_en

¹³⁵ Ibid.

¹³⁶ Lietuvos policijos internetinis tinklapis [interaktyvus]. <https://policija.lrv.lt/lt/tarptautinis-bendradarbiavimas/musu-partneriai/tarptautines-organizacijos/europol>

¹³⁷ Ibid.

¹³⁸ Ibid.

¹³⁹ Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybos internetis tinklapis [interaktyvus]. <https://fntt.lrv.lt/lt/apie-mus/bendradarbiavimas/empact/>

ES valstybes nares, ES teisėsaugos agentūras ir partnerius bendrai kovai prieš didžiausias nusikalstamas grėsmes, o jos tikslas – užtikrinti efektyvesnį, nuoseklų ir koordinuotą Europos atsaką į tarptautinį organizuotą nusikalstamumą¹⁴⁰. EMPACT veikloje aktyviai dalyvauja Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnyba bei Muitinės kriminalinė tarnyba. Nuo 2018 m. MKT kartu su Jungtine Karalyste vadovavo vykdant EMPACT prioriteto „Kovos su sukčiavimu akcizų srityje“ (*ExciseFraud*) Operatyvinių veiksmų planą, o nuo 2019 m. dėl Brexit lyderiavimą visiškai perėmė MKT, kuri kartu atsakinga už viso šio veiksmų plano priemonių įgyvendinimą ir koordinavimą¹⁴¹. Šio projekto lėšomis organizuoti susitikimai skirtingose ES valstybėse, o pats projektas apėmė nelegalių cigarečių fabrikų, vandens pypkių (šišos) tabako, nelegalaus alkoholio eksporto, bendradarbiavimo su pietryčių Europos šalimis bei Baltijos šalių kovos su akcizų sukčiavimu priemones. 2026 m. pradžioje Vilniuje taip pat prasidėjo ir didelio masto tarptautinė muitų iniciatyva CLEAN (angl. *Customs Law Enforcement Against criminal Networks*)¹⁴². Šį dviejų metų projektą administruos ir koordinuos Lietuvos muitinė, o be tiesiogiai projekte dalyvausiančių muitinės pareigūnų ir Europolo, netiesiogiai prie projekto įgyvendinimo prisidės ir Europos prokuratūros (EPPO), Eurojusto, OLAF, FRONTEX, CEPOL institucijų atstovai bei EMPACT veiklose dalyvaujančių trečiųjų šalių teisėsaugos pareigūnai¹⁴³. Šio projekto tikslas - skatinti operatyvinį bendradarbiavimą tarp ES ir kitų trečiųjų šalių valstybių narių teisėsaugos institucijų tyrėjų, kovojant su organizuoto nusikalstamumo vykdomais sunkiais nusikaltimais¹⁴⁴. Kaip ir anksčiau darbe minėta OLAF, „CLEAN“ bus įrankis, suteiksiantis nacionalinėms institucijoms galimybę aktyviau keistis tyrimų informacija, identifikuoti naujas sukčiavimo schemas, sutrikdyti tiekimo grandines ir išardyti nusikalstamus tinklus¹⁴⁵.

Skirtingai nei aptartos OLAF bei Europol, kurių pagrindiniai uždaviniai apima informacijos teikimą ir bendradarbiavimo tarp valstybių skatinimą, praktiškesnį vaidmenį, be kita ko, kovoje su kontrabanda turi Europos prokuratūra (EPPO). Ši institucija vykdo tyrimus, atlieka baudžiamojo persekiojimo veiksmus ir vykdo prokuroro funkcijas kompetetinguose

¹⁴⁰ Ibid.

¹⁴¹ Lietuvos Respublikos muitinės internetinis tinklapis [interaktyvus]. <https://muitine.lrv.lt/lt/programos-ir-projektai/europol-policijos-biuro-europol-europol-kovos-su-nusikalstamumo-gresmemis-platfomos-veikla-empact/>

¹⁴² Lietuvos Respublikos muitinės internetinis tinklapis [interaktyvus]. <https://muitine.lrv.lt/lt/naujienos/vilniuje-prasideda-europol-muitiniu-teisesaugos-pajegas-vienijantis-projektas-clean-063/>

¹⁴³ Ibid.

¹⁴⁴ Ibid.

¹⁴⁵ Ibid.

dalyvaujančių valstybių narių teismuose¹⁴⁶. Europos prokuratūra nagrinėja bet kokias nusikalstamas veikas, susijusias su pinigų plovimu, tarpvalstybiniu sukčiavimu PVM, korupcija, pinigų plovimu bei šiam darbui aktualiu sukčiavimu išlaidų ir muitų srityse¹⁴⁷. EPPO kompetencijos vesti ikiteisminį tyrimą ir palaikyti kaltinimą byloje numatytos Europos Parlamento ir Tarybos 2017 m. liepos 5 d. Direktyvoje (ES) 2017/1371¹⁴⁸. Europos prokuratūra yra atskira institucija, skirta vykdyti baudžiamąjį persekiojimą, o valstybės narės privalo jai teikti visą informaciją apie nusikaltimus, kurie galėtų patekti į Europos prokuratūros kompetenciją¹⁴⁹. Gavusi tokią informaciją EPPO priima sprendimą, ar pasinaudoti bylos išsireikalavimo teise ir, jei nusikaltimai patenka į Europos prokuratūros kompetenciją, ji tokia teise pasinaudoja ir perima bylą, kai nusikalstamos veikos tyrimas jau pradėtas. Jei tyrimas dar nepradėtas ir EPPO yra informuota apie daromas ar jau padarytas į jos kompetenciją patenkančias nusikalstamas veikas, tyrimą pradeda Europos deleguotasis prokuroras. Kaip vienu iš praktinių EPPO veiklos kontrabandos prevencijoje pavyzdžių galima paimti 2025 m. sausio 23 d. priimtą apkaltinamąjį nuosprendį, kuriuo už didelių kiekių cigarečių kontrabandą ir neteisėtą disponavimą akcizinėmis prekėmis nuteisti keturi asmenys, du iš kurių – muitinės pareigūnai¹⁵⁰. Jų padaryta žala valstybės biudžetui siekė beveik 10 mln. eurų, tiek ir paskyrė teismas atlyginti, teismas taip pat paskyrė beveik 300 tūkst. eurų siekiančias baudas bei papildomai konfiskavo 42 tūkst. eurų vertės vilkikus, naudotus kontrabandos gabenimui¹⁵¹...

Europos Sąjungoje egzistuoja ir tokia institucija kaip Europos sienų ir pakrančių apsaugos agentūra, arba FRONTEX, padedanti ES ir Šengeno šalims valdyti ES išorės sienas ir kovoti su tarpvalstybiniu nusikalstamumu. Kaip ir anksčiau aptartos OLAF bei Europol, FRONTEX atlieka Europos šalių ir kaimyninių valstybių rėmimo funkciją: padeda ES ir Šengeno šalims visais su sienų valdymu susijusiais aspektais – teikia paramą vietoje ir padeda kovoti su tarpvalstybiniu nusikalstamumu, vykdo stebėjimą iš oro, renka informaciją, padeda vykdyti grąžinimo procedūras, ieško galimybių taikyti naujas technologijas ir teikia

¹⁴⁶ Oficiali Europos Sąjungos interneto svetainė [interaktyvus]. https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/institutions-and-bodies/search-all-eu-institutions-and-bodies/european-public-prosecutors-office-eppo_lt

¹⁴⁷ Ibid.

¹⁴⁸ Europos Parlamento ir Tarybos 2017 m. liepos 5 d. Direktyva (ES) 2017/1371 dėl kovos su Sąjungos finansiniams interesams kenkiančiu sukčiavimu baudžiamosios teisės priemonėmis. OJ L 198, 2017, p. 29–41.

¹⁴⁹ Europos Tarybos 2017 m. spalio 12 d. Reglamentas (ES) 2017/1939 kuriuo įgyvendamas tvirtesnis bendradarbiavimas Europos prokuratūros įsteigimo srityje. OJ L 283, 2017, p. 1–71.

¹⁵⁰ Oficiali Europos Sąjungos interneto svetainė [interaktyvus].

<https://www.epo.europa.eu/en/media/news/lithuania-epo-secures-four-convictions-eu10-million-tobacco-smuggling-scheme>

¹⁵¹ Ibid.

įvairių kitą paramą¹⁵². Iš praktinės pusės, FRONTEX reguliariai koordinuoja tarptautines operacijas, o viena tokių operacijų – „Joint Action Days (JAD) Finestra“, skirta kovai su tarpvalstybiniais nusikaltimais prie ES išorės sienų¹⁵³. Ši operacija pasižymi ir stipriu Lietuvos vaidmeniu, kadangi Lietuva buvo viena iš trečiosios – JAD - Finestra 3 – operacijos vadovių¹⁵⁴. 2023 m. lapkričio 6-17 d. vykdytos operacijos metu dalyvaujančių šalių pasieniuose aptikta, be kita ko, virš 15 mln. cigarečių, virš 100 kg narkotinių ir psichotropinių medžiagų, 24 tūkst. litrų alkoholio kontrabandos. JAD – Finestra operacijos taip pat yra anksčiau aptartos EMPACT platformos dalimi, o tai dar labiau paryškina išsamų Europos Sąjungos institucijų, skirtų kovoti su nusikalstamumu, bendradarbiavimą.

¹⁵² Oficiali Europos Sąjungos interneto svetainė [interaktyvus]. https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/institutions-and-bodies/search-all-eu-institutions-and-bodies/frontex_lt

¹⁵³ FRONTEX interneto svetainė [interaktyvus]. <https://www.frontex.europa.eu/media-centre/news/news-release/massive-seizures-at-eu-s-external-borders-nearly-16-million-illegal-cigarettes-and-almost-108-kilogrammes-of-narcotic-substances-detected-nr2tzL>

¹⁵⁴ Ibid.

IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

1. Ekonominiai veiksniai, ypač akcizų politika, sukuria tiesiogines paskatas kontrabandai, todėl griežtas mokesčių didinimas, nevertinant realaus poveikio rinkai, gali turėti priešingą efektą – skatinti šešėlinę ekonomiką. Būtina sistemiškai vertinti fiskalinės politikos ir nelegalios rinkos sąsajas bei taikyti subalansuotą akcizų didinimo strategiją, o didinant mokesčius akcizinėms prekėms būtina užtikrinti administracines bei teisėsaugos priemones, skirtas kovoti su neišvengiamai didėjančiais kontrabandos mastais. Be strategiškai naudojamų, tikslingų ir efektyvių prevencinių priemonių akcizų didėjimas, be kita ko, augina ir nelegalios rinkos dalį valstybėse, ypač geografiškai kontrabandai palankiose vietovėse.

2. Lietuvoje metai iš metų didelę problemą sudaro cigarečių kontrabanda, kurios mastai pagal šešėlinės rinkos tyrimus jau kelerius metus išlieka aukšti, o Europos Sąjungoje, po ankstesnio mažėjimo, taip pat stebima šios problemos stagnacija. Tuo tarpu narkotikų kontrabandos rodikliai rodo augimo tendenciją, nors dėl didelio šios veikos latentiskumo tikrieji mastai gali būti dar didesni nei atspindi oficiali statistika. Todėl darytina išvada, kad taikomos prevencinės ir kontrolės priemonės kol kas neužtikrina kontrabandos mastų mažėjimo, o institucijų veikla nespėja tinkamai prisitaikyti prie evoliucionuojančių kontrabandos nusikaltimo darymo būdų bei schemų.

3. Kontrabandos teisinis reglamentavimas Lietuvoje išsamus, tačiau pasižymi išskirtinumu. Palyginus Lietuvos baudžiamajame kodekse įtvirtintą kontrabandos sudėtį su kitų užsienio valstybių įstatymais pastebima, jog Lietuvoje už organizuotą kontrabandos nusikaltimo vykdymą nėra nustatyta kvalifikuota nusikaltimo sudėtis. Tokia praktika taikoma užsienio valstybėse, pavyzdžiui Latvijoje ir Vokietijoje, o kitų nusikaltimų atžvilgiu kvalifikuota sudėtis už nusikaltimo padarymą organizuotoje grupėje numatyta ir pačiame Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse. Siūlytina Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 199 straipsnyje bei kituose, specifinės rūšies kontrabandą draudžiančiuose, straipsniuose pridėti kvalifikuotą sudėtį, kuri numatytų didesnę maksimalią bausmę vykdant kontrabandos nusikaltimą organizuotoje grupėje, taip, be kita ko, skatinant organizuoto kontrabandos nusikaltimo vykdymo prevenciją.

4. Kontrabanda yra iš esmės tarpvalstybinio pobūdžio nusikalstama veika, todėl nacionalinės priemonės, veikiančios izoliuotai, negali užtikrinti tokio pačio efektyvumo, kaip bendradarbiaujant kartu su kitomis valstybėmis bei tarptautinėmis institucijomis.

Esminė sąlyga efektyviai kovai su kontrabanda yra realus, o ne formalus tarptautinis bendradarbiavimas, apimantis operatyvų informacijos keitimąsi ir bendras teisėsaugos operacijas.

ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

Teisės aktai:

1. Europos Parlamento ir Tarybos 2004 m. vasario 11 d. reglamentas (EB) Nr. 273/2004 dėl narkotinių medžiagų pirmtakų (prekursorių). OJ L 47, 2004, p. 1–10.
2. Europos Parlamento ir Tarybos 2017 m. liepos 5 d. Direktyva (ES) 2017/1371 dėl kovos su Sąjungos finansiniams interesams kenkiančiu sukčiavimu baudžiamosios teisės priemonėmis. OJ L 198, 2017, p. 29–41.
3. Europos Tarybos 2017 m. spalio 12 d. Reglamentas (ES) 2017/1939 kuriuo įgyvendamas tvirtesnis bendradarbiavimas Europos prokuratūros įsteigimo srityje. OJ L 283, 2017, p. 1–71.
4. Europos Parlamento ir Tarybos 2018 m. spalio 23 d. reglamentas (ES) 2018/1672 dėl į Sąjungą įvežamų arba iš jos išvežamų grynųjų pinigų kontrolės, kuriuo panaikinamas Reglamentas (EB) Nr. 1889/2005. OJ L 284, 2018, p. 6–21.
5. 1972 metų Konvencija dėl bakteriologinių ir toksinių ginklų kūrimo, gamybos ir saugojimo uždraudimo bei jų sunaikinimo. 1972 m. sausio 1 d. Valstybės žinios, 1997, 59-1370.
6. Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodeksas. 2015 m. liepos 10 d. Nr. XII-1869. TAR, 2015, 11216.
7. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. 2000 m. rugsėjo 26 d. Nr. VIII-1968. Valstybės žinios, 2000, 89–2741.
8. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas (2023-04-15 - 2023-05-31). 2000 m. rugsėjo 26 d. Nr. VIII-1968. Valstybės žinios, 2000, 89–2741.
9. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 199, 199-2, 253-2, 256-2, 260-1, 266-1, 267-2, 267-3, 276-4 ir 282 straipsnių pakeitimo įstatymas. 2025 m. gruodžio 11 d. Nr. XV-655. TAR, 2025, 21483.
10. Lietuvos Respublikos branduolinės saugos įstatymas. 2011 m. birželio 28 d. Nr. XI-1539. *Valstybės žinios*, 2011, 91-4316.
11. Lietuvos Respublikos cheminio ginklo uždraudimo įstatymas. 1998 m. rugsėjo 24 d. Nr. VIII-864. *Valstybės žinios*, 1998, 90-2480.
12. Lietuvos Respublikos ginklų ir šaudmenų kontrolės įstatymas. 2002 m. sausio 15 d. Nr. IX-705. *Valstybės žinios*, 2002, 13-467.

13. Lietuvos Respublikos nuodingųjų medžiagų kontrolės įstatymas. 2001 m. liepos 12 d. Nr. IX-456. *Valstybės žinios*, 2001, 64-2330.
14. Lietuvos Respublikos radiacinės saugos įstatymas. 1999 m. sausio 12 d. Nr. VIII-1019. *Valstybės žinios*, 1999, 11-239.
15. Lietuvos Respublikos sprogmenų apyvartos kontrolės įstatymas. 2003 m. sausio 28 d. Nr. IX-1315. *Valstybės žinios*, 2003, 17-701.
16. Lietuvos Respublikos strateginių prekių kontrolės įstatymas. 1995 m. liepos 5 d. Nr. I-1022. *Valstybės žinios*, 1995, 61-1533.
17. Lietuvos Respublikos tam tikrų dopingo medžiagų kontrolės įstatymas. 2015 m. gegužės 7 d. Nr. XII-1672. TAR, 2015, 7406.
18. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2000 m. sausio 6 d. įsakymas Nr. 5 „Dėl narkotinių ir psichotropinių medžiagų sąrašų patvirtinimo“. *Valstybės žinios*, 2000, 4-113.
19. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. balandžio 16 d. nutarimas Nr. 439 „Dėl keleivių įvežamų prekių neapmokestinimo importo pridėtinės vertės mokesčiu ir akcizais taisyklių patvirtinimo“ (suvestinė redakcija nuo 2019-03-01). *Valstybės žinios*, 2004, 58-2049.
20. Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas. 1996 m. sausio 23 d. Nr. I-1179. *Valstybės žinios*, 1996, 14-352.
21. Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamento direktoriaus 2011 m. gegužės 3 d. įsakymas Nr. TI-68 „Dėl pirmos kategorijos narkotinių ir psichotropinių medžiagų pirmtakų (prekursorių) didelio ir labai didelio kiekio nustatymo rekomendacijų patvirtinimo“. *Valstybės žinios*, 2011, 58-2812.
22. JAV Kodeksas: 18 skyrius - Nusikaltimai ir baudžiamasis procesas (*U.S. Code: Title 18 — CRIMES AND CRIMINAL PROCEDURE*). 1948 m. birželio 25 d. [interaktyvus]. <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/18>
23. JAV Kodeksas: 19 skyrius – Muitai (*U.S. Code: Title 19 – CUSTOM DUTIES*). 1930 m. birželio 17 d. [interaktyvus]. <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/19>
24. JAV Narkotikų kontrolės tarnybos (*Drug Enforcement Administration*) atliktas 2025 m. nacionalinis narkotikų keliamos grėsmės vertinimas (*National drug threat assessment*).

25. Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos baudžiamasis kodeksas. 1961 m. sausio 1 d. *Vyriausybės žinios*, 1961, 18-147.
26. Latvijos baudžiamasis kodeksas (*Krimināllikums*). 1998 m. spalio 17 d. [interaktyvus]. <https://m.likumi.lv/ta/id/88966-kriminallikums>
27. Latvijos muitų įstatymas (*Muitas likums*). 2016 m. birželio 16 d. [interaktyvus]. <https://likumi.lv/ta/id/283024-muitas-likums>
28. Latvijos *Saeima* įstatymas „Par Krimināllikuma spēkā stāšanās un piemērošanas kārtību“ 1998 m. spalio 15 d. [interaktyvus]. <https://likumi.lv/ta/id/50539-par-kriminallikuma-speka-stasanas-un-piemerosanas-kartibu>
29. Lenkijos mokesčių baudžiamasis kodeksas (*Kodeks karny skarbowy*). 1999 m. rugsėjo 10 d. [interaktyvus]. <https://arslege.pl/kodeks-karny-skarbowy/k12/>
30. Lenkijos narkomanijos prevencijos įstatymas (*Ustawa o przeciwdziałaniu narkomanii*). 2005 m. liepos 29 d.
31. Vokietijos mokesčių kodeksas (*Abgabenordnung*). 1977 m. sausio 1 d. [interaktyvus]. https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_ao/index.html

Specialioji literatūra:

32. RAVEN, Matt (2022). Wool smuggling from England's eastern seaboard, c.1337–1345: an illicit economy in the late Middle Ages. *Economic History Review*, 75, 1182–213 [interaktyvus]. <https://ehs.org.uk/wool-smuggling-from-englands-eastern-seaboard-c-1337-1345-an-illicit-economy-in-the-late-middle-ages/>
33. Trečiasis Lietuvos Statutas, vertėjai: Ričardas Jaramičius ir Jevgenij Machovenko, Kaunas: Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės institutas, 2024 [interaktyvus]. <https://www.3statutas.lt/treciasis-lietuvos-statutas>
34. RAČKAUSKAS, Mantautas ir LIESIONIS, Vytautas (2011). Nelegalus akcizinių prekių importas ir jo įtaka Lietuvos biudžetui. *Vadyba Journal of management*, 2 (19), 75-86.
35. ABRAMAVIČIUS, Armanas; ALIUKONIENĖ, Rita; BARANSKAITĖ, Agnė ir kt. (2009). *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. 2, Specialioji dalis : (99-212 straipsniai)*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 1-568.

Teismų praktika:

36. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2025 m. vasario 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-13-719/2025.
37. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. kovo 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-24-654/2023.
38. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo biuletenis „Teismų praktika“ Nr. 58. Vilnius, 2023, p. 666.
39. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikos baudžiamosiose bylose dėl nusikalstamų veikų ekonomikai ir verslo tvarkai (BK XXXI skyrius) apžvalga (I dalis). 2023 m. gegužės 11 d.
40. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2025 m. gruodžio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-168-594/2025.
41. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. balandžio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-108-387/2023.
42. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. lapkričio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-237-594/2022.

Kontrabandos subjekto portreto analizei naudota teismų praktika:

43. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2025 m. gruodžio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-162-654/2025
44. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2025 m. gruodžio 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-160-813/2025
45. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2025 m. sausio 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-20-511/2025
46. Lietuvos Apeliacinio Teismo 2026 m. vasario 26 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-157-851/2026
47. Lietuvos Apeliacinio Teismo 2026 m. sausio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-57-1243/2026

48. Lietuvos Apeliacinio Teismo 2026 m. sausio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-14-478/2026
49. Lietuvos Apeliacinio Teismo 2025 m. gruodžio 18 d. nutartis byloje Nr. 1S-289-627/2025
50. Lietuvos Apeliacinio Teismo 2025 m. gruodžio 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-219-1243/2025
51. Lietuvos Apeliacinio Teismo 2025 m. lapkričio 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-243-478/2025
52. Lietuvos Apeliacinio Teismo 2025 m. lapkričio 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-282-843/2025
53. Lietuvos Apeliacinio Teismo 2025 m. lapkričio 11 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-231-487/2025
54. Lietuvos Apeliacinio Teismo 2025 m. spalio 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-306-1076/2025
55. Lietuvos Apeliacinio Teismo 2025 m. rugsėjo 10 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-67-487/2025
56. Lietuvos Apeliacinio Teismo 2025 m. rugsėjo 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-211-627/2025
57. Lietuvos Apeliacinio Teismo 2025 m. rugsėjo 10 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-2-626/2025
58. Lietuvos Apeliacinio Teismo 2025 m. liepos 10 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-29-478/2025
59. Lietuvos Apeliacinio Teismo 2025 m. birželio 26 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-139-851/2025
60. Lietuvos Apeliacinio Teismo 2025 m. gegužės 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-186-870/2025
61. Lietuvos Apeliacinio Teismo 2025 m. kovo 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-150-870/2025
62. Lietuvos Apeliacinio Teismo 2025 m. kovo 19 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-16-579/2025
63. Lietuvos Apeliacinio Teismo 2024 m. lapkričio 20 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-190-870/2024
64. Lietuvos Apeliacinio Teismo 2024 m. lapkričio 5 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-305-843/2024

65. Vilniaus Apygardos Teismo 2025 m. vasario 3 d. teismo baudžiamasis įsakymas baudžiamojame byloje Nr. 1-117-1058/2026
66. Vilniaus Regiono Apylinkės Teismo 2025 m. balandžio 2 d. teismo baudžiamasis įsakymas baudžiamojame byloje Nr. e1-532-1143/2025

Kiti šaltiniai:

67. Narkotikų, tabako ir alkoholio kontrolės departamento metinis pranešimas „Psichoaktyviosios medžiagos: tendencijos ir pokyčiai 2025“ [interaktyvus]. <https://ntakd.lrv.lt/lt/administracine-informacija/metiniai-pranesimai/>

Tyrimai ir ataskaitos:

68. *Estimating the Size of Illicit Tobacco Market in Lithuania: Results from the Discarded Pack Collection Method*. Nicotine Tob Res., 25(8), 1431-1439.
69. Europos Sąjungos narkotikų agentūros kasmetinė ataskaita *European Drug Report 2025: Trends and Developments* [interaktyvus]. https://www.euda.europa.eu/publications/european-drug-report/2025_en
70. KPMG neteisėto cigarečių vartojimo tyrimai 2016 - 2025 m.
71. Lietuvos Respublikos muitinės 2021 - 2025 m. veiklos ataskaitos.
72. LIUTKUTĖ-GUMAROV, Vaida; GALKUS, Lukas; MIŠČIKIENĖ, Laura ir kt. (2023).
73. Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministerijos 2025 metų veiklos ataskaita.
74. Oxford Economics 2026 m. sausį parengta ataskaita „*An economic assessment of the drivers of the illicit cigarette trade in the EU*“.

Naujienų portalų straipsniai:

75. (2021-06-28). Šiandien visiems įprastas vaisius kadaise į Lietuvą buvo vežtas kontrabanda. *DELFI* [interaktyvus]. <https://www.delfi.lt/maistas/produktu->

[apzvalgos/siandien-visiems-iprastas-vaisius-kadaise-i-lietuva-buvo-veztas-kontrabanda-87569273](#)

76. Aptarti veiksmai valdant ekstremaliąją situaciją dėl kontrabandos oro balionais. *Alfa.lt* [interaktyvus]. <https://www.alfa.lt/aktualijos/lietuva/aptarti-veiksmai-valdant-ekstremaliaja-situacija-del-kontrabandos-oro-balionais/383998/>
77. DEVEIKIS, Jonas (2025-12-09). Minsko balionų istorija: kada jie pradėjo skristi į Lietuvą ir ko ėmėmės. *LRT* [interaktyvus]. <https://www.lrt.lt/naujienos/verslas/4/2770271/minsko-balionu-istorija-kada-jie-pradejo-skristi-i-lietuva-ir-ko-ememes>
78. ELTA (2024-10-01) Cigarečių kainų skirtumai – milžiniški: pas mus – 4 eurai, Baltarusijoje – 70 centų. *Lrytas* [interaktyvus]. https://www.lrytas.lt/verslas/rinkos-pulsas/2024/10/01/news/cigareciu-kainu-skirtumai-milziniski-pas-mus-4-eurai-baltarusijoje-70-centu-34392259#google_vignette
79. JURGUTIS, Tauras (2025-10-28). Tik testas prieš didesnę puolimą? Ką rodo balionų įsiveržimai ir kitų šalių patirtys. *TV3* [interaktyvus]. <https://www.tv3.lt/naujiena/lietuva/tik-testas-pries-didesni-puolima-ka-rodo-balionu-isiverzimai-ir-kitu-saliu-patirtys-n1464212>
80. Keleiviai apie naktį paralyžiuotą Vilniaus oro uostą: jokios pagalbos, jokios informacijos. *LRT* [interaktyvus]. <https://www.lrt.lt/naujienos/verslas/4/2702183/keleiviai-apie-nakti-paralyziuota-vilniaus-oro-uosta-jokios-pagalbos-jokios-informacijos>
81. KRAUJELYTĖ, Marta (2026-02-20). „Linava“: vilkikai lieka sulaikyti Baltarusijoje, patvirtintų grąžinimo atvejų nėra. *Delfi* [interaktyvus]. <https://www.delfi.lt/verslas/transportas/linava-vilkikai-lieka-sulaikyti-baltarusijoje-patvirtintu-grazinimo-atveju-nera-120214338>
82. LYBERYTĖ, Augustė (2025-12-09). Dėl kontrabandinių balionų krizės Lietuvoje paskelbta ekstremalioji situacija. *LRT* [interaktyvus]. <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/2770044/del-kontrabandiniu-balionu-krizes-lietuvoje-paskelbta-ekstremalioji-situacija?srsId=AfmBOoqTbxrSPGypBzsF28KDSU0tWuSNWl3NE7U-96EPnIJI6Wj3XKk>
83. NEVERAUSKAS, Arnas (2025-10-27). Kontrabanda – auganti grėsmė ne tik biudžetui, bet ir nacionaliniam saugumui. *BNS* [interaktyvus].

<https://sc.bns.lt/view/item/kontrabanda-auganti-gresme-ne-tik-biudzetui-bet-ir-nacionaliniam-saugumui-517460>

84. PAŠKOVSKYTĖ, Evelina (2025-12-21). Apklausa: beveik pusė rūkančiųjų yra bent kartą bandę kontrabandines cigaretes. *LRT* [interaktyvus].
<https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/2782083/apklausa-beveik-puse-rukanciuju-yra-bent-karta-bande-kontrabandines-cigaretes?srsId=AfmBOoqlmS8HvC0SP1Gge9qaXxcQpgw3psN6o7aNOF8PN1fKATLgxVMY#:~:text=Apklausa:%20beveik%20pus%C4%97%20r%C5%ABkan%C4%8Di%C5%B3j%C5%B3%20yra%20bent%20kart%C4%85%20band%C4%99%20kontrabandines%20cigaretes%20%2D%20LRT>
85. PERMINAS, Paulius (2023-07-02). Lietuvoje auga nustatomų baltarusiškų rūkalų kontrabandos dronais atvejų. *LRT* [interaktyvus].
<https://www.lrt.lt/naujienos/verslas/4/2026426/lietuvoje-auga-nustatomu-baltarusisku-rukalu-kontrabandos-dronais-atveju?srsId=AfmBOoqW4wJNhZF8Hxl3Ik3AbfkPg24055EV4HoGkcQ95s9trHw0Su5w&utm>
86. VYŠNIAUSKAITĖ, Birutė ir KUIZINAITĖ, Milda (2025-11-07). „Biurokratija ir valdininkų prigimtis“: Ukrainoje kariavęs A. Kumpis įvardijo didžiausią problemą dėl balionų. *Lrytas* [interaktyvus].
<https://www.lrytas.lt/lietuvosdiena/aktualijos/2025/11/02/news/-biurokratija-ir-valdininku-prigimtis-ukrainoje-kariaves-a-kumpis-ivardijo-didziausia-problema-del-balionu-40101916>
87. ŠPOKAS, Edvardas (2025-11-09). Baudė Baltarusijos režimą, nubaudė ir savus. *LRT* [interaktyvus]. <https://www.lrt.lt/naujienos/eismas/7/2740104/baude-baltarusijos-rezima-nubaude-ir-savus?srsId=AfmBOooU5QmzPVe0hgeJZgmtRasmE7ylUomh-O1QAw5ncXOHLnIEbGAP>
88. ŠPOKAS, Edvardas (2025-11-24). Atidarius sieną balionai toliau skrenda: kodėl kontrabandininkai jaučiasi nebaudžiami? *LRT* [interaktyvus].
<https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/2754054/atidarius-siena-balionai-toliau-skrenda-kodel-kontrabandininkai-jauciasi-nebaudžiami>

Statistinių duomenų šaltiniai:

89. Informatikos ir ryšių departamentas prie Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministerijos. Duomenys apie įtariamųjų/kaltinamųjų padarius kontrabandą asmenų lytį. [interaktyvus]. <https://www.ird.lt/lt/tvarkomu-valdomu-registru-ir-informaciniu-sistemu-paslaugos/nusikalstamu-veiku-zinybinio-registro-nvzr-atviri-duomenys-paslaugos/nusikalstamumo-duomenu-rinkiniai/family.ASM?DT%5B%5D=2025-12&DT%5B%5D=2024-12&DT%5B%5D=2023-12&DT%5B%5D=2022-12&DT%5B%5D=2021-12&SAV%5B%5D=LR&BK%5B%5D=BK199&cols=DT>
90. Informatikos ir ryšių departamentas prie Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministerijos. Duomenys apie įtariamųjų/kaltinamųjų padarius kontrabandą asmenų lytį [interaktyvus]. <https://www.ird.lt/lt/tvarkomu-valdomu-registru-ir-informaciniu-sistemu-paslaugos/nusikalstamu-veiku-zinybinio-registro-nvzr-atviri-duomenys-paslaugos/nusikalstamumo-duomenu-rinkiniai/family.ASM?AT%5B%5D=ITAR&DT%5B%5D=2025-12&DT%5B%5D=2024-12&DT%5B%5D=2023-12&DT%5B%5D=2022-12&DT%5B%5D=2021-12&SAV%5B%5D=LR&NVR%5B%5D=NV&cols=DT>
91. Informatikos ir ryšių departamentas prie Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministerijos. Duomenys apie nepilnamečius asmenis įtariamuosius/kaltinamuosius kontrabandos darymu [interaktyvus]. <https://www.ird.lt/lt/tvarkomu-valdomu-registru-ir-informaciniu-sistemu-paslaugos/nusikalstamu-veiku-zinybinio-registro-nvzr-atviri-duomenys-paslaugos/nusikalstamumo-duomenu-rinkiniai/family.ASM?DT%5B%5D=2025-12&DT%5B%5D=2024-12&DT%5B%5D=2023-12&DT%5B%5D=2022-12&DT%5B%5D=2021-12&SAV%5B%5D=LR&BK%5B%5D=BK199&cols=DT>
92. Informatikos ir ryšių departamentas prie Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministerijos. Duomenys apie įtariamų/kaltinamų asmenų amžių [interaktyvus]. https://www.ird.lt/lt/reports/view_item_datasource?id=11493&datasource=104857
93. Informatikos ir ryšių departamentas prie Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministerijos. Bendras bedarbystės rodiklis tarp visų registruotų nusikaltimų įtariamųjų/kaltinamųjų [interaktyvus]. <https://www.ird.lt/lt/tvarkomu-valdomu-registru-ir-informaciniu-sistemu-paslaugos/nusikalstamu-veiku-zinybinio-registro-nvzr-atviri-duomenys-paslaugos/nusikalstamumo-duomenu-rinkiniai/family.ASM?AT%5B%5D=ITAR&DT%5B%5D=2025->

[12&DT%5B%5D=2024-12&DT%5B%5D=2023-12&DT%5B%5D=2022-12&DT%5B%5D=2021-12&SAV%5B%5D=LR&NVR%5B%5D=NV&UZM%5B%5D=ND&UZM%5B%5D=PENS&cols=DT](#)

94. Oficialiosios statistikos portalas. Bendras asmenų nuo 15 iki 74 metų nedarbingumo lygis [interaktyvus]. https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=3a95e7e1-a66b-4e1a-96da-3fee8c5420dd#

Institucijų internetiniai tinklapiai:

95. Europos Kovos su sukčiavimu tarnybos internetinis tinklapis [interaktyvus].
https://anti-fraud.ec.europa.eu/index_lt
96. Europos Kovos su sukčiavimu tarnybos internetinis tinklapis [interaktyvus].
https://anti-fraud.ec.europa.eu/media-corner/news/olaf-intelligence-supports-lithuanian-customs-major-sanctions-evasion-probe-2025-04-24_en
97. Europos Kovos su sukčiavimu tarnybos internetinis tinklapis [interaktyvus].
https://anti-fraud.ec.europa.eu/policy/policies-prevent-and-deter-fraud/customs-fraud_en
98. Europos Kovos su sukčiavimu tarnybos internetinis tinklapis [interaktyvus].
https://anti-fraud.ec.europa.eu/media-corner/news/olaf-led-joint-customs-operation-noxia-ii-delivers-major-results-against-illicit-trade-dangerous-2025-10-30_en
99. Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybos internetinis tinklapis [interaktyvus].
<https://fntt.lrv.lt/>
100. Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybos internetis tinklapis [interaktyvus].
<https://fntt.lrv.lt/lt/apie-mus/bendradarbiavimas/empact/>
101. FRONTEX interneto svetainė [interaktyvus].
<https://www.frontex.europa.eu/media-centre/news/news-release/massive-seizures-at-eu-s-external-borders-nearly-16-million-illegal-cigarettes-and-almost-108-kilogrammes-of-narcotic-substances-detected-nr2tzL>
102. Lietuvos policijos internetinis tinklapis [interaktyvus].
<https://policija.lrv.lt/lt/naujienos/smugis-balionu-kontrabandos-organizatoriams-ODFN>

103. Lietuvos policijos internetinis tinklapis [interaktyvus].
<https://policija.lrv.lt/lt/tarptautinis-bendradarbiavimas/musu-partneriai/tarptautines-organizacijos/europol>
104. Lietuvos Respublikos muitinės internetinė svetainė [interaktyvus].
<https://muitine.lrv.lt/lt/muitines-kriminaline-tarnyba/veiklaMKT/>
105. Lietuvos Respublikos muitinės internetinis tinklapis [interaktyvus].
<https://muitine.lrv.lt/lt/programos-ir-projektai/europos-policijos-biuro-europol-europos-kovos-su-nusikalstamumo-gresmemis-platformos-veikla-empact/>
106. Lietuvos Respublikos muitinės internetinis tinklapis [interaktyvus].
<https://muitine.lrv.lt/lt/naujienos/vilniuje-prasideda-europos-muitiniu-teisesaugos-pajegas-vienijantis-projektas-clean-063/>
107. Lietuvos Respublikos valstybės sienos apsaugos tarnybos internetinis tinklapis [interaktyvus]. <https://vsat.lrv.lt/lt/>
108. Lietuvos Respublikos valstybės sienos apsaugos tarnybos internetinis tinklapis [interaktyvus]. <https://vsat.lrv.lt/lt/vsat/vykdomi-projektai/sienu-valdymo-ir-vizu-politikos-finansines-paramos-priemones-itrauktos-i-integruoto-sienu-valdymo-fonda-2021-2027-m-programos-projektai/projektas-nr-svvp20231102-sienos-stebejimo-ir-kontroles-techniniu-priemoniu-isigijimas>
109. Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos internetinis tinklapis [interaktyvus]. <https://vrm.lrv.lt/lt/naujienos/vsat-stiprins-es-isores-sienu-apsauga-diegdamas-pazangias-technologijas-dfgj>
110. Oficiali Europos Sąjungos interneto svetainė [interaktyvus]. https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/institutions-and-bodies/search-all-eu-institutions-and-bodies/european-public-prosecutors-office-eppo_Lt
111. Oficiali Europos Sąjungos interneto svetainė [interaktyvus].
<https://www.eppo.europa.eu/en/media/news/lithuania-eppo-secures-four-convictions-eu10-million-tobacco-smuggling-scheme>
112. Oficiali Europos Sąjungos interneto svetainė [interaktyvus]. https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/institutions-and-bodies/search-all-eu-institutions-and-bodies/frontex_Lt
113. Techninėmis priemonėmis neutralizuojamos galimybės gabenti kontrabandą oro balionais (foto) (2024-10-03). VSAT internetinė svetainė [interaktyvus].

<https://vsat.lrv.lt/lt/naujienos/techninemis-priemonemis-neutralizuojamos-galimybes-gabenti-kontrabanda-oro-balionais-foto/>

114. Valstybinės vaistų kontrolės tarnybos prie Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijos internetinė svetainė.

SANTRAUKA

Magistro darbe nagrinėjami kontrabandos kriminologiniai ir baudžiamieji teisiniai aspektai Lietuvoje bei Europoje. Kontrabanda vertinama kaip kompleksinis reiškiny, pažeidžiantis ne tik nustatytą daiktų gabenimo per valstybės sieną tvarką, bet ir darantis žalą valstybės ekonomikai, finansų sistemai, sąžiningai konkurencijai, visuomenės saugumui bei viešajam interesui. Darbe atskleidžiama kontrabandos samprata ir istorinė raida, analizuojamos šio reiškinio kriminologinės priežastys bei prielaidos, susijusios su geografine Lietuvos padėtimi, akcizų politika, kainų skirtumais tarp valstybių, organizuotu nusikalstamumu ir kitais socialiniais bei ekonominiais veiksniais. Nagrinėjami kontrabandos subjektų požymiai, kontrabandos mastai ir tendencijos Lietuvoje bei Europoje, taip pat šios nusikalstamos veikos daromas poveikis visuomenei, ekonomikai ir valstybės saugumui. Darbe aptariama, jog Lietuvoje itin reikšminga išlieka akcizinių prekių, ypač cigarečių, kontrabanda, o narkotikų kontrabanda pasižymi augančiomis tendencijomis. Baudžiamųjų teisinių aspektų dalyje analizuojamas kontrabandos kriminalizavimas Lietuvos baudžiamojoje teisėje, kontrabandos rūšys, administracinės ir baudžiamosios atsakomybės atribojimo aspektai bei Lietuvos teisinio reguliavimo palyginimas su užsienio valstybių modeliais. Darbe taip pat vertinamas nacionalinių ir tarptautinių institucijų vaidmuo kontrabandos kontrolėje ir prevencijoje, pabrėžiant, kad veiksmingas šios nusikalstamos veikos ribojimas reikalauja ne tik baudžiamosios teisės priemonių, bet ir nuoseklios prevencinės programos, institucijų bendradarbiavimo bei sistemškos valstybės politikos.

SUMMARY

This master's thesis examines the criminological and criminal law aspects of smuggling in Lithuania and Europe. Smuggling is viewed as a complex phenomenon that not only violates established procedures for transporting goods across state borders but also harms the state's economy, financial system, fair competition, public safety, and the public interest. The thesis explores the concept and historical development of smuggling, analyzing the criminological causes and conditions of this phenomenon related to Lithuania's geographical location, excise tax policy, price differences between countries, organized crime, and other social and economic factors. It examines the characteristics of smuggling actors, the scale and trends of smuggling in Lithuania and Europe, as well as the impact of this criminal activity on society, the economy, and national security. The paper discusses that the smuggling of excise goods, particularly cigarettes, remains particularly significant in Lithuania, while drug smuggling is characterized by growing trends. The section on criminal law aspects analyzes the criminalization of smuggling under Lithuanian criminal law, the types of smuggling, aspects of distinguishing between administrative and criminal liability, and a comparison of Lithuanian legal regulation with models in other countries. The paper also assesses the role of national and international institutions in the control and prevention of smuggling, emphasizing that effective curbing of this criminal activity requires not only criminal law measures but also a consistent prevention program, inter-agency cooperation, and a systematic state policy.